

- 3 **SZEIFERT NATÁLIA**
Mi van veletek, semmi? (regényrészlet)
- 10–12 **KÁLMÁN GÁBOR**
A szomszédból; A legvégső; Hétfő hajnal; Egyszerű; Az elmondható dolgok (versek)
- 13 **PÉTERFY GERGELY**
A golyó, amely megölte Puskind (regényrészlet)
- 21–22 **SÁNTA MIRIÁM**
Airplane X; Entrópia empátia; Próbafülke (versek)
- 23 **TAMÁS DÉNES**
Az angyal lábnyma (részlet *A tó* című regényből)
- 28–30 **FELLINGER KÁROLY**
Bajtársiasan; Nincs is; Kölcsön; Kezslábas; Araszolás; A lélek Bárpult; Érintés (versek)
- 31 **ESZE DÓRA**
Hotel Hamlet (regényrészlet)
- 46 **NYIRÁN FERENC**
Van ugye a végzet; Vihar; Éjszaka (versek)
- 47 **RAFAEL PINEDO**
Plop (regényrészlet Izsó Zita fordításában)
- 50 **RICARDO PIGLIA**
Az eltűnt város (regényrészlet Kertes Gábor fordításában)
- 58–59 **MÉSZÁROS GÁBOR**
Fára; Csiga; Forma (versek)
- 60–61 **BÍRÓ JÓZSEF**
Paul Éluard ... –, hogy; Igor Stravinsky ... –, hogy Alexander Archipenko ... –, hogy (versek)
- 62 **SÁNTHA JÓZSEF**
Átkozom sötét fuvalódat (elbeszélés)

- 73–74 **LEGÁNDY JÁCINT**
Horganycsövön pörögve; Semmilyen drogot; Kurvák vasárnap
Óperencián túlról (versek)
- 75 **CSEHY ZOLTÁN**
Üvöltő hangfalak, szövegoltárok
(Legény Jácint: *Földalatti Oltár*) (recenzió)
- 77 **EMLÉK/FOLYAMOK – A GARAMTÓL A LÉTHÉIG**
Tözsér Árpád és Korpa Tamás beszélgetése
- 84 **SZILÁGYI MIKLÓS**
Emléktörödékek Márkus Istvánról (esszé)
- 88 **SZILÁGYI MÁRTON**
Jegyzet Szilágyi Miklós emlékezéséhez
- 89 **SZILÁGYI ZSÓFIA**
Édesapám (esszé)
- 93 **SZENTESI ZSOLT**
A kortárs dráma(írás) élvonalában
(Pintér Béla: *Újabb drámák*) (kritika)
- 95 **MOHÁCSI ÁRPÁD**
Egy másik Magyarország
(Oravecz Imre: *Ókontri*) (kritika)

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com

SZERKESZTŐK:
Ágoston Attila (koordinátor)
oz.kalligram@gmail.com
Szász Pál
palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia
toth.czifra.julia@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
TÖRDELŐ: Róth Andrea

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
Földényi F. László,
Keserű József,
Márton László,
Németh Zoltán,
Hizsnyai Zoltán,
Rédey Zoltán

Szerkesztőség:
KALLIGRAM, spol. s r. o.
Staromestská 6/D
P. O. Box: 223
SK-810 00 Bratislava 1
Tel.: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlačé;
Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:
ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap
(Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných
menšín)

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja a Kalligram Polgári Társulás/OZ
Kalligram, Hlavná / Fő utca 37/19,
SK-929 01 Dunajská Streda / Duna-
szerdahely [IČO:42291810] és a
Pesti Kalligram Kft., 1094 Budapest,
Tűzoltó u. 8. sz. fél em. 2. Adószám:
12241273-2-43

Nyomja: Expresprint s.r.o., Partizánske
Példányszám/Náklad: 700 db/ks
Ára / Cena: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap
10. napjáig.

www.kalligramoz.eu

MI VAN VELETEK,

SEMMI?

Pók nézte a kezében a sokgombos mobiltelefonját, arra gondolt, fel is hívhatná az anyját. Aztán arra, hogy inkább majd útközben. Ha itthonról hívja, a lakás csendjében elviselhetetlen az a süket közelség a vonal két vége között. Itt nincs menekülési útvonala, nem zárhatja úgy a beszélgetést, hogy jó, szia, most fel kell szállnom, le kell szállnom, leteszem, mert nem jó itt a téror. Az utcazajok itt nem segítenek elnyomni azt az alig hallható, a mesterséges csendben mégis olyan kegyetlenül felerősödő sóhajtást, ami anya. Minden mondat végén. És mögötte, minden egyes hátborzongató, visszafojtott sóhaj mögött ott van apa.

Miután átvette a csomagot a Kék Oroszlán patika raktárában, és kilépett a hátsó ajtón, mindig hatalmába kerítette egy belső sürgetés. A Kolosy tértől legszívesebben futott volna a Moszkváig, csak azért, mert úgy érezte, akkor gyorsabban halad, persze tudta, hogy villamossal hamarabb odaér. Nem is Moszkva tér már, átnevezték. Vagyis vissza. A Mexikóban eleget hallgatta erről a dödörgést. Mit szólnak majd ehhez az oroszok, hogy mi csak úgy lecseréltük Moszkvát egy halott pénzügyminiszterre, haha, hát nincs ezeknek jobb dolguk, nevezgetnek összevissza már mindent. A Jégermiszter azt mondta, az ő gyerekkorában ugyanígy Kalef volt, Széll Kálmán. Az átnevezés után még évekig úgy hívták, de ő hamar megtanulta, és egész felnőtt életében megszokta, hogy Moszkva. Úgyhogy őt most már nem érdekli, nevezzék át, ahányszor akarják, neki már csak Moszkva marad.

Pók tehát megállt a Széll Kálmán téren, a sellős szökőkútnál. Az egyik bódénál látta meg az emberét, szotyit köpködött. Intett neki, félrehúzódtak és nagyon röviden megkötötték az üzletet. Pók azt szerette ebben a köpcös, keménykötésű kis figurában, hogy nem alkudozott, csak azt kérdezte, mi a szajré, megmondta mit kér, aztán fizetett, úgyhogy ajándéku átadott neki egy plusz doboz Xanaxot. Kezet ráztak, hátat fordítottak egymásnak, s mentek a dolgukra, mintha soha nem beszéltek volna egy szót sem.

Már Motko gyárműterme felé vitte a villamos a Kökiről, ahol nemrég megnyílt egy hatalmas, lehangoló bevásárlóközpont, amikor rászánta magát a hívásra. Még őt megálló volt, abba bőven belefér. Az anyja hangja fakón érkezett valahonnan

a távolból, a berregés, a villamos hangszóróiból áradó, a megállókat soroló géphang, a sínnek csikordulása, mind egy-egy kis szigetelés volt közöttük, amivel távol tarthatja magát otthonról. *Semmi, kisfiam, tudod, vagyogatunk,* anya mindig ezt válaszolta az első kérdésre. Aztán odatapasztotta azt a sóhajt, a leheletnyi szenvedést. Pók pontosan tudta, hogy nincs miről beszélniük. Megkérdezte, hogy vigyen-e valamit, kell-e otthon valamit segíteni. Anya azt válaszolta, hogy nem kell, minden működik. És hozzátette, hogy minden rendben van. *Akkor majd megyek, most le kell tennem, éppen villamoson vagyok, nemsokára leszállok,* mondta Pók. *Mindig csak rohansz,* sóhajtotta a telefonba anya.

Anikó az állólámpa alatti fotelban ült, ölében a férje egyik inge, varrni készült, a kézelőről leszakadt a gomb. Hímzett tetejű varrodobozából tűt és cérnát kotort elő, de nem sikerült elsőre befűzni. Az ölébe ejtette a kezét, elnézett az ablak felé. Kilencvenhárom öszére emlékezett, ugyanitt ült, akkor a férje erdészöld posztókabátjával az ölében, annak a napnak a végén, amelyet úgy tart számon az emlékezete, hogy a nap, amelyet igazán nem érdemelt. Az évek alatt ez a szűk ítélet kristályosodott ki benne. Nem érdemelte.

A kiskabátról a legelső gomb szakadt le. *A zsebébe rakd,* mondta Gézának. Hazafelé jöttek a piacról, mindegyiküknél egy-egy könnyű szatyor, csak a legszükségesebbek, egy kis gyümölcs, szeletelt kenyér pirítósnak, felvágott, hús, egészen pontosan lapocka, Géza aból szerette a pörköltet. Icukát várták, péntek volt. Takarított és főzött a hétvégére, nem bánta, ha bevásároltak, de ahhoz ragaszkodott, hogy saját maga hozza a lisztet és a tojást. Isteni nokedlit csinált az az asszony, és tökéletes pörköltet. Sok tejföl, sok paprika, Géza szerint úgy az igazi a pörkölt, és sok, legyen mindenből mindig sok. Ha nem voltak vendégek, Gézának az orosz étkészletből kellett teríteni, azt mondta, annak a tányérjába legalább nem kell kétszer szedni, az egy rendes tányér, fér bele egy normális adag nokedli, a patogós, Icuka-féle nokedli, arra jó rámerni a gőzölgő szaftos húst, arra pedig a kemény, hideg tejfölt, evőkanállal, aztán megkavarni, hogy zene legyen a fülnek a galuskák cuppogása, és mire az egész tejföl elkeveredik, a tányérban az egymáson csúszkáló nokedlik és hússok mind egy rózsás, langyos szaftban ússzanak. Így szerette a Géza a pörköltet mindig is.

Nem volt semmi különös aznap, se hideg, se meleg, sok péntek délelőttöt töltöttek már el így, piacra menéssel, hazasétával, amióta Géza kényszerűségből nyugdíjba vonult, két évvel ezelőtt. Pontosán ragaszkodtak a megváltozott rendhez, a hét minden napjának megvolt a maga feladata, a piac és Icuka pénteken volt. A gyerek a gimnáziumban, ők pedig előkészülnek a hétvégére. Anikó nem tud elnyomni egy savanykás mosolyt, ha erre az időre gondol, a nyomorult kis rendszerre, a készülődésre, mintha hétvégén olyan sok minden történt volna velük. Már a balatoni nyaralóba sem nagyon jártak le, a gyerekek különórája vagy más elfoglaltsága volt hétvégén, kettesben meg minek mentek volna. Hát igen, akkor még megvolt a nyaraló. Géza amúgy sem szerette egyedül itthon hagyni a Petit. Anikó is jobban érezte magát, ha tudta, mit csinál a kisfia, hiába nézett volna rá az Icuka nagyon szívesen, ahogy mindig elmondta, azért jobb volt ez így. Arra gondolt, majd lesznek még ott eleget, ha a Peti már felnőtt. Maradt a pénteki piac, a bejárónő finom ebédje, ami kitartott másnapra is, aztán vasárnap hol étterembe mentek, hol Anikó főzött valami olyasmit, amit a Géza szeretett. A nokedlit csak egyszer próbálta, de nem lett olyan, mint az Icukáé, úgyhogy többé nem kísérletezett vele.

Aznap is megtették a szokásos utat, gyümölcsöt, zöldséget mérécskéltek a piacon, vettek egy kis sárga almát, egy kevés szőlőt, a hentesnél nagy darab, nem túl zsíros lapockát, a piaci közértben a kenyeret, aztán pontban fél tízkor hazaindultak. Még volt ereje a napnak, főleg délelőtt. Anikó mint egy álmodót látja maga előtt, ahogy enyhén emelkedik a járda, csak néhány ház az egész, amit hazáig gyalogolni kell, mégis mintha az út a semmibe menne, valami fényes semmibe, ismeretlenbe, mint egy álomban.

Ahogy ballagtak egymás mellett, Géza észrevette, hogy a kabátja alsó gombja kigombolódott valahogy, fél kézzel próbálta visszagombolni, de akkor végleg elengedte a cérna. *Lógott már egy ideje,* mondta Anikó, *majd felvarrom, fiam, csak a zsebébe tedd, el ne veszsz.* *Ilyen peremes csontgombot már nem lehet kapni sehol.* Géza bólintott, dühösen zsebre

vágta a gombot és szégyenszemre, hiányzó gombú kabátban masírozott hazáig. Anikónak gyorsítania kellett mellette a léptein.

Akárhányszor idézi vissza a napot, azóta sem érti, hogyhogya nem volt semmi jel. Egy előérzet, egy kis bizonytalanság, valami, amitől kevésbé lett volna váratlan az egész. Talán csak ennyi volt, a gomb.

A konyhában az asztalra tették a szatyrokat, Anikó nekiállt kipakolni, Géza papucsba bújt és beült a nappaliba, hogy fellapozzon pár újságot. Régebben járatták az összes nagyobb vidéki lapot, papírgyűjtéskor örültek neki a kisdobos őrök elsőnek érkező tagjai. Minden évben egy kiskocsira való újságot adtak annak, aki először csengetett be hozzájuk. A már nem aktuális lapszámokat az előszobában tartották, Anikó gondosan átkötözte a stószokat spárgával. A Géza egyszerűen csak tájékozott akart lenni, tudni, hol mit írnak. Jól tette, a Géza csak legyen tájékozott.

De hirtelen más idők lettek. Sok minden változott, de a legrosszabb az volt, hogy a minisztérium nem volt többé az a megszokott, biztonságos hely, Gézának nagyban gondolkodnia kellett, mitévő legyen, és erősen hajlott rá, hogy elfogadja a nyugdíjazást, már csak két éve lett volna hátra hivatalosan. Anikónak egyáltalán nem volt állása. Összesen öt évet dolgozott, azt a Géza mellett a titkárságon töltötte, aztán a gyerek után otthon maradt, mert megtehetette, a férje nagyon jó pozícióban volt. Néha gondolt rá, hogy visszamehetne dolgozni, de nem akarta, hogy Petinek kulcs lógjon a nyakában, és azt sem, hogy nélküle legyen otthon. Amikor minden egyszerre átalakulásba fordult, arra gondolt, hogy tulajdonképpen még fiatal, legalábbis nem olyan öreg, és a Gézának még megvannak a kapcsolatai, még szerezhet neki egy irodai állást, valamit, csak hogy meglegyenek az évei a nyugdíjhoz. Valamennyi a gyerek után is beleszámít. Így okoskodtak, és Anikó bízott benne, hogy a férje mindent meg fog tenni érte. Hát istenem, nem olyan nagy dolog, majd bejár nyolcra, négykor hazajön, Peti ügyis középiskolás, már nem jön haza olyan korán, a Géza meg addig kiolvashatja az újságjait, sétál nagyokat és az is lehet, hogy minden furcsa változás ellenére visszaveszik tanácsadónak, ahogy a Lott Elemért, Balog Imrét is visszavették. A régi kollégái közül olyan sokan ott vannak még mindig vagy újra, miért pont a Gézát ne vennék vissza. Petike volna csak, de ha hazajön akkor is mindig csak a könyvei vagy a számítógépe előtt ül. Már a Géza sem olyan szigorú vele.

Úgy lebegtek át a várakozásban egyik napról a másikra, egyik hétről a másikra, hogy már nem volt a szemük előtt az a szép nyugodt öregség, amit elképzelték, fél év a Balatonon, fél év Budán és a többi. Gézát jobban megviselte a kényszernyugdíj, mint gondolták volna. Valóban nem érezte magát öregnek, Anikó sem látta annak, pedig pocakosodott, kopaszodott, volt köztük korkülönbség, tizenöt év. Nem olyan nagyon sok, szokták mondani az ismerősök, szerencsére nem olyan sok, gondolta Anikó, amikor igent mondott a főnökének annak idején. Először csak egy kis kávéra az irodában. *Hozzon magának is, kedves Anikó,* mondta egy év közös munka után a Géza, akkor mondta először egyszerre, hogy kedves és hogy Anikó, és ő később, valahányszor haragudott rá, valahányszor elkeseredetten dühös volt miatta, valahányszor rettegett tőle, valahányszor azt gondolta, hogy élete legnagyobb hibája volt a Gézával szóba állni, és megbocsájthatatlan, hogy gyereket szült neki, mindig azt a képet idézte fel, amikor a kis alpakka tálcára magának is kitett egy üvegpoharat, elővett még egy kávéskanalat az irodai konyha szekrényének fiókjából, és feltette a kockacukortartót a poharak közé, fülében pedig ott csengett a szigorú, megközelíthetetlen főnök hangja, ahogy azt mondja, kedves Anikó.

Voltak, akik megbotránkoztak, de azért az volt az általános vélemény, hogy *Hát belefér, gyerekek, legalább a Géza sem marad egyedül, ügyis a fél életét már a belügynek adta.* Szerették volna megcsípni azt a kis bögyös gépirónót mások is, de szinte mindenki nő volt az osztályon, így már legalább a Gyarmati sem élhette az agglegények irigvelt életét, beosztottjai azt remélték, hogy hamarosan gyerek is lesz és megértőbb lesz a családosokkal. Hogy miért nem nősült addig, Anikó sosem kérdezte. Talán egyszer elhangzott az a mondat, hogy addig nem ért rá ilyesmire. Ez hízelgett Anikónak, ő lehetett az a nő, aki kikököntette a fontos embert abból, hogy csak a munkának éljen. Nem biztos benne most

már, nem venne rá mérget, hogy pontosan ezt mondta a Géza, hogy nem ért rá ilyesmi-re, de mondhatta volna, és ez sokáig elég volt neki.

Tulajdonképpen készen voltak. Géza nem tört a legmagasabbra, ezért azok sem fűrták nagyon, akik nem szerették. Jó helye volt, mindig azt mondta, nem is érdemes ennél előrébb lenni, elvan ő itt öregkoráig, ez már egy pont neki való, nyugdíjas állás. A gyerek szépen növegetett, Anikó szomorú reménykedéssel várta, hogy elköltözzön. Abban biztos volt, hogy amint lehet, Peti elhagyja a házat. Ha egy-egy este úgy érezte, magába zárja egy légüres keserűség, igyekezett arra gondolni, hogy a lakásuk valójában tágas és kényelmes, jó környéken, nincsenek anyagi gondjaik. Rátaláltak Icuára, aki minden pénteken menetrendszerűen megérkezett és szükség esetén még a gyerekekre is vigyázott. Akkor még megvolt a nyaraló, eltöltöttek ott két kellemes hetet minden évben, megvendégték a kollégákat, akik aztán őket hívták meg vidéki házakba, erdészlakba, vadászatra, egyszóval a dolgaik már majdnem mind *készen álltak*. Aztán jött ez az egész.

Már nyolcvannyolcban pedzegetni kezdték a minisztériumban, mondták Gézának, jobban jársz, ha most elmész korkedvezményrel nyugdíjba, de várt még. Aztán a választásokkal, illetve már azelőtt valamivel eldőlt minden. Otthon nem sokat beszélt róla. Végül is szép összeget kapott egyben, és elfogadható járadékot. Úgy érezte, az utolsó pillanatban menekült meg. Nem sok kellett volna a nyugdíjig. Amíg az Anikónak nincs állása, bőven megfelel így. Kapni fog valamit, legyenek nyugodtak, nem fordul azért akkorát a világ, hogy valahova ne lehetne betenni, higgyék el, mondták a régi kollégák. Két évig elhitték, és vártak, aztán leszakadt a gomb.

Még csak nem is igazán bosszúnak tűnt a Géza akkor, amikor a piacról hazafelé ment a kezében maradt az a szép csontperemes gomb, inkább mintha szégyenkezett volna. Hibás ruhában járni. Az örökké pedáns, mindent derékszögbe rendező, fiókban skatulyarendet tartó természete nem tűrhette az ilyesmit. Csak fél utcahossz, mégis bevörösödött a feje. Zsebre vágta a gombot és az ott is maradt aznap éjszakáig. A kabát az előszobaszekrénybe került, Géza kényelmesen a kanapéra helyezkedett, feltette a lábát a henger alakú barna puffra, kinyitotta az újságot, és amikor a felesége negyedóra múlva bejött, hogy iganak-e még egy kávé, mielőtt ideér az Icuca, úgy tűnt, el is aludt. Az újság a hasán, fémkeretes szemüvege lecsúszva, kicsit oldalra.

Géza, igyunk még egy kávé?, kérdezte az Anikó, olyan lelkesen, mintha afelől érdeklődött volna, hogy elmenjenek-e télen a Bahamákra. Hallotta a saját igyekezetét, a kávé mint a nap fénypontja. A második kávé, a délelőtti, az ám a különleges élvezet. Géza nem felelt.

Anikó közelebb lépett, megrázta a vállát, de már ahogy hozzáért, tudta, hogy baj van. Fogva tartotta a vállat, mint egy piaci holmit, amiről még nem döntötte el, hogy megveszi-e. A szája széle remegni kezdett az idegességtől, hosszúkás ujjait, amik sehogy se voltak összhangban egyre terebélyesedő testével, ebbe a hirtelen idegennek tűnő vállba mélyesztette, figyelte, hogy tényleg nem reagál-e. Nincs magánál, gondolta. Aztán egy dermesztő pillanatig azt hitte, halott, de látta, hogy mozog a mellkasa, az ing fölött a szürke kötött mellény emelkedik és süllyed, bizonytalanul, nem abban a ritmusban, ahogy egy bóbiskoló emberé, hanem szaggatottan, s ahogy újra megrázta, kissé értelmetlenül, jóformán akaratlanul, abban a pillanatban egy halk pöffenés hagyta el az ajkait, mintha a vállrázástól szabadult volna ki belőle a levegő. Anikónak az a képtelen ötlete támadt, hogy ez volt a lelke, és most szállt ki belőle. Sikítani

szeretett volna, de nem jött ki semmi hang a torkán. Elhúzta a kezét a testtől, de ott maradt a mozdulat a levegőben, és ő még mindig tágra meredt szemmel nézte a férjének látszó idegent, akinek a szemhéja nem volt egészen csukva. Anikó agyában fénysebességgel váltották egymást a gondolatok, kiabálni kéne segítségért, orvost kell hívni, mentőt, mint ha egy zsák krumpli lenne, úgy néz ki, és ő is úgy érzi, mintha egy zsák krumpli mellett állna, hogy történhet ez velük, hogy történhet ez vele, hogy lehet egy szemvillanás alatt ennyire ismeretlen a tulajdon férje, hogy lehet ennyire borzalmas, ennyire mozdulatlan.

Icuca hálós szatyra puffant a parkettán, a lisztes zacskó kirepedt, fehér porcsíkot lött ki, a tojástartóban egy tojás alsó héja elpattant, csendben eresztette maga alá a ragacsos fe-

hérjét. A bejárónőnek volt több lélekjelenléte, Anikó még fel sem fogta, hogy megérkezett, Icuka szinte azonnal felmérte a helyzetet, az első kétségbeesett gyengeséget lerázva már rohant is a telefonhoz, mentőt hívott, aztán egy ecetszagú vizes ronggyal tért vissza, először a Géza homlokára tette, aztán kigombolta az ing és mellény felső gombjait, és óvatosan a mellkasa felső részét dörgölgette vele, s közben azt hajtogatta, hogy *Ne tessék kétségbe esni, Anikó, tessék erősnek lenni*. Anikó állt a kanapéval szemközt és nem mozdult. A szája széle remegett, minden energiáját lefoglalta, hogy visszanyelje a könnyeit. Nézte a párnás, vörös kezűt, ahogy az idegenné vált testen matat, hallotta, amit Icuka beszélt, *Megütötte a szél a Gyarmati urat, de higgye el az Anikó, én láttam már ilyent, egész szépen ki lehet ebből jönni. Csak tessék erősnek lenni. Már jön a segítség.*

A Géza nézése egyszerűen nem volt ott. Félig hunyt szemhéja mögül egy láthatatlan helyre nézett, Anikó oldalra lépett, hogy kikerüljön a sávból, amit a tekintete befoghat. Őt ugyan ne nézze. Ha nem látja, akkor se nézze. Úgy érezte, hogy ennél többre képtelen, és tudta, hogy hálásnak kéne lennie Icukáért, a gyors reagálásért, a gondoskodásért, de a rémülete mögött valami más szorongatta a gyomrát, valami sokkal ijesztőbb, a gyűlölet, hogy ez az átkozott öregasszony nem hagyja meghalni az urát.

A mentők gyorsan kiértek, azt mondták, *Valószínűleg sztrók, de nem mondhatunk biztosat, amíg a kórházban meg nem vizsgálják*. Aztán besegették a kocsiba Anikót a férje mellé egy szűk ülésbe. A nap további része nem él ilyen élesen az emlékezetében, de az érzés, a folyosón várakozás hideg félelme, a remegő kézzel átvett kávé a büfében, amikor egy jóindulatú ápolónő lekísérte, a hisztérikus torokszorítás, a sav, ami az éhségtől marja a gyomrát, a hideg kövezen tipródó lába, a kórház torokba tapadó szaga, mind tökéletesen megvan. És a kettős félelem. Mi lesz, ha a Géza meghal, és mi lesz, ha túléli.

Amikor este beengedték hozzá pár percre, és a zöld papírköpenyben megállt a kórterem ajtajában, esküdni mert volna, hogy valakivel összekeverték. Már éppen szólni akart, hogy ő a Gyarmati Gézáné, legyenek szívesek megkeresni a férjét, amikor az ápolónő, nem az, aki a büféhez kísérte, hanem egy idősebb, tekintélyes asszonyság azt mondta, hogy jöjjön csak közelebb. Ő automatikusan odalépett, és kénytelen volt felismerni a neoncsó alatt a becsüvezett-drótozott öregemberben az urát. A nővér azt mondta, beszélhet hozzá, az segíteni szokott, de ő nem tudott mit mondani. Sírni szeretett volna, de itt valahogy nem mert. A folyosón el-elfutotta a szemét a könny, olyankor besietett a rideg, hűgyszagú mosdóba, és az egyik fiúkében egy perc alatt kiengedte a legfölsőlegesebb feszültséget, aztán gyorsan hideg vizet locsolt az arcára, hogy mielőbb visszatérjen, nehogy elszalasszon valamit, nehogy éppen keressék és ne találják, ott kellett lennie a folyosón, hogy ha bármi van a Gézával, azonnal meg tudják neki mondani. És most állt a kórteremben, torkát marta a zokogás, de nem engedhette szabadjára. A Géza egyik kezébe tű volt szúrva, infúziósnak, a másik karján egy vérnyomásmérő mandzsettája, de az alkarja szabad volt, Anikó úgy döntött, megsimogatja, hátha az is számít valamit. Rémesen hideg volt a bőre. Idegen és élettelen. Nem tudott az arcába nézni, épp úgy, ahogy otthon sem tudta elviselni, hogy nézi őt a vaksi szemével, és nem tudott megszólalni sem. Az idős ápolónő közben a kórterem végében álló asztalhoz ment, amely tele volt papírokkal és gyógyszeres dobozokkal, s amikor visszajött, mintha megszánta volna Anikót, azt mondta, *Nyugodjon meg, nincs a férje életveszélyben. Most megfigyeljük, holnapra többet tudunk. Nemsokára beszélhet a főorvos úrral, ha akarja, megvárhatja itt, vagy a folyosón*. Anikó elhebegett egy köszönömöt, és a folyosót választotta.

Leergyott a fal melletti székre. Ruganyos, sietős léptekkel közeledett egy pár fehér papucs, aztán megállt, Anikó felnézett. Idősebb emberre számított, ez a kis orvos talán negyven lehet. És főorvos. Hát jó, gondolta, neki végül is mindegy, csak mondja meg, mire számíthat. Leültek a főorvosi szobában. Régi, fát utánzó műanyag bútorok, a fal mellett fehérre mázolt nagy íróasztal, mögötte a sarokban heverő. Anikó csak arra emlékszik, hogy a heverő kopott kárpitját bámulja, azon gondolkodik, hogy ezeket régebben nem gyerekheverőként árulták-e, és hogy éjszakai ügyeletben itt szokott-e aludni az orvos.

Távolról jutottak el hozzá a fiatalember szavai, egyszerre utálta és hálás volt neki, hogy nem kértelt. Géza most egy darabig nem fog tudni kommunikálni, nem tudják még pontosan, mit érintett az agyvérzés, szerencsés, hogy túlélte. A teste jobb oldala lebénult, valószínűleg a beszédközpontjával is lesz probléma, de ezt holnap fogják részletesen vizsgálni. Most megkapja a legfontosabb gyógyszereket, másnap elkezdődik a teljes állapotfelmérés, annak fényében pedig kezelési tervet készítenek. *Asszonyom, mondta az orvos, készüljön egy hosszú és nehéz rehabilitációra. Most még nem vagyok minden információ birtokában, de nem akarom áltatni, azt hiszem, jobb, ha megpróbál arra készülni, hogy a kedves férje már nem fog tökéletesen felépülni. Nagyon sok pozitív tapasztalatunk van, a gyógyszerek, a fizioterápia, a kitartó családi segítség mind rengeteget tud javítani az állapoton, de el kell mondanom, hogy nem feltétlenül számíthatunk száz százalékos gyógyulásra. Lehetnek maradandó problémák a beszéddel vagy a mozgással. De higgye el, hogy rendszeres munkával nagyon sokat el lehet érni ma már az ilyen típusú agyi érkatasztrófák esetén is.*

Agyi érkatasztrófa. A szóösszetételt örökre megjegyezte. Bólogatott, érezte, hogy könnyek csorognak az arcán. Nem sírás volt ez, egyszerűen csak felgyűlt a folyadék, ami mást nem tudott távozni. A szája zsibbadt, aztán észrevette, hogy ugyanezt a zsibbadtságot érzi az egész arcán, a nyakán, a végtagjaiban, és valahol bent is, egy üres kis középpontban, ahonnan talán a sós folyadék is eredt.

Taxival ment haza. Peti már pizsamában volt, a nappaliban várta, Icukával ültek a kanapén, azon a kanapén, ahol délelőtt Géza kinyitotta az újságot. Ment a tévé, azt Icuka azonnal lehalkította, amint belépett. *Jaj, Anikó, hát már azt se tudtam, mitévő legyek, be akartam menni délután a fiúval a kórházba, de nem mertünk elindulni, hátha elkerüljük egymást! Mondja, mi van a kedves férjével!*

Anikónak muszáj volt végre egész mondatokban beszélnie, a lehető legrövidebben elmondta, amit az orvostól hallott. Egy pillanatra átölelte Petit. Milyen szép, nyurga, inas fiú lett, gondolta, mintha nem látta volna minden nap. Mintha most hirtelen nőtt volna meg. Milyen szép a sötét szeme, milyen gyönyörűen csillog a halvány olajszerű bőre még az esti lámpafényben is. Mint az apámé, gondolta Anikó. Icuka sírt, egy rongyot gyűrögetett, valószínűleg a zsebkendőjét, aztán kiszaladt a fürdőszobába. Pár perc múlva visszajött, azt ismételte, hogy erősnek kell lenni, és hogy látott már ilyesmit, nagyon szépen rendbe tudják hozni az orvosok, meg gyógytorna, meg mifene terápia, meglátja az Anikó, minden rendben lesz. Azután sietve elköszönt, és ők magukra maradtak a lakásban.

Nem látott a fia szemében semmiféle fájdalmat. Sem félelmet, sem aggodalmat. Megértette. Talán soha nem voltak ennyire együtt, ennyire magukra hagyatva még. Anikó újra odalépett, két tenyere közé fogta a kislia fejét, és megcsókolta a feje búbját, amennyire lábujjhegyen fölérte. Peti készségesen előrebiccentette a fejét, hagyta a csókot, és hagyta, hogy az anyja átölelje, aztán ő is átfogta a jó illatú testet, érezte a mellkasán anyja nagy, puha melleit, az arcán a vattacukorra emlékeztető mogyorószőke haj simogatását. Anikó szorosan tartotta, már nem küszködött a könnyeivel, hanem figyelni kezdett valamire, ami bent, az üres középpontban váratlanul érlelődni kezdett, mint valami katasztrófát túlélt apró állat. Talán az elhatározás, hogy tartja magát, hogy mostantól tényleg mindent úgy tesz majd, hogy a fiának a legjobb legyen, mert most ő itt az egyetlen felnőtt, most minden az övé, a gyerek is, végre teljesen.

Később, amikor Peti már elvonult a szobájába, maga sem tudta, miért, az előszobaszekrényhez ment, kivette belőle a Géza zöld kabátját, hogy visszavarja rá az alsó gombot. Leült az állólámpa alá, a hímzett tetejű varrodobozában hosszasan kereste a megfelelő színű cernát. El-elnézett az ablak felé, nem volt behúzva a sötétítő függöny, nézett bele a kis sárga fénygömbbe, az utcalámpába.

Erre napra és estére gondolt aznap délután is, amikor megfogta az inget, amelyiknek a kézelőjéről öltöztetés közben lepattant a gomb. Már a cernát is előkereste, de nem tud-

ta befűzni a tübe elsőre, idegesen sóhajtott, elnézett az ablak felé, aztán megszólalt a telefon. Peti hívta, az ő drága, sötétszemű kislánya, aki már nem kisfiú, de nem ám, aki már csak olyan ritkán, olyan nehezen telefonál, és még ritkábban jön. De holnap. Holnap itt lesz. Főz valamit ebédre. A Géza is ott ül majd a kerekesszékekben az asztalnál, ő addigra mindennel elkészül, majd korábban kel, a Gézára kell egy óra, aztán elszalad a piacra, kettőre megfőz, talán valami tésztát, Peti azt szereti, és most nem felejt el venni egy pár üveg sör, mint a legutóbb, mert biztos maradt volna, ha ebéd után van legalább egy kis sör, na de holnap. Holnap minden lesz. ■■■

Szeifert Natália: 1979-ben született Zircen. Előző kötete *Az altató szerekről (Ágyregény)* a Kalligram Kiadónál jelent meg 2017-ben. Egyszer elhatározta, hogy a hátralévő életét fák figyelésével fogja tölteni, de közébejött valami. A *Mi van veletek, semmi?* című regénye az idei Könyvhéten jelenik meg a Kalligramnál.

A szomszédból

A szomszédból elköltöztek. Nem maradhat semmi nyugton itt. Felfehérlett az aznap, Zolát olvastam, meg talán Kálnoky,

mindegy is. Eltelt az éjszaka. Jól berendezkedett előre. Apró ráncokat húzott. Az alvastól csíkos volt a bőre.

És itt a fordulat: az ember szépeleg, míg a szomszédból most költöznek el. Szerelmeink költöznek mindig így.
Basznak újra majd egy senkivel.

Jó is ez. Kicsit bizonytalan. Mennyi könnyebbség van ebben. A könnyebbségben milyen sok harag van. Gyorsan múlik el, kilebben,

mert végül is ennyi csak, a szomszédból most költöztek el. ülsz és dohányzol, a nap telik. Te békülsz ki majd a semmivel.

Míg ez így van, én nyugodt leszek. Látod, nem múlik, csak telik, úgy, ahogy. Megy ez, hiszen csak, sorjáznak tovább, a zajló aznapok.

A legvégső

Ez a legvégső magány. Ez a kristálytisztaság. Ebben nincs beljebb és nincs tovább. Olyan derűs, semmi súlya, a szívem lett csak mostohább.

Mintha már a közöny feloldása volna, és pihékként lebegnénk benne mind. Mit szerettünk, azt a semmi felkarolja, és mindent belőle könnyen ellegyint.

Kivonja, mintha lenne súlya. Mintha bármi, bárhogy összeállna itt. A semminek nem lesz, nem is volt valója, és összevissza szórja kincseit,

mert többre nem jut. Ilyen játszma ez. Kik szerettek, kit szerettél, na bumm. Mit félbehagysz, az félbehagy. És magadra hagyva elront, óhatatlanul.

Hétfő hajnal

Hétfő hajnal volt. A konvektor
tompán, duruzsolva zörgött.
Felriadtál. Álmodban neveltél.
És megszorítottál. A körmöd

éreztem a bőrömön. Csak ennyi volt.
És visszaaludtál, nem is láttad,
hogy virrasztottam a félhomályban,
néha megsimítva a hátad.

Hogy fel órája, mikor ébredtem,
és rendes szokásom szerint,
a plafont néztem a sötétben,
hogy itt vagyok, és senki nincs megint,

hogy a kócos fényben, mi az ablakon
befolyt, mint a napfényes tengerek,
arra gondoltam, hogy ez így,
hogy ez tovább, már nem mehet,

mert mindig ez jár a fejemben,
és a galérián mindig egyedül
fekszem úgy általában,
magammal, megfejthetetlenül,

de akkor szusszantál egyet és a
félhomályban, észleltem, hogy itt vagy.
Milyen nehéz és légüres lesz
a magány is. Mikor elhagy.

Csak annyi járt a fejemben, hogy ez
biztos csak valami tréfa,
hogy felébredek majd úgyis, és
az egész véget ér, még ha

el is hittem éppen akkor,
hogy itt vagy és én is itt vagyok.
Szúrten, kopottan engedték
át a fény az ablakok.

És, mint egy kölyökkutyát, hogyha
alszik, próbáltalak nem felébreszteni,
de önző voltam, nem sikerült
és láttam a szemed felkékleni,

míg vissza nem aludtál, és a
bőrömön éreztem a körmöd,
hétfő hajnal volt, a konvektor
lágyan, duruzsolva zörgött.

Egyszerű

Téblábolok és kimért vagyok
mióta nem vagy itt.
És steril vagyok,
mint egy csigaház,
amit kimosott a tenger.
Ez, amúgy, nem is olyan bonyolult,
látod, egyedül is megy.
Téblábolok, tudod, ez így
ülepszik le lassan, így
esik jól nekem,
ha nem vagy itt. Így egyszerű,
most így tűnik természetesnek.
Csupa üresség és
sehová nem tartozás, látod,
milyen férfiatlan vagyok,
csupa lemondás
és elhagyás,
és nézd csak,
te sem vagy benne itt.

Az elmondható dolgok

Az elmondható dolgok törékenyek.
Sok fel- és lemondás van bennük.
Hogy ezt most tehetném mással. Nem veled.
De, nem is tudom, jobb ez így most együtt.

A csiszolatlanságnak is van bája.
Hogy majd tudjuk mi azt, kialakul.
Ha rontottunk, nem az ember hibája.
Az Isten van itt csiszolatlanul.

És ő figyel, mintha lenne benne posztja.
Mintha bármi hozzászólása lenne.
Isten csak áll, nincs ránk semmi gondja.
Nem szól ránk – mi jók vagyunk – ő nem lép semerre.

■ **Kálmán Gábor:** 1982-ben született Érsekújvárott. *Nova* című regénye 2011-ben jelent a Kalligramnál, és 2012-ben elnyerte a legjobb elsőkötetesnek járó Bródy Sándor-díjat. *A temetés* című regénye (2016) szintén a kiadónknál jelent meg. Legutóbbi kötete: *Janega Kornél szép élete* (regény), Kalligram, 2018.

A GOLYÓ, amely megölte Puskint

Péter Budapest füstölgő romjai közt cipelte magával az első egyetemi órákra Olgát, ha felnyekergett, otthagya a holt nyelveket, ringatta, énekelt neki. A menekülés-kor sikerült kimentenie könyvtára egy részét, és amikor '47 telén a másik része is megérkezett – rejtélyes módon túlélte a püspökség pincéjében a veszélyt, hogy orosz katonák melegegjenek a tüzénél, és a csehszlovák állam sem tartott rá igényt –, az Attila úti kis lakás zsúfolt raktárrá változott, ahol a kislány a könyvtornyok és -hegyek között játszott egymagában, amíg Péter az íróasztala fölé görnyedve dolgozott nagymonográfiáján a szerzetesi regulák genezisééről és sztoikus eredetéről: az idők szava iránt nem sok érzéket mutatott. Lángvágók fénye vibrált a mennyezeten, darabolták a katonák a Vérmezőn feltorlódott tankroncsokat, a kislány anyyira megszokta ezt a fényjelenséget, hogy amikor abbamaradt, hosszú éjszakákon át sírdogált a sötétben, és az apja akármivel próbálkozott, nem volt képes megvigasztalódni. Amikor a kommunisták átvették a hatalmat, Pétert anyyira elborították az apai (és anyai) teendőik, hogy észre se vette, hogy a névtábláját eltüntették az ajtóról, és még napokig ott téblábolt a tanszéken, hóna alatt az arámi szövegek fotókópiáival; egy együttérző portás határozott közbelépése kellett ahhoz, hogy az államvédelem ne szándékos provokációnak értelmezze a figyelmetlenséget. Ugyanakkor azt sem vette észre, hogy azok a nők, akik segítők szándékkal bukkannak fel körülötte, igazából nem is a kislánya iránt érdeklődnek: ahogy eltűnt a közelből, Olgát belökték az üres kamrába, vagy átpasszolták a szomszédekhoz, és mentek a dolguk után. A kislány hamar rájött, hogy a világ sokkal bonyolultabb hely, semhogy egyszerűen el lehetne mesélni – Péter csak évtizedekkel később tudta meg, hogy a pesztrák, akiket a múlt nagy mitológiai asszonyalakjaihoz hasonlított – ezzel elhintve bennük azt a hamis reményt, hogy már csak egy hajszál választja el az udvarlásától –, igazából számító, gonosz kurvák. Olga szerette később így jellemezni apja barátait, akikből végül egyik sem lett a mostohája.

Péter szerzett anyyi barátot és tisztelőt addigi karrierje alatt, hogy ne maradjon teljesen magára. Az ugyan hamar kiderült, hogy korábbi munkájának folytatása senkit sem érdekel, de az Akadémiai Kiadó rábízott néhány fordítást, amelyekből egyelőre úgy-ahogy megéltek. A görög atomisták fordításával a neve bekerült a pártiskolák gyorstalpalóinak tankönyveibe, és ettől előntötte a remény, hogy nagy egyháztörténeti monográfiája is megjelenhet még. A szelíd célozga-

tás nem volt elég, a főszerkesztő végül üvöltve dobta ki a kéziratot az ablakon az utcára. Hiába volt még otthon belőle két indigomásolat, Péter napokig gyűjtögette a környéken a lapokat, lakásokba kérezkodott be, pincéket kutatott át, de persze így sem lett meg az egész hiánytalanul. Hihetetlen, hogy milyen konok naivitással nem volt hajlandó tudomást venni arról, hogy a világ keleti felét ólomlapokkal borította be az idő: Olgának esténként mitológiai történeteket olvasott föl, és a kislány képzeletét megtöltötte az évezredek különös keveréklényeivel. Az új korszak mítoszai és nyelve már ezen a ponton vereséget szenvedett, és Olga mindörökké lekésett arról, hogy saját világában otthonra leljen. Latin versikék, középkori himnuszok, görög pentameteres és arámi varázsigék kavartak a fejében, miközben körülötte a világ úttörődalokat énekelt, és sistersgő, távoli rádióadók új zenékre vadászott. Az Attila úti lakás így vált Prospero szigetévé, miközben a külvilág csak karnyújtásnyira volt.

Olga első valódi emléke – amelynek hús- és vérszaga van, kiterjedése és lüktetése – ebből az időből származott. Az Attila úti lakás könyvoszlopai között – miközben a lángvágók fényét már elfelejtette – egy napon újabb égi jelenés tűnt fel. Ragyogó színű ruhákban, illatfelhőbe burkoltan, strasszok sziporkáit szórva maga körül Stella állt meg a kislány fölött, és ölébe kapva felsikított: leányom! Egyhetes vonatkozás után érkezett Párizsból hárombőrdnyit ruhával: ez volt az összes vagyona. Örök rejtély, hogy sikerült átjönnie az ellenséges övezetből, és hogy miként tudta elkerülni az államvédelem érdeklődését: mindenestre egy hét sem telt bele, már öltöztető volt a Néphadsereg Színházában, ahová Olgát mindennap magával cipelte. Péter sztoikus önfegyelemmel vette tudomásul, hogy Stella ismét felbukkant az életében; igyekezett úgy tenni, mintha ez semmin sem változtatna. Stellának ez a szótlanság tökéletesen megfelelt: Olga évtizedekkel később megkérdezte az apját, miért van az, hogy gyerekkorából semmi olyan emléket nem őriz, hogy a szülei beszélgettek volna. Csak Péter komor hallgatásából értette meg, hogy tényleg ez volt a valóság: egészen elkerülhetetlen helyzeteket leszámítva egyetlen szót sem szoltak egymáshoz.

Olga számára az anyja birtokbavétele – később majd így emlékszik – inkább hiányt jelentett: most értette meg, hogy öt évig micsoda kisémmizettségben élt. Bár ez a felfoghatatlanul hangos, feltűnő és illatos angyal mintha a kezdet kezdetétől az elpusztítására törtne, egyetlen jó szót sem kapott tőle, csak szapulást és szitkokat. Elsősorban azt, hogy nem szép. A próbák szünetében, amikor a színészek a büfében vedelték a konyakot, Stella felállította Olgát a sminkasztalra, szemben a tükörrel, és odaszólitotta maguk köré a többi öltöztetőt és sminkest.

– Hát most nézzétek meg! Hát ez borzasztó! Akárhogy fésülöm a haját, semmi sem áll jól! Mit keres itt például ez a forgó?

A füle túl nagy, az orra túl hosszú, a szája túl keskeny, a karja nem elég formás, a hangja nem elég bájos, hamisan énekel, mért trappolsz, mért kalimpálsz a lábaddal, mért csámcsogsz, mért csoszogsz, ne dudorássz, ne piszkáld az orrod, ne bandzsíts, mert úgy maradsz. Onnan a magasból, a szóke hajzuhatag és a csörgő nyakláncok és harangozó fülbevalók Olümposzáról percenként érkezett valami jeges villám. Péter csak később értette meg, esténként mért sündörög oda hozzá a kislány, mért kérezkedik az ölébe, és mért kérdezgeti, hogy apa, ugye szép vagyok? Nem mert egyértelmű igennel válaszolni, nehogy valami illetlenséget kövessen el: erre a helyzetre nem talált magában utasítást.

Péter életében ekkor bukkant fel a herculesvári villa.

Az államosítás zűrzavarában valahol valaki egy hivatali asztalnál úgy döntött, hogy Braun Antal tapolcai ruha-nagykereskedő art deco villája, ahol öreg napjait kamarazenéléssel akarta tölteni, de ebben a történelem és személyesen Rudolf Höss megakadályozta, mégsem téeszraktár lesz, hanem a Nemzeti Múzeumhoz kerül. Ide telepítik a múzeum gipszmásolat-gyűjteményét és a könyvtár vallástörténeti könyveit. Már csak egy megfelelő muzeológus hiányzott. Péternek talán sosem jutott volna eszébe ez a megoldás, ha nem éppen ekkor állítja választás elé Stella: vagy a könyvek, vagy ő. Úgy választotta a könyveket,

hogy nyíltan Stelláról sem kellett lemondania. A Braun-ház berendezésével, a könyvtár áttelepítésével – amelyhez hozzácsapta saját köteteit is – eltelt 1950 második fele. He-
ti két napot töltött csak Budapesten, ennyi épp elegendő volt, hogy Olgában fenntartsa
a szépségébe vetett hit utolsó, aprócska szikráit. Olga addigra már szinte teljesen az any-
ja bábja lett: fodros ruhácskákban illegette magát a Körúton, selypegeve majszolta a süte-
ményt a cukrászdában, kívülről tudott egy csomó párbeszédet a *Micimackó*ból, és egyre
rondábbnak látta magát. Később ezt a gyerekkori átváltozását szívesen és nagy átéléssel
parodizálta, mintha mindig újra és újra meg kellene merítkeznie ebben az öngyűlöletben.

Az Attila úti lakás az év végén egyetlen hatalmas geológiai átváltozással megszabadult
a könyv- és képhegyektől. Olga megszokott ösvényei, titkos sarkai, az évek alatt ottho-
nává vált könyvgerincek eltűntek a térből. Kiderült, hogy alattuk a parketta jókora dara-
bokban hiányos, máshol meg tele van bombaszilánkkal. Csiszoltatni nem volt mivel és
kivel, a bombaszilánkokat kipiszkálták, a folytonossági hiányokat kiöntötték gipszsel, az-
tán került valahonnan néhány kanna háború előtti német csónaklakk, azzal öntötték fel
az egészet. Stella a színházból kölcsönzött néhány ostromtépte brokátot, molyrágta dra-
périát, hogy visszaállítson valamit a régi kassai ház hangulatából, abból az időből, amikor
az apja még nem kótyavetyélte el. A függönyöktől nehéz színházzsag, parfüm, izzadság és
por keveréke töltötte meg a lakást.

Olgára egyre kevésbé figyelt, néha otffelejtette a színházban, a cukrászdában, nélküle
szállt fel a villamosra, miközben a kislányt a tömeg távolabb sodorta az ajtóból; de olyan
is volt, hogy egyszerűen reggel elfelejtette magával vinni. Olga hamar rájött, hogy felesle-
ges sírnia vagy durcálva hallgatással büntetni, az anyjáról minden leperreg, de hiába pró-
bálkozott, képtelen volt tájékozódni a városban. Minden igyekezetét latba vetette, hogy
biztos tájékozódási pontokat keressen a térben, de ezek a biztos pontok iszamoszá váltak,
eltűntek, ellebegtek, mintha folyamatos forgószínpad venné körül, ahol ördögi gyors-
sággal cserélgetik a díszleteket. De csökönys volt, és nem adta fel, újra és újra megpró-
bált az otffelejtettségől hazatalálni, miközben egyre reménytelenebb gyártelepekre, kül-
városokba és erdőkbe keveredett. Hol rendőrök hozták haza, hol feldúlt családanyák, de
egyszer két napot töltött a rákoscsabai vasútállomáson, mire valaki felfigyelt rá, és rendőrt
hívott. Az, hogy a tér nem barátja, hogy a dolgok szemérmetlenül megváltoztatják a kül-
sejüket, és nem hajlandóak megragadni az emlékezetében, még jobban önmaga ellen for-
dította. Ellopkodta az anyja cigarettáit, és hajnalonta kiült a lépcsőházba, és fújta a füstöt.

Péter ezekben a hónapokban az Esztergomba tartó távolsági buszon, fáradt kofák és mor-
gorva ingázók közt szorongva hátizsákban és vulkánfiber bőröndökben hordta ki a Bra-
un-villába a könyvtárat és a gipszmásolatokat. Nagy kegy volt, ha néha-néha sikerült ki-
könyörögnie a múzeum kínlódva pöfögő ponyvás teherautóját, hogy legalább a nagymé-
retű gipszeket ne az ölében, a buszon kelljen cipelnie. Mürón *Diszkoszvetőjét* – igaz, csak
kicsinyített mását – egészen Visegrádig tartotta az ölében, ahol aztán rendőrt hívtak rá, és
műkincslópás vádjával az egész éjszakát egy fütetlen fogdában kellett töltenie, de a felet-
teseit ez sem hatotta meg: a teherautók a népgazdaság magasabb rendű céljait szolgálják,
nem lehet ilyen csip-csup ügyekben kivonni őket a kommunizmus építésének szolgálá-
tából. Ugyanakkor igyekeznie kellett, hogy határidőre elkészüljön a feladattal,
mert sejtette, hogy az egyetlen esélye, ha nem vonja magára felettesei harag-
ját, és feltűnés nélkül el tud bújni az ellenséges külvilág elől. Így aztán hó-
napok is elteltek a napi többszöri ide-oda ingázással, és már késő ősz volt,
amikor szembesült a ténnyel, hogy Olga egész napokat elcsavarog, s hogy az
anyjának kisebb gondja is nagyobb annál, hol-merre hagyta. Először érezte azt, hogy előnti valami ellenállhatatlan düh. Stellát nem merte kérdőre vonni – később sokat átkozta is
magát ezért a gyávaságért –, inkább cselekedett: maga mellé
vette a kislányt. Hajnalban felébresztette, tejeskávét dugott
az orra alá, aztán a kora reggeli villamoson eldöcögtek a múze-
umig, telepakoltak könyvekkel néhány bőröndöt és hátizsákot, és fel-
szálltak a távolsági buszra. Olga úszott a boldogságban, amiért valaki
hasznosnak és értékesnek találja, amit csinál, és boldogan tipegett az

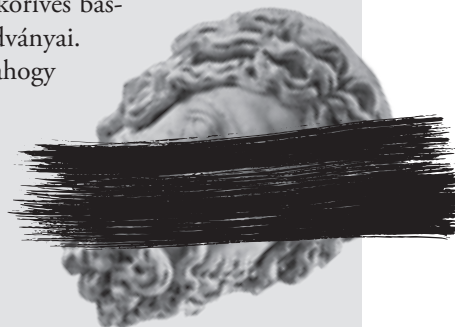

apja mögött a hátán bőrkötéses patriztikai chrestomathiákkal tömött hátizsákkal. Átfagyva érkeztek meg a villába a deres novemberben, Péter begyűjtötte a gázrezsó összes rózsáját, hogy valamennyire bemelegedjen a konyha, és a hideg könyvtárteremből félóránként tíz percre a konyhába húzódtak melegedni, amíg ki nem derült, hogy a Braun-villa a kor egyik legkorszerűbb és legrafináltabb fűtésrendszerét rejt, csak éppen a pompás, svéd kazánt, amelyből lég- és padlófűtőcsövek tucatjai ágaznak el, még soha nem üzemelték be. Úgy várankozott a pincében, mint egy szolgálatkész dzsinn, akinek életre keltéséhez elfelejtették a varázsszót. A múzeum költségvetéséből bőven utaltak a vidéki intézményeknek szentet, amit már rég ki is hoztak és rég le is lapátoltak a pincébe; a széncsúszkán a koloncok egyenesen a kazán adagolójába kerültek, s nem is kell más tenni, mint megtalálni a szörnyet bekapcsoló gombot. Egy egész délelőtt tébláboltak tanácstalanul a kezelőpanel előtt, amikor aztán Péter nagy levegőt vett, és meghúzta a legnagyobb kart, amely felkínálkozott. Halk szisszenés hallatszott, morgás, majd sóhajtozás, a gigászi fémszerkezet finoman megrázkódott, épphogy csak azt nem mondta, hogy „mit kívánsz, kedves gazdám?”. Fél óra múlva az egész házban kellemes, száraz meleg áradt szét, a könyvek és a szobrok boldogan engedték ki magukból a hideg őszben testükbe szívódott párát. És bár kint ködös november vége volt, hirtelen a világ ettől a melegtől megtelt valami biztató ragyogással. Olga akkor érezte úgy, hogy a ház befogadta, s nyilván a ház sem érezhetett másként.

Péter azokat a meséket mondta el neki, amelyeket maga is a legjobban szeretett: a mitológia történeteit. Héraklész munkáit, Orfeusz alvilágjárását, Odüsszeusz kalandjait, Ovidius átváltozástörténeteit. Olga az istenektől, szerelmektől és keveréklényektől felvilanyozódva megújult izgalmossal várta, hogy megérkezzenek, apja varázsszavai kalanddá változtatták a megszokott, hosszú baktatást a sáros Kossuth utcán, fel a házig. Vígán köszöngetett a helyieknek, mintha a varázslat ezekből a rosszkedvű, mogorva falusiakból is üde félisteneket teremtett volna. A mágikus csengő, érthetetlen szavak bizsergető mesevilággá változtatták az amúgy is egyre elvarázsoltabbá váló Braun-villát. A könyvespolcok előtt álló gipszmásolatok egy összefüggő történet különböző epizódjait jelenítették meg, néha pedig különálló történetmozaikokra estek szét Olga fantáziájában: a megnyűzött Marsüasz összebarátkozott az öreg Héraklészszel, és együtt udvaroltak Aphroditénak. A hosszú buszozások alatt Péter elmesélte Olgának az összes történetet, amit csak tudott, aztán a kedvencé vált történeteket újra és újra el kellett mondania. Az egyre keményedő hidegben a távolsági busz ablakára vastag páráréteg rakódott, Péter a gyanakodva pislogó utasokkal mit sem törődve ebbe rajzolta bele az ujjával a mitológiai hősök görög neveit meg a bonyolult leszámazási ábrákat.

Egy decemberi reggelen, ahogy a szokott útvonalukon haladtak a villa felé, egy ház alapozásánál vitatkozó csoportosulásba botlottak. A falusiak épp traktorral és drótkötéllal rángattak ki a földből egy kődarabot, amely akadályozta a csatornaásást. A kő feltűnően szabályosnak látszott, és ahogy kifordult a földből, egyből látszott, hogy nem közönséges szikla: oldalát vésetek és betűk borították. Péternek nem sok idő kellett, hogy rájöjjön, egy római Hercules-oltár bújtt elő a földből. Mivel egyben nem tudták teherautóra dobni, már hozták is a szerszámokat, hogy széttörjék, Péter csak hosszasan könyörgéssel tudta lebeszélni őket. Néhány nap múlva sikerült a múzeumtól kiereszszakolnia egy teherautót, és a lelet így szerencsésen az esztergomi kőtárba került.

Amikor csak az idő megengedte, de néha akkor is, amikor nem, minden héten legalább egyszer felmentek Olgával a falu közepén álló, gazzal és elvadult gyümölcsfákkal borított dombra, amelyből itt-ott kiállt néhány félköríves bástyárom, az egykori római erőd, Castra ad Herculem maradványai. Innen végig lehetett tekinteni az egész drámai szcenáriót, ahogy a Duna az egyre keskenyedő völgybe hatolva áttör végül a Dunakanyar sziklaerődjén. Péter olyan dramaturgiában tudta előadni ezt a geológiai gigantomachiát, hogy Olgába örökre belevésődött: a világ szüntelen, kozmikus háború színhelye, ahol nincsenek jók és rosszak, csak egymásnak feszülő ellenerők, s a folyó Akhilleusza, bár legyőzi a hegyek Trójáját, de végül valahol odébb és később ő

is vesztesként távozik egy másik csatatérről, ahol nálánál is hatalmasabb erőkkel találkozott, és így tovább, a végtelenségig. Így a villa szobrai, a domb, a hegyek és a folyó mind-mind életre kelt, és szereplővé vált a végtelen történetben.

A szorgos rómaiak, akiknek később az évek folyamán oly sok tárgya bukkant elő imitt-amott a földből, így kapták meg a hely valóságának zálogát. Ők, az ő egykori pénzeik, törött edényeik és faragott köveik szavatolták Olga számára, hogy Herkulesvár nem teljesen a képzelet birodalma, másollattár, ami csak másodlagos rangú, lefokozott valóság lehet a soha nem látott eredeti, pontosabban: eredetik mögött. Herkulesvár dombja lett a térben az első, és mint később kiderült, az utolsó biztos pont, amely bár tévelyegni hagyott, de mint a végtelenbe függesztett egyetlen biztos pont, messziről mindig biztonságot sugárzott felé.

Csak nemrég telepítették ki a svábokat, sok ház üresen állt, másokba épp most hurcolkodtak be az idetelepítettek. A kis falusi házak összebújtak a rómaiak erőddombja körül, amelynek köveiből felépültek: volt ebben valami riadt lelkiismeret-furdalás. A barbár odúk úgy álltak körül a másfél évezrede legyőzött óriást, mintha még most sem tudnának vele mit kezdeni. A hegyek felé nyíló utcákban kisebb-nagyobb villák álltak: a század elején épült nyaralók, mint a Braun-ház, nyugalmas öregség reményében épített álomházikók a megfáradt városiaknak. A Braun-ház utcája egy völgy torkolatában állt: a hegyek felé egyre szűkült a tér a hegyoldalak között, mígnem vízmosássá változott, és eltűnt az erdő fái alatt.

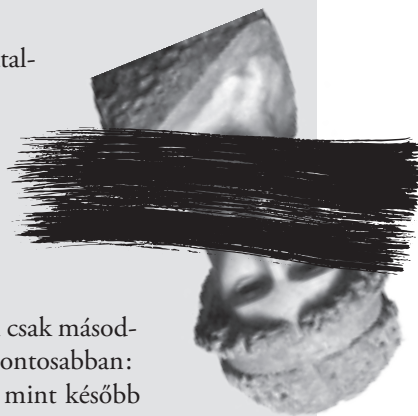
Péter öntudatlan természetességgel rendezte be hivatali szobáját egykori kassai háza mintájára. Itt is látszott egy templomtorony – igaz, nem gótikus, nem is túl magas, de minden délben kongott benne a harang. A szomszéd ház fala ugyanúgy okkersárga volt, mint Kassán, még gesztenyefa is akadt, igaz, csenevész, és egy betonkerítés félig eltakarta, de mégiscsak azt ígérte, hogy májusban majd megtelik fehér gyertyáscsákkal. Az íróasztal, még ha nem is volt egy nemes darab, ugyanúgy az ablak előtt állt, rajta a tárgyak, alevelnéhezék, a lámpa, a földgömb mind az egykori kassai asztalról vándoroltak át. A polcra Goethe és Beethoven ugyanazzal a megbocsátó derűvel nézte az egymást kergető napokat, mint Kassán, és ez segített megerősíteni az illúziót, hogy idő igazából nem is létezik, vagy ha létezik is, érdemesebb figyelmen kívül hagyni.

Péter, ahogy apámnak később fogalmazott az egyik Duna-parti sétán, igazából sohasem hagyta el Kassát, s így aztán amikor leült a herkulesvári íróasztalhoz az ablak elé, valójában a kassai íróasztalához ült le. Az elméje megmaradt szülővárosában, és a valóságos látványt csak annyiban becsülte, amennyiben néhány ponton képes volt arra, hogy az egykori látványra emlékeztessen.

Ezt a perspektívát Olgába is korán belenevelte.

Leültette a kislányt maga mellé, és mintha a látvány épp a szemei előtt jelenne meg, elmesélte, mi történt ilyenkor Kassán az utcán abban az időben, amikor az íróasztala még a főtérre néző szobában állt. Aztán az idézőjel lassan eltűnt, a jelen elolvadt, és a múlt hömpölyögve előntötte a Braun-házat. Most nyit a kávéház a sarkon, a rendházban most kezdődik a reggeli ima, a *Kassai Napló* szerkesztőségében most szedik a délutáni kiadást. A Sörház utcában Klaus most süti a kenyeret, elefántcsont fejes botjával előtipeg Hedvig, a bolond asszony, és megcsapkodja a járókelőket. Péternek mindig volt arra hajlama, hogy a beszélgetőtársairól megfeledkezve belemerüljön valamilyen témába, és kívülállók számára bosszantóan elkalandozzon, így aztán ezek a reggeli víziók – Olga később sokszor emlegette fel iróniával – előbb-utóbb vettek egy éles kanyart, és belekanyarodtak valamilyen Pétert foglalkoztató történeti vagy filológiai problémába. Ilyenkor a képzeletbeli Kassa is eltűnt, és a kislány ott ült udvariasan unatkozva az íróasztal üveglapján Beethoven gipszfeje mellett, és alapos bevezetést kapott a középkori szerzetesi könyvtárak rendszerébe és a kódexmáslási módszerekből fakadó filológiai problémákba.

Így alakult ki lassan az élet rendje. Reggel fél hétkor keltek, Péter elment a boltba zsemleért, ha nagy ritkán volt zsemle, azt hozott, ha nem volt, akkor kenyeret, de akkor is azt mondta, zsemlet. Átkozódott, hogy milyen világ az, ahol olyan alapvető dolog, mint a zsem-

le, eltűnik. Mért pont a zsemle? Mi a baja a kommunistáknak a zsemlével? A zsemle a prolik meg a parasztok is szeretik. Ugyanúgy lisztből van. Hát akkor meg miért? Direkt, hogy rosszkedvet okozzanak? Talán a péksütemények osztályellensége? Vagy a péksütemények kispolgári csökevénye? Mitől materialistább és dialektikusabb a kenyér? Olga nem nagyon értette, mi a baj a kenyérral, de nagyon élvezte, ahogy az apja, amikor kidühöngte magát, elmesélte, milyen zsemlet evett '37-ben Velencében a Hotel Bessarion Canale Grandéra néző éttermében – tejes volt, lágy, egy csöppnyit karamellás ízű, az alján ropogós mákszemek –, vagy Berlinben '34-ben egy kis kávézóban Friedenauban a Canalettostrassén milyen felejthetetlen volt az a foszlós, füstös ízű, aranybarna zsemle, amelyet *Loreley hajának* hívtak, s amelyet ha eltört az ember, kiderült, hogy a belsejében a tézta hármason fut körbe. Így már a kenyér is máshogy esett. Megkávéztak – Olga persze csak malátakávé kapott –, és újságot olvastak. Péternek megvolt több évfolyamnyi *Frankfurter Zeitung* a húszas évek végéről, amelyeket gondosan eltett és dobozokban magával hozott Kassáról, mintha előre tudta volna, hogy az új barbárságban szükség lesz valami időkontinuumra a múltból, amellyel le lehet fedni a jelent. A postás – öreg hadirokkant, aki még Isonzónál kapott légnomást – hajlandó volt rá, hogy némi apró és alkalmanként egy-egy kupica pálinka fejében minden reggel a postaládába helyezze azt a lapszámot, amit Péter – az esetleges sérüléseket elkerülendő selyempapírba csomagolva – előző este átadott neki. A kis család közös titka lassan közelebb hozta őket, „Zeitung!” – rikkantotta be a postás reggelként, és vidáman csengetett a bicikli csengőjével. Így Péter minden reggel felölthette a bordó selyem házikabátját, amelyet Aix-en-Provence-ban vett 1934-ben, amikor egy napfényes hónapot az ottani egyetemen töltött, s ha sütött a nap, fűtörészve, ha esett, átkozódva bontogatta az esernyőt, kibattogott a kertkapuhoz, és kivette a friss újságot, mintha sejtelve sem lenne, mit hoztak össze aznap a világ minden tájára szerteküldött, szorgalmas és tanult német tudósítók. Megszagolta az újságot, mintha friss volna, épp csak a vonatszag ütötte volna meg egy kicsit, amely idáig hozta hajnal óta a Majna partjáról. Elégedetten nézegette a gót betűs fejléct, és mire visszaért a házba, gyorsan és izgattottan átfutotta az első oldal főcímeit. A kávézásnál aztán szertartásosan olvasókeretre helyezte a lapokat, és a végéről, a halálórási rovattól kezdve egy fél órán át olvasgatta. Olga ezalatt a *Kassai Napló* hétfői számaiból válogathatott, mert azokban volt mese és rejtvény. De a lényeg a csendes újságolvasás volt, amelyet nem esett nehezeire megtanulnia, a szertartás komolysága és emelkedettsége, úgy érezte, kivételessé és különlegessé teszi őket. Kezdetől fogva pontosan érezte azt, amit Péter nem volt hajlandó bevallani: hogy ők is, akár csak Stella, színházat játszanak. Ezért volt egyáltalán elviselhető: mert el lehetett játszani.

Olga a földszint keleti oldalán kapott szobát – ezt Braun Antal eredetileg alighanem dohányzóznak szánta, mert a mennyezetét is faburkolat fedte. Az ablak a szomszéd veteményeskertjére nézett. A veteményeskert után következett a téeszisztáló épülete, s a mögött a Duna felé épphogy csak kilátszott a rómaiak erődjének dombja. Naponta legalább két órát olvass – mondta Péter. Ennél az asztalnál, amely ablak előtt áll. Minden embernek kell legyen íróasztala. Minden íróasztalnak ablak előtt a helye. Aki fal elé teszi, vagy őrült, vagy rabszolga. Ne legyen függöny! Nem baj, ha belátnak. A paraszt azt fogja mondani, aki olvas, az naplopó. A proli azt fogja mondani, aki olvas, az ellen-ség. Ne foglalkozz ezzel! Az olvasásnál nincs fontosabb, az olvasás emel emberré. Az olvasás tesz erényessé és bölccsé, vagy legalábbis lehetővé teszi azt. A paraszt és a proli csak annak tulajdonít értéket, amiből közvetlen haszna van, meg tudja inni vagy enni, vagy rögtön pénzre cserélheti. Az olvasás nem ilyen. Az olvasás haszna, mint a bölcsességé vagy az erényé, önmagában van. Mert megadja annak a tudatát, hogy a világ több, mint aminek látszik. Belső kilátót épít az elmében, ahonnan messzire látsz, míg a többiek lent bolyonganak a ködben. Soha ne csinálj olyat, amiből közvetlen hasznot látsz. A polgár hosszú távra tervez. Ilyeneket mondott Olgának, aki az egészről akkor még nem sokat értett, inkább csak a szavak zenéjét, az öröklétbe kíváncsozó mondatok ívét, amelyek, mint a rakéták, égbe emelkedő csíkot húztak maguk után a képzeletében. De ült engedelmesen az ablak előtti asztalánál, nézegette a vaskos albumokban a görög vázákon ágáló mezelen férfiakat és szemérmetlen emberheréikkel ágaskodó kentaurokat, és engedelmesen elolvasta a napi penzumot, amelyet Péter szabott meg, hol Berzsenyit, hol Horatiust, hol Molière-t, hol Adyt. Kint a veteményeskertben a szomszéd hajlongott izzadó háttal a repaágások fölött, s a kislány gögösen nézett kifelé rá a könyvhegyei mögül. Később sokszor mesélte szegyenkezve, milyen hatalmasnak érezte ettől magát. De legalább ez is szerep volt, s így felmentést kapott a morál alól.

Péter érezte, hogy abban, amit és ahogy tesz, van valami esetlen és groteszk. Azzal pedig pontosan tisztában volt, hogy mindaz, amit Olgának elmond, egy olyan világ üzenete, amely végérvényesen eltűnni látszik. Mindaz, ami számára gyerekként természetes volt, és a levegővel szívta magába, Olga számára természetellenes és gyökértelen lesz egy olyan világban, amely a náciizmus poklát váltó szovjet hódítás idegmérgeivel volt tele. Tudta, hogy Olgának még sokáig nem mondhatja el az igazságot: hogy amint a náciizmus hulláját elkaparták, máris ott volt a következő szörnyeteg, a kommunizmus, amely ugyanúgy a független és gondolkodó életmód elpusztítására tör, mint a fasiszták. De nem tehetette ki a lányát és önmagát annak a veszélynek, hogy egy óvatlan, ártatlanul elkottyantott mondat miatt a jövő maradék esélye is megsemmisüljön; nem sodorhatta veszélybe a nehezen megszerzett hídfőt, és nem feketíthette be előre Olga jövőjét. Mégsem tudott mást tenni, mint azt adni, ami szerinte az élet egyetlen értéke volt: remegett azért, hogy az anyátlan kislánynak fogódzót, önbizalmat adjon. Így tanulta meg Olga az élet polgári rendjét, amikor már se polgár, se rend nem volt abban a világban, amelybe született, s amely a polgárban ellenséget, ha nem egyenesen náci látott.

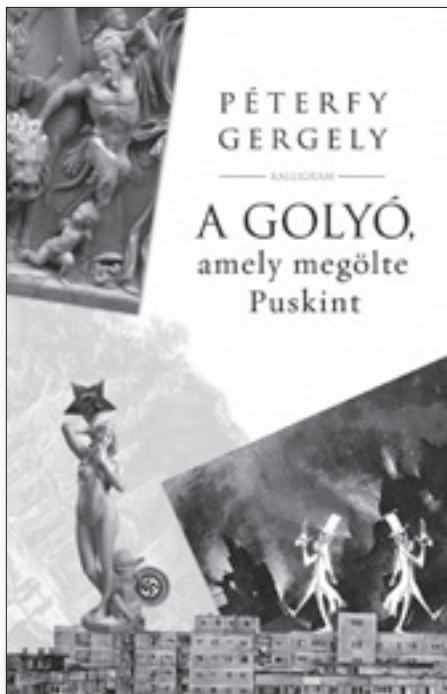
De azért maradt néhány mozdíthatatlan evidencia. Mindjárt például Le Mans. Le Mans látképe aranyozott keretben függött az ablaktól jobbra, Titus diadalívének metszete alatt és a trieri Porta Nigra látképe fölött. Le Mans kormosnak és viharvertnek tűnő házai egy római városfalra épültek rá, mintha a lakók elfelejtették volna, hogy erődöt kezdtek építeni, a megkezdett bástyafalakat egy elvarázsolt látomásban kis házakként fejezték be. Vagy mintha egy városkát az égből véletlenül ráejtettek volna egy erődre. Mint egy mitológiai keveréklény, oroszlánnal kezdődött és madárként fejeződött be. A régi bástyák tetején, egybeépülve a nagy kövekből rótt fallal, lakóházak magasodtak, a rogyadozó háztetőből rozzant kémények bújtak elő. A bástyák kémlelőnyílásain virágládákkal teli erkélyek függtek, a falrésekből fácskák sarjadtak elő. A romlás és álom e különös keveredése fölé gótikus templom csipkézett tornya magasodott.

Péter minden évben legalább egyszer elmesélte, miért nevezetes ez a kép. Ezekre a kis szövegekre általában akkor került sor, amikor a rendszer pri-

békjei a szokottnál is jobban megalázták, vagy azzal fenyegették, hogy elveszik tőle a lányát. Nézz ki az ablakon, és nézd meg azt a dombot! – mondta Olgának. Azon a dombon, amelyet most gaz és elvadult gyümölcsös borít, egy ugyanilyen várost láthatnál, mint ez itt a képen. Nézd ezeket a falakat, a tornyokat, a kaput: azon a dombon ezerhétszáz éve még egy ugyanilyen fal futott körbe, védte a házakat. Bent templomok voltak, kutak, műhelyek és könyvtárak, a lakások falait freskók díszítették. Miért tűnt el mégis ez itt és mért maradt az meg ott? Mert itt nincs állandóság. Itt nemzedékről nemzedékre feldúlják a világot az ellenséges erők, melyek vagy belülről, vagy kívülről érkeznek. Ott a lakók, még ha meg is fogytak, tovább lakták a várost. A Jupiter-templom köveiből gótikus katedrális építettek, beépítették a tornyot a házukba, tovább használták, amit lehetett. A pergamenből kódex lett, a kódexből nyomtatott könyv, de a könyvtár a helyén maradt. Ez Európa. Az állandóság és a folyamatosság. Mindig erre gondolj, amikor arra a dombra nézel.

„Európa, egy-két-há, Európa, egy-két-há, Európa, Európa”, mondogatta magában Olga, miközben iskolába sietett, anélkül, hogy különösebben értette volna a szó jelentését, vagy kezdeni tudott volna valamit az Atlanti-óceán és az Ural között elterülő, zöld és barna foltokból álló ábrával, amely az emlékezetében élt. De a szó tetszett neki, és érezte, hogy az apja számára a dolognak nagy jelentősége van, olyasmi, mint Zeusznak, a középkornak vagy a kódexeknek, úgyhogy reménykedve őrizgette magában, hátha majd egyszer megérti a jelentőségét. ’51 ősze volt, az első iskolaév. Herkulesváron hamar kezdődött az ős, októberben már zúzmarás volt a kert, és kesztyűt kellett húznia, hogy el ne gémberedjenek az ujjai, mire legyalogolt a főútig. Hamar kiderült, hogy az első elemiben nincs sok minden tanulnivalója: olvasni már tavaly megtanult a reggeli újságolvasásokkal, a számok világa meg, bár érdektelen volt, de legalább evidens. Ez azonban a tanítók és az osztálytársak szemében nem jelentett számára előnyt, sőt. Állandó gúnyolódások céltáblája lett, gyűtmentnek, értelmiségi majomnak, okostojásnak és könyvmolynak csúfolták. Egyszerűen nem értette, miért nem kapja meg a világtól azt a figyelmet és megbecsülést, amit az apjától, nem értette, de az érzés legalább ismerős volt: a világ, úgy tűnik, ugyanúgy viselkedik vele, mint az anyja: amint megteremti, magára hagyja, amint újra befogadja, már el is taszítja. ■ ■ ■

Péterfy Gergely: 1966-ban született Budapesten. Könyvei a Kalligramnál: *Misikönyv* (meseregény, 2005), *Halál Budán* (regény, 2010, 2015, 2017), *Örök völgy* (Pannon mese, 2012), *Kitömött barbár* (regény, 2014, öt kiadás), *Mindentől Keletre, avagy román kém a Weiss-családban* (publicisztika, 2016), *A panda ölése* (Péterfy-Novák Évával közösen, 2018). Új regénye az idei Könyvhéten jelenik meg a Kalligramnál.

Airplane X

nem számoltam azzal hogy eladtátok a szépséget a magasságnak
 amikor felemeltétek a testet a helyéből
 a maszkosok leengedték a fegyvert és a térfigyelő kamerák elhomályosultak
 és Z. barátom nem volt már ott, hogy féljen,
 hogy a tranzitóna összes lökötését felfogja pajzstestével
 minden tavasszal fájó gyomrával ahol mar a sav
 és bosszút áll mindenben ami erőszak
 azt mondják a bél a második agy de az éhség jön először
 és a boldog koplalás
 amikor a szeretett arcán végigcsorduló könnyben találod meg
 önmagad felszabadítását
 a hidegben ami megfagyassza őt is és téged is
 az összes nedvet magához öleli és szétosztja közöttetek e drága hidraulikát
 és nem jelöl ki határokat amikor a költészet lecsorog a combjaidon

Entrópia empátia

azt mondod fehér vagy azt mondod fekete vagy azt mondod vörös vagy
 azt mondom fehér vagyok azt mondom nem vagyok fekete belül
 azt mondom nem a ruha teszi az embert az ember teszi a ruhát a kezét a szívére teszi
 azt mondom gyere mutasd meg magad gyere mutasd meg hogy kosaraznak a bronxi kölykök
 azt mondom gyere megmutatom kelet-európában hogyan légy vámpír
 kezemet a szívedre teszem kezedet a ruhámra teszed és azt mondjuk fekete
 azt mondod szívvel azt mondom szívvel szívemben színnel
 azt mondom gyere és vedd fel viseld azt mondod vedd el viseld el
 azt mondod me too azt mondom én is
 azt mondom gyere be azt mondom sokat tudok rólatok
 de azt mondom nem eleget és ti mondjátok és mondtátok eleget
 és azt mondom ez nem olyan egyszerű azt mondod nem olyan egyszerű
 mert látva látnak kérve kérnek és fogva tartanak

Próbafülke

*„I'm lookin' California, but feelin' Minnesota”
Soundgarden – Outshined*

Levenni az akasztóról a női modellt.
Levenni a férfi modellt is a másik feléről.
A karon átvett kabát alá gyúrni mindent,
míg a pórusok tetején hullámszik a zsíros szilikon
és a kopasz helyeken újból sarjad a szemöldök.
Amint kilép az ajtón, odafurakodni.
Csomagot ledobni az ülődeszkára,
cipőt állva kioldani, rálépni a mocskos padlószőnyegre.
Megpillantani a tükröt. Topogni
reflektorfényben, színpadon.
Átlátszó a préselt lemez falak.
Letolni a nadrágot, szemügyre venni a pamut alatt a szőrt.
Nem szabad bámulni. Nem szabad bámulni.
Túl nagy a fény.
Az első feljön, meghúzni a zsinórt, bevág.
Megfordulni, kitekeredik a gerinc. Látni egy pillanatra
a zöld domboldalt, akitől nem kérdezi meg senki,
miért pont ott domborodik.
Letolni, a bokánál beakad. Felhúzni a következőt.
Meghúzni a zsinórt. Látni egy pillanatra,
ahogy a tükör előtt sok millió ember
érinti egyszerre a képernyőt.
Görgetni, görgetni. A függöny nem gördül le soha.
Átlátszó a préselt lemez falak. Összehasonlítani.
Megfordulni, kitekeredik a gerinc.
Egy másik táj, pont ott domborodik.
A föld, a föld elérhetetlen,
visszapattannak helyükre a csigolyák.
Behúzni, hátra tolni. Lábujjhegyre állni.
Lefagyni egy pillanatra. Megvárni, míg sötétté nem válik
a préselt lemez. Míg sajátta nem válik a test,
míg sorban el nem robbannak a reflektorok.
Részvétellel a köldökre meredni. Látni egy pillanatra.

Sánta Miriám: Kolozsváron született 1993-ban. 2009 óta ír. 2017-ig a Babeş-Bolyai Tudományegyetem magyar alapszakos, majd mesteris hallgatója. A Bretter György Irodalmi Kör alelnök, a SziFOnline.hu Folyó/Irat/Mentés rovatvezetője, szabadúszó irodalmár. Nem csak szubkultúrákkal foglalkozik.

Az angyal lábnyoma

ANGYAL

Mintha eltartódott volna valamitől, ma úgy mutatkozott meg a tó. A nap éppen kibújt a csúcs mögül, de egyből egyenletesen kezdte alászórni melegét a sziklákra, meg a tó szinte teljesen kisimult felületére. A szellő alig rezdült, a nyár eleji kellemes időjárás teljesen elfoglalta magának a katlant. A téli vastag hólepedőnek már rég takarodót fújhattak, csak néhány apró, megjegesedett hófolt tarkította a tó előterét, meg a két tó közötti keskeny földnyelvet, ahol már nem csak szárba szökken a tavaszi kikerics, hanem ki is tárta sárgás-lilás, szédítő kelyheit. Semmi nem mozdult a katlanban, így minden megpróbálhatta saját valóját érvényesíteni. Kimért, áttekinthető, mégis könnyed viszonyok közé helyeződtek a részletek.

Így egészében megmutatkozhattak.

A könnyedségnek is van szerkezete. Hiába tűnik úgy, hogy az alkotóelemek hordozzák, a felületek izzása, a fedések és az áttünések játéka, a hajlatok erotikája, a részletek felelőtlen tánca, a magasságok imbolygó részegsége; ez az egész azonban nem tudna feltámadni és megtartódni, ha nem hatnák át és gyűjtenék maguk köré mélyen futó erővonalak. Néha úgy tűnik, valóban kitudható táncából a táncos, hogy fellebenthető a függöny, a felület pedig mélységet takar. A szem legalábbis ennek az ígézetében ég, formát keres a formátlanban, alakot az alaktalanban, el tud telni az aránnyal, a harmóniával, de leginkább a bennük lévő mozgás, ritmus, a feszültség, a törés izgatja. A megmutatkozó azonban először a tér teljességét próbálja elfoglalni magának. Megpróbálja kitölteni a teret. Egy lapos, kétdimenziós tér gondolatának iszonyata a legföldhözragadtabb dolgokat is egyből szárnyalásra készíti. Keresztet rajzolni. Ezzel a legegyszerűbb gesztussal tudunk irányultságokat bevezetni a megmutatkozóba.

Hiába, a legnagyobb dolgok leginkább a keresztben tudnak megszületni.

Most is ez a szerkezet vált érzékelhetővé. Mintha egy kéz két egymásra merőleges, de már láthatatlan vonalat skiccelt

volna fel a levegőbe, majd az így képződő összefüggés mentén próbálta volna elhelyezni a látványelemeket. Magasságot és kiterjedést próbált adni a dolgoknak, amelyek el is foglalták a helyüket a térben. A két tó, a nagyobb és a kisebb, az őket elválasztó földnyelv, a nagyobbik tóból kiemelkedő kő, a helyet két oldalról átkaroló sziklafalak, meg a hátérben a felhőkön áttűnő hegycsúcs – mindez arányosan töltötte ki a teret. Az Úr teremthette meg ilyen magabiztossággal a világot. Szavakkal teremtette meg, mintha azzal, hogy megnevezte a részeit, ki is töltődött volna a világ. Pedig hiába kaptak nevet a dolgok, hiába foglalták el a térben a helyüket, az még semmit sem árult el a közöttük létesülő viszonyokról, a közelségben rejlő feszültségről, a távolságok rejtett párbeszédjéről, a felületek szinte kielemezhetetlen textúrájáról, meg a közel és a távol, a lent és a fent, az előtér és a háttér felfejthetetlen játékaról. Tulajdonképpen arról a csodáról, ami egy látvány elé ültet bennünket, és megbabonázza, rajta tartja, nem engedi el tekintetünk.

Kitöltött világ ez, amit mégsem borítanak be a célszerűség képzetei, hiszen önmagában nyugszik, önmagából bomlik ki, és elég önmagának. Egyáltalán nem zsúfolt, ahogy éles ellentétek sincsenek benne. Ha pedig mégis adódnának, mint a tó kerekded lapossága és a hegycsúcs égnei törő meredeksége között, egyik dolog nem rontja le a másikat, hanem támogatja, hagyja érvényesülni. Egyszerűen kimeríthetetlen. Minden távlatossággal bír benne, úgy tart magánál, hogy önmagán túlra is kényszerít, ezáltal pedig felemel, kinyit, feltölt. Minden részletéből, redőzetéből, hajlatából, porcikájából olyan szabadság árad, amit nem tudunk – ahogy könyveinkbe a kiszikkadt virágtetemetek – szavainkba, fogalmainkba préselni. Mintha csak erre vártunk volna mindig, a megváltást is innen remélnénk. Csak azt nem értjük: minek köszönhető, hogy elszakadtunk tőle,

hogyan szakadtunk belőle? Hogy egy olyan párhuzamos univerzumba vettünk, amiben örült, kétségbeesett építkezéssel próbáljuk elfedni, hogy az egész végül a semmiben zajlik, a semmi ellenében történik. Ahol csak pakolunk és pakolunk, egyik dolgot a másik mellé, aztán a következőket az alsó sorra, mindezt csak feljebb és feljebb, s így emelünk falat magunk köré, magunk se tudjuk eldönteni: várnak vagy börtönnek falát. Miközben arról a nagyobb térről, amiből mindannyian vétettünk, erről a kitöltött világról tulajdonképpen nem tudunk semmit. Mi történt, mi történik? Kérdezzük, csak kérdezzük, egyre reménytelenebbül, egyre tanácstalanabban, pedig már rég tudjuk a választ. A fejünk miatt. A fejünkben lévő foszladozó, málladozó szavak, csörömpölő fogalmak, torz, rusnya képzetek miatt. Azok erősebbnek bizonyultak mindennél, ami kint van. Ha nem is erősebbek, akkor hatékonyabbak.

Átpakolhattuk velük az életünk.

Most nincs semmi pakolás, csak enyhe értetlenség, ami ebbe a megbabonázottságba is képes beszivárogni. Értetlenség, amit hamarosan rádöbbenés követ. Rádöbbenés arra, hogy van valami a látványban, az elemek egymáshoz való viszonyában, egy egyszerre nyugtalanító, ugyanakkor meg is igéző dolog, egyfajta elmozdulás a teljesen kiegyensúlyozotton, harmonikuson belül. A kereszt horizontális szára ugyanis nem a látvány közepén szaladt át, sokkal közelebb volt a látvány balszélehez, ott, ahol a nagyobbik tó legszéle vészesen megközelítette a katlan peremét. A peremen túli világot azonban csak egy apró utalás sejteti, egy szinte teljesen kitöltetlenül maradt, fehéresen lüktető sáv, amely mintha azt próbálná jelezni: ott mélybe zuhan a hely. Hogy ez a kész, tüneményes világ akár el is billenhetne, ki is fordulhatna magából, mivel tulajdonképpen a levegőben áll. S csak azért kell

erővonalakat átvezetni rajta, s utána a megmutatkozást ezek az erővonalak mentén elrendezni, hogy ott meg is maradjasson.

Két egymásra merőleges ismétlődés fedte fel a látvány mélyén rejtőző keresztelés természetét. Ezek közül a vízszintes vonalat az egymás mellett található tavak képezték meg.

Azt is lehetett volna gondolni, hogy ez az egész hely tulajdonképpen a nagyobbik tó megmutatkozását szolgálja. Hiszen az foglalta el a látvány előterét, és töltötte ki a tér tetemes részét. Szinte szabályos kerekdedége majdnem természetellenesnek hatott az elhajló, görbe vonalak, a magasban kifeszülő szögletes, szúrós élek által áthatott térben. A mélység szívóhatását lecsendesítő, finoman remegő felülete a kékség megannyi árnyalatában játszott, amibe azonban, alig érzékelhetően, a fehér jéghidegsége, meg a mélyzöld haragja is belevegült. Leginkább egy ősi kehelyhez hasonlított, vagy egy nyitott tenyérhez, amely készen áll felfogni azt, ami csak az égből érkezet meg. Egy ölelés lehet ilyen tág és befogadó, mint ez a tó. Meg ilyen áttetsző, ami kell is ahhoz, hogy minden fondorlat nélkül megmutathassa magát. Hogy egyértelműen hirdethesse: nyíltsága nem csapda, nem árulás, ha belebocsátkozol, nem tüntet, nem emészt el, hanem megvédelmez, megtart. Mégsem neked van fenntartva – rögzíti magától távol a helyed a látvány. Te túl kevés vagy hozzá, hiszen nincs semmi, amit felkínálhatnál magadból, amit megoszthatnál vele. Kicsiséged nem rá tartozik, hibáid, tévedéseid nem érdeklik, fülébe suttogott, csöpögősen ellihegett vallomásod leperreg róla. Amit egyedül tehetsz, hogy megpróbálsz minél pontosabban felmérni és betájolni hatalmát, és aztán csak nézni, nézni, nézni.

Azt a hatalmat, amiről lehet sejteni, nem csak maga miatt hordoz a tó. Kell hozzá a kisebbik is, amely szinte mellékesen, mintegy függelékként hever a közelében. A katlan jobbszélén van elterülve, rézsútosan a befele induló vonalak mentén, szinte felkenődve a katlan oldalára. Alig mozgó hullámai mintha egy, a közepén felgyűrődő könnyecseppet képeznének meg. Mert jól látszik: a figyelmet esdekli magának. Amit nem kaphat meg. Nem állapodhat meg rajta a tekintet, alig súrolja, már el is ugrik róla, hogy visszatérjen a nagyobb tó nálánál fenséges felületéhez. Mégis megvan a szerepe. Azal, hogy ha egy pillanatra is, de elvonta a figyelmet a nagyobbik tóról, még jobban kiemelte annak hatalmát és jelentőségét. Arra kényszerítette a szemet, hogy leváljon a nagyobbik tóról, ha csak egy pillanatra is, de elforduljon tőle, hogy a következő pillanat megint csak a visszatéréssé lehessen, az újbóli és újbóli találkozásé. És valahol azt is tudatta a kisebbik tó: az igazi nagysággal nem lehet hosszasan szembenézni, nem lehet farkasszemet nézni vele. A medúza pillantása végül minden élő megdermeszt, összeroppant. Az igazságtól is kell menedék az embernek. Legalább pillanatnyi felengedés. Az élet lehetősége.

Lassan, de annál magabiztosabban dolgozó tolóerők hatták át a teret. Amiben, még ha meg is törve a látványon átvonuló hullámzáson, minden befele tartott, befele kényszerült.

Hiszen akár a csúcs is felkínálhatta volna magát a tekintetnek, mivel az metszete közepén át a tér felső harmadát, kihegyesedése pedig, hasonlóan egy jobb oldalról picit behorpadt háromszöghöz, szinte megkoronázta a látványt. Azonban, ahogy a katlan szélesen óvó karjai is, valahogy a háttérbe volt szorítva. Szürke-lilába játszódnak, sokkal elmosódottabbnak tűnt, mint a lenti tavak felülete. Oldalát három cikcakkosan lefele tartó árok szabdalta, mintha hatalmas mancsok próbáltak volna valamikor belekapaszkodni, de végül lecsúsztak róla, rajtahagyva karmaik nyomát. A fenyegetettség azonban nem ért le a tavakig, elveszett valahol a meredély szinte teljesen fénytelen felületén, ezért hamar le is vált a tekintet róla, hogy átadhassa magát a kereszt horizontális szárán történő ismétlődésnek.

Mert végül is oda tartott minden.

Azon a vonalon formázódott meg a mélység, ott kapott magasságot és kiterjedést. Meg valami különös, szétvibráló fényt, erőt, ami összekuszálta, bántotta a tekintetet.

Két kő uralta a térnek ezt a metszetét. Az óriási, lapos kő a tóban, és valamivel fölötte a hegyoldalban, a lapos kő ismétlődéseként, egy hatalmas formátlan szikla, ami mellől a tavat tápláló vízér fakadt fel.

A szikla mellé érkeztek be a teret egybetartó egyenesek, és ott is enyésztek el, egy koncentrált pontban, ami az egész látványt egybetartotta. A semmi ült tort azon a ponton. Mint egy fekete lyukba, oda készültek beleveszni a hely elemei. És ez csak azért nem tudott megtörténni, mert méltóságosan kiemelkedve a tó vízből, az előtért kisajátítva magának, a lapos kő vontá magához a figyelmet. Egy másik koncentráltság. Mintha a vízen lebegett volna, oly könnyedén terült el a tó felületén. Ennek a könnyedségnek némileg ellentmondva, mégis különös erővel volt feltelve, az erőtlenség ellenállásával, ami úgy áll ellen annak, ami rátámad, rátör, hogy magához tessékeli, befogadja azt. Valami nagy, sohasem látott talapzatává készült válni a kő. Ezért nem hagyta eluralkodni a semmit a helyen. Eltérítette, elszívta, magába gyűjtötte az erejét.

Vanná fordította át a mögötte, fölötte kavargó nincset.

Most újra húzzuk szét a látványt. Hozzuk működésbe. Hogy végre megtörténhessen, teljes nagyságában kibontakozhasson, ami itt készülődik időtlen idők óta a megannyi részletben, és a részek között létesülő kapcsolatokban. Vegyük újra figyelembe a két tavat. Először pillantsunk rá a kisebbre, annak a könyörgő felületére, de ne időzzünk sokat rajta, ugorjunk is át a nagyobbik tóra, teljünk el látványával, remegő, áttetsző gazdagságával, befoghatatlan, megszégyenítő nyíltságával, de közben, ha nem is látjuk, érezzük át a katlan sziklafalainak határozott védelmét, a hegycsúcs királyi jelenlétét, amire azonban nincs időnk felpillantani, mert már el is indultunk a befele tartó egyenesek mentén a két kő között kifeszülő vonalra, de ne is indultunk, hanem löködtük, kényszerültünk, hogy arra a vonalra rátapadva, mielőtt teljesen belevesznénk a két kő között kifeszülő küzdelembe, villogásba, azt is meg tudjuk gondolni... hogy igen, ez a hely, ahol tulajdonképpen az idő van szétterítve a térben, nem más, mint maga a szépség, ami nem csak magától van a világban, hanem egy szemnek felkínálva létezik, egy merően előrefele néző, rezzenéstelen tekintetnek, de nem csak fel van kínálva, hanem ez a szem hozza létre, azért mert már betekintett a végtelen tér és idő mélyére, betekintett és elborzadt, megrettent attól, amit ott látott, amit onnan kihallott, a végtelen terek örök csendjét hallotta ki, és ezért, na nem málladozó szavakból, nem is csörömpölő fogalmakból, torz, rusnya képzetekből, hanem tavakból, kövekből, sziklafalakból, azaz, csillámlásból, ringatózásból, lebegésből, emelkedésből és ellenállásból, egyszerre ebből a véges és mégis végtelen helyből próbált magának egy gyönyörűséges menedéket építeni.

Ahol most megtörtént, amire senki sem gondolhatott, amit senki el nem képzelhetett.

A két kő közötti vibráló térben, a nincs és a van között kifeszülő távban, mintha ebből a két végtelből épült volna fel, egy angyalforma derengett át.

Anélkül tűnt át a tér szövetén, hogy összeverezte volna magát.

Lassan, méltóságosan ereszkedett a tóban található kő irányába, millió színben pompázó szárnyait, mint egy hatalmas ejtőernyőt tárta ki. Kezei keresztben voltak összefogva a mellkasán, telt arcáról, hiába keretezte szőke, alul göndörödő haj, valamilyen emberetlen fegyelem sugárzott. Szemei ki voltak tágulva, száját beszédre nyitotta ki, látszott, készülni megszólalni, bejelentést tenni... hogy jön, érkezni fog, az, akinek megérkezését mindenki várja... az üdvözlét hozta magával az angyal, de még meg sem formálták a szavakat az ajkai, már el is hallgattott, arcára kiült a döbbenet, a megrökönyödés, mert már rá-

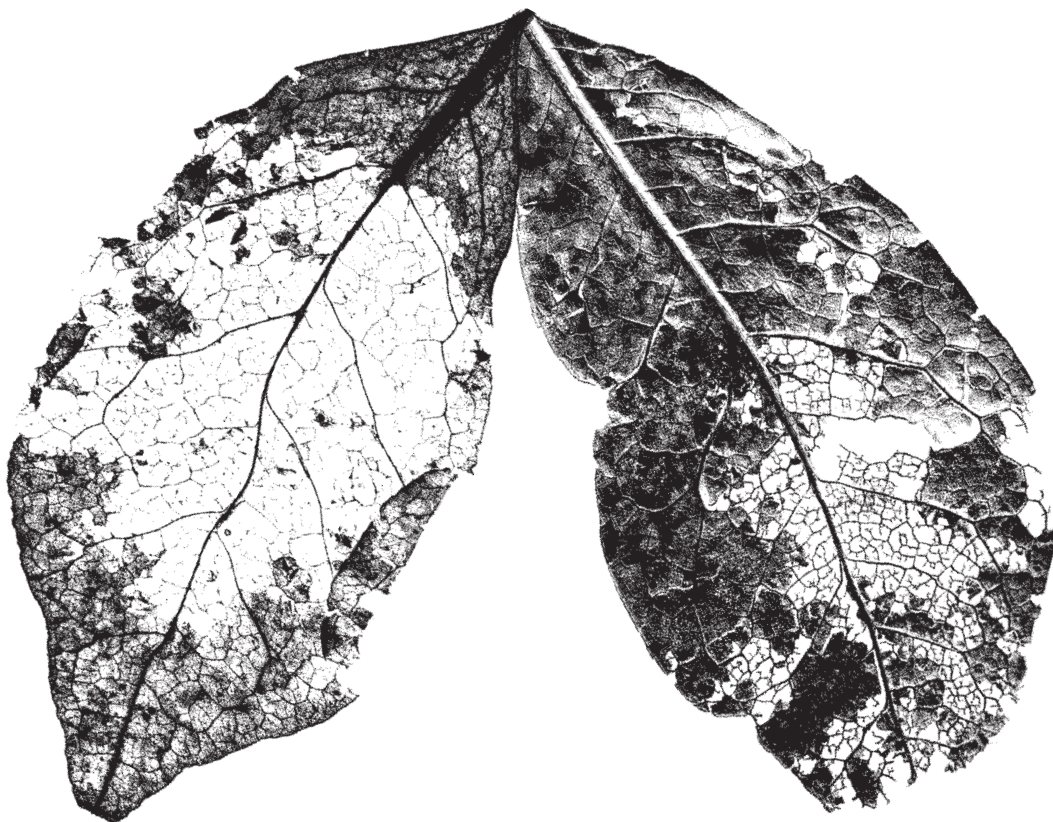
jött, rossz helyre érkezett, nem ide várták, őt csak eltérítette ez a gyönyörűsége hely, idecsábította, hogy foglyul ejthesse, magáénak tudja, megkoronázza magát vele, és már le is fékezett az angyal, szélesebben kieresztette a szárnyait, így már nem szállt le a kőre, hanem alighogy megérintette az egyik lábával, elrugaszkodott onnan, és kilőtt a magasba. Felszívódott a semmi szemében. Nem maradt utána más, csak egy apró bemélyedés, lábnyom, belevésődve a kő felületébe, ott ahol megérintette talphegyével a követ. Ha azonban valaki képes lett volna a kő közelébe lépni, azt is láthatta volna, nem is lábnyom volt az, hanem egy levél-nyomat, egy magyaltölgy cikkcakkozott levelének bemélyedése, ami tisztán és pontosan beleégett a kőbe.

Elrepült az angyal. De a hely maradt, ahogy a tó is, benne a lapos kő. Talán más angyalok is ideérkeztek, más céllal, más küldetéssel, akik leszálltak a kőre és megpihentek. Erről azonban nem szól a legenda. Mindenesre, lent a völgyben az emberek még évszázadokon keresztül meséltek egy gyönyörűsége helyről, egy tóról, benne egy lapos kőről, ami megközelíthetetlenül odafent a hegyen, valahol a csúcsok közelében található. Az angyal lábnyomának nevezték a helyet, amit emberi szem nem látott soha. De a nyarak legelején, amikor a tölgyfák koronájukat már teljes pompájukban viselték, sokan álltak be a tölgyfák lombjai alá, felszegték fejüket, belenéztek az ágak sűrűjébe, és csak várták, várták, hátha alászállingózik onnan egy levél, és leheletfinoman megérinti fejüket, vállukat.

Mert akivel ez megtörtént, arról később úgy beszéltek a többiek, mint aki angyalt fogott.

Tamás Dénes (1975, Sepsiszentgyörgy): író, kritikus, egyetemi oktató. Eddigi kötetei: *Honfoglaló esszék*, Korunk–Kompress, Kolozsvár, 2013; *Minden egész...*, Lector Kiadó, Marosvásárhely, 2016.

Bajtársiasan

Öreg, bontott otthonok tégláit
 tisztogatja a gyermek, aki voltam,
 ebből próbál megélni, de
 legtöbbször elhajtja a tulajdonos,
 a bérlő, az őrző-védő örökkévalóság,
 rontja az üzletet, a lényeket,
 jó esetben ledarálnak mindent,
 vagy beleforgatják a gödörbe,
 ahol feketén termelték ki a homokot,
 a sódert, a körbeírhatatlan jövőt,
 olyan ez, mint mikor nemet
 kapsz ajándékba, s az elsőszülött
 halálnak az esélyét latolgatod.

Kölcsön

A festő, amikor képe aljára
 ecsettel odaírja a nevét,
 elismeri, hogy vesztett
 önmagával szemben,
 hogy a halhatatlanság
 takarítója csupán,
 aki eltünteti az útból
 a távolságot.

A festő, aki először
 aláírja az üres vásznat,
 s csak utána kezd
 az önarcképéhez,
 akkor fogja fel igazából,
 hogy a teremtő
 a saját képére teremtette.

Nincs is

Szabad vagyok,
 ismerem a határaitam,
 talán még határtalanok
 a terveim is,
 az álmaim azonban már
 visszahúzódtak,
 mint az éticsiga a házikójába.
 A tisztesség zsebkendője vagyok,
 vagy csomót köt rám,
 vagy belém fújja az orrát,
 a tartásom az, hogy kimosható vagyok,
 a színe attól függ,
 mennyire tudom levetkőzni
 a gátlásaimat, vagy mennyire
 tévesztenek össze a főbenjáró
 évszakokkal, máskülönben
 ma minden parkoló autó
 hófehér a vakutcában,
 vagy két órája havazik
 rendületlenül, visszacsalogat
 az elveszített éden.

Kezslábas

Ha Szlovákiából
Magyarországra és Romániába
küldök egyszerre levelet vagy könyvet,
Marosvásárhelyen két-három
nappal hamarabb kézbesíti a posta,
ezt meg kell szokni, mint ahogy az
ateisták lélekben
tudomásul veszik a pokol
és a mennyország létezését,
a jövő megfoszt bennünket az időtől,
a lehetőségtől, hogy magunkkal
találkozzunk, s megosszunk
egymás közt mindent.

A lélek

A lélek
egy egész életen át
szivárog,
végül, mint a tökéletesen
kiürült hólyag,
magában a testben marad.
Arra várva, hogy a halál
felfújja, mint egy zacskót,
majd szétdurrantsa.

A lélek
egy egész életen át
szivárog,
végül, mint a tökéletesen
kiürült hólyag,
magában a testben marad.
Arra várva, hogy a halál
életet leheljen belé,
s elhagyhassa a testet.

Araszolás

A rólam alkotott képpel
egyidejűleg megszületett
a magamról alkotott képem,
szét kellene választani a kettőt,
de közös a szívük, a tüdejük.
Azzal, hogy nevén
nevezzük a tárgyakat, már
birtokoljuk is azokat,
az eredendő bűn
megkönnyíti a lélek dolgát,
a felejtés csatornáit
nem tudják befogadni.
Igazából a költők, írók helyett
a helyi vadászgazdával,
a kéregető hajléktalannal
kellene megismertetni
a még megmaradt olvasókat,
a nemlét oltárán magát
a hús-vér Istent feláldozva,
ki nem bírja el a
kételkedés cementeszsákját,
s kit az igazság kulcslyukán át
meglesnek az angyalok,
amire nincs gyógymód,
sem varázsigé.

Bárpult

Partközelben, pártközelben.
Mire vársz, tapsra?
Már nehogy összetaknyolj,
bevésődte abba a rohadt nagy
esélybe,
nem látsz tovább
annál a szaros jövőnél?
A jelenbe, te faszkalap.
Csináltass redőnyt a
folytatásnak,
az alkalmazkodó
felejtésnek.
Hinnem kell a
mások boldogságát.

Érintés

A tapasztalaton
mindig ott az
ösztönösség
ujjlenyomata.
Istennek közös
fürdőszobája
van.

Fellinger Károly (1963, Pozsony): költő, helytörténész. A 30 éve alakult felvidéki magyar írók közösségének, az IRÓDIA csoportnak tagja volt. 16 könyve jelent meg (legutóbb *Jancsi és Juliska*, versek, AB-Art könyvkiadó), főleg versek, gyermekversek, mesék, s egy falumonográfia Jókáról, ahol ma is él. Megjelent angol, román, német és szerb nyelvű verseskötete. Kétszeres Arany Opus díjas. Forbáth-díjas. Agronómusként dolgozik.

HOTEL

Love is a fist.
(Mike Patton)

HAMLET

Anton Bzer első ránézésre, utolsóra is olyannak tűnt, mint aki jódoigában csapkod kicsit a nők közt, majd jobban teszi, ha elveszti a fonalat, mert egyszer csak valami baljós összefüggés csúfította el gondosan felépített, de azért átujjongott estéit. Azt csábított el, akit akart, ezért hát – de őt ne kérdezze senki, mitől jön ki a matek –, igen, ebből kifolyólag a fejét betörésre adta. Stellannak filmes bringaként emlegette a sértettet. Stellan meg is látogatta. Hiszen évek óta tudta, hol lakik. Sonia filmrendező volt, Bzer szerint itt romlott el minden, de ezzel bent már ő sem takarózhatott.

Az akkor 28 éves Anton Bzer magának a dalai lámának sem hitte volna el, hogy ha akár száz évig él is, bárki érdekelheti Alexandra Stendenen kívül. Stellannal a harmadik beszélgetésen a két öklével, így, igen, dörgölte a két szemét, ezzel próbálta nyomatékosítani, hogy nem a bombázó az érdekes benne, hanem a lelke!, soha hozzá foghatóan jószágos, szívmeleg lánnyal nem találkozott. Az effélét, a büszke, vidám, válogatós, de csapatjátékban bámulatos kiskamasz sztárokat már felső tagozatban körbedongják a fiúk, de ők az egyetemen ismerkedtek meg, ahol Alex még mindig nevétségesen népszerű volt. „Infantilizálta őket, érted? Mindannyiunkat. Csúszunk-másztunk előtte, egy rakás kiskamasz, és csak röhögni tudtunk magunkon.” Alexandra mindenkit megvigasztalt, mert mindenkiben a jót kereste, de nem alkudott: a dusbeg oktatóknak nem kegyelmezett, ha nem tetszett, az óráról köszönés nélkül kísétált. Ha Bzer agyagmalac-figurát vett neki egy híresen kemény vizsga reggelén, először Facebook-fotóként osztogatta a rászorulóknak, utána az úgynevezett valóságban is elajándékozta. „Nekem szerencsét hozott, most hozzon másnak is.” Bzert manipulált menyétfotókkal árasztotta el – kicsi menyét háromrészes öltönyben, szégyenlősen mosolygó menyét egy szál fehér tulipánnal, konyhában sürgő-forgó menyét kötényben, és ha valaki van olyan rideg, hogy tájékoztatja, a pihe-puha bundácska a valóságban dörzsölt és hidegvérű kis rohadékot melegít, nesze neked, selyem karcsúság, azzal többet nem beszél. Alex Stenden Ginnerupban, lópvidéken és nagyjából az erdő közepén nőtt fel, körülöttük húszkilométeres körben összesen tizenöt család, az ilyen lányt nem lehet átvágni a természetéről. „Mondom, nincs nála jobb ember a Földön.”

Anton Bzer két adut váltogatott Stellannak: hol a Meglett Férfi Ötször Ha Életében El-fakad Sírva Na Ez Itt Az Egyik Alkalom, hol az Azért Mondom Harmadszor És Azt Is A Fogam Között Szűrve Hogy Vedd Már Észre Magad Bazdmeg nevűt. Csak hát az én sógoromnak esze ágában sem volt belebénulni holmi homályos büntudatba. Anton Bzer finom terrorkísérleteire nem azzal felelt, hogy megrázta derékig érő, hullámos gyömbérhaját, nem nevetett a szeme közé, még csak nem is állta némán a pillantását, mint hős az antihősét sárgás porban a Saloon nyaktól térdig érő fabejárata előtt. Stellan nem megvetette, Stellan unta az ilyesmit. Ásítva megjegyezte, angyalok étkeznek a Ritzben. Ezzel bárkit ledobott a sínről, pedig csak egy Vera Lynn sláger árva, költői sora, a legismertebbé éppen, mint pedig ilyen, halmozottan klisé. Bzer meghökkent, majd küszködni kezdett. Stellan tudta, hogy sosem jutnak el a betörésig, ha nem rágják át magukat ezen a háromnegyed-istennőn. Provokálni kezdte Antont, „Á, ezeknek mindig a fejükbe száll” – és már célnál is volt. Alex, mint kiderült, még huszonkét évesen is úgy beszélt a szülei-ről, mint két született brixtoni Bowie-ról. Az Anya-Lánya Lekvárfőzést választotta aznap is, amikor kocsmatúrázhatott volna az évfolyammal. Aztán elosztogatta azt a nyolc üveg áfonyát. „Nem egy vadállati mennyiség, de mind a kertünkben termett” – hogy lehet erre nem platóval dönteni a lájkokat?, révedt maga elé Anton Bzer, Stellan fején pedig átsuhan, iszonyúan reméli, hogy elzárta a sütit reggel, vagy legalább kivette a muffint, vajon Philippa képes lenne szexmegvonással büntetni, ha szénné égette? Közben megtudhatta, hogy Alexandra gyönyörűen hímzett, rajzolt, horgolt, madrigálkórusban csillogtatta hangocskáját, amely olyan volt, mint... mint... – A boldogság, ha a szekrény mögül előkerül Rongyos Kék Nyuszko Uraság? – Igen – csapott le Bzer. Megállás nélkül csillog a kicsi tor-kocskája. Ohhohó, gondolta Stellan, ez a mocskos, javíthatatlan szexuális szörnyeteg. És fotózott, és túrázott, folytatta a révülten magába dőlő Bzer, a virágokat lepréste, sosem akart mást, mint tanítani, mert az a gyerek, aki előtt nem tudta megvilágítani a fizika há-zit – A villámlást követően a mennydörgést 3 másodperc múlva hallottuk. Hány méterre voltunk a villámcsapás helyszínétől, ha a hang a levegőben 340 m/s sebességgel terjed? –, még nem született meg. Dacos vidámsággal vasalta csigáit, de Fridének, aki minden egyes fotó alatt verte az asztalt – Sis, ezt nem hiszem el, már megint miccsináltál a loknikkal?! – kommentben feltöltött egy göndör változatot.

Egyetlen levélkéje az első kávé mellé meg tudta volna menteni a Titanicot. Négy-öt intim szava. Ennyire szerelmesek voltak ők.

De bár ne lettek volna, sóhajtott az elítélt. Anton Bzert passzív-agresszív anyja nevelte, meg egy annál aktívabban agresszív nagymama, és az ő tizenkettedik születésnapján már csak a családi emlékekben emlegetett apa. Clara, Anton pengeagyú húga évről évre gyengébben látott, de tizennyolc éves korára a hét és fél dioptria az orvosi egyetemről nem, csak a pasizástól zárta el. Sajnos Anton Bzerből a felnőtt medika ugyanúgy kiobbantotta a cementszívű cowboyt, mint amikor gyerekkorukban utánacsámpázott, bátyó, bátyó, vigyél magaddal, ami épp arra volt elég, hogy gyorsabban tekerje a biciklit. Nem tudtak ők normálisan kapcsolódni soha, nem kicsit anyja és nagyanyó mesterkedéseinek hála, szívott nagyot, teátrálisat az orrán Bzer. Clara aztán rendre az első húsz között végzett az évfolyamon, mégis hiába kérlelték a barátnői, legalább néha menjen velük, a vizsgák előtt kísértetet játszott, valószínűleg ő graffitizte tele a véccéajtókat a másodikikon – faszom az embe-rekbe, akkor már inkább a kételtűek –, minden félévben fenyegetőzött, de csak negyedév végén élesítette addig üres szavait.

Bzer anyja olyan könnyedén továbbította az sms-t, mintha csak érdeklődne, melyik fajtából vegyen az orosz krumpplisalátához. „Anyá én egy szar vagyok nekem ez SOHA nem fog összejönni nem bírom tovább. Ez az év arról szól megtanuljunk kommunikálni a betegekkel érzem lángolok hidd el akármit mondasz utálhatsz kiabálhatsz előveheted a szíjat mint apa ha Anton rossz volt csak a falakat látom a falakat anyá nem bírom átugrani ez reménytelen anyá. Én és az emberek kizárt nem az én világom ha erre megy ki az orvosi jobb ha most rögtön befejezem az egészset. Úgy értem tényleg befejezem. Isten veletek. Te Anton

Nagyanyó mind felejtsetek el mondanám kösz mindent ez a világ nagyon szar hely legyenek boldogok” – Mondd, kisleány, küldte el az asszonyt a fiának, szerinted ezt mire véljem?

Ez micsoda szerinted, kisleány, érdeklődött fru Bzer tompa, bizonytalan hangon a telefonban egy óra múltán, úton a boltba, mert a fia nem válaszolt az üzenetre. Húsz perccel később Anton Bzer a sztrádán száguldott az egyetemi város felé, a hátsó ülésen hat doboz energiával, az anyóson meg Nikolajjal, akivel ugyan két évente háromnál többször nem ivott, de sebteiben összesítettben messze nyert: kölcsönadta, nem kérdezett, rögtön belement, ráért reggelig. Clara Bzer eközben a D épület tetején épp laposra vágódva adta meg magát a két levél altatónak, és a biztonság kedvéért egy üveg kiwis Keglevich-nek. Anton Bzertől már akadozó nyelvvvel nem maradt ideje elbúcsúzni, aki úgy bámulta a benzinkúton a telefonját, mintha a billentyűktől várná a mondat végét. Anton Bzer nem tudta, hol a húga, és kevés azelőtt, hogy megérkezett, telefonon arra próbálta meg rábeszélni a rendőrséget és a mentőt, hogy jel alapján keressék meg. Clara telefonja azonban egyszerűen kivonta magát a virtuális térből – mint kiderült, leejtette a tetőről, bár évfolyamtársai közül egyet sem, csak egy árvácskatövet vágott agyon az ágyában. Maradt a vakvéletlen. Ott, érted, haver, a kampusz akkora, mint egy falu – Anton Bzer még mindig megtört, ha felidézte, és Stellan készséggel elismerte, ez itt az első őszinte pillanat. Mert egyébként *Anton és Nikolaj vonulni életment*, tényleg mint egy K-kategóriás vígjátékban.

Ez egy angyal, ez egy tündér, földöntúli szépség, ugye, álmodom – Bzer és Nikolaj fejében egymás sarkát tapodták a közhelyek, amint megpillantották *öt*. Nézd! Nézd, ahogy ruganyos lépteivel!, a murvát nem is érintve!, vállig!!!! érő, sötét gesztenye!!szín zuhatagát finoman megrázva, melléhez egy limettazöld és egy magenta (!) mappát szorítva, szemüvegét az ujjai élével lazán!!!!!!!!!!!!!!!!!!!! igazgatva haladt el mellettük két-három árnyéklánnyal. Ezt csípték el csengő hangján: „Csajok, tegyük át péntekre, ma inkább ránézek Clarára, hetek óta totál padlón van szegény, nem tudom elhessegetni a rossz érzésem, és hát ismertek, mekkora szívem van... soha többet nem tudnék tükörbe nézni, ha baja esne...”

Wuáöouő – bukott ki Anton Bzerből, amint minden erejét összeszedve, gyorsított napraforgó, a fejével a csodalány-lány mozgását követve támadt neki három mondatnak egyszerre: azt akarta mondani, így legyen bármelyiküknek lottó ötöse, arra akart rákérdezni, hol van most Clara, és leginkább azt akarta megtudni, ráér-e ez a mese- és álom- és holivudasszony szombaton. Nikolaj beírta azzal, hogy a vállánál fogva megállította, majd szó nélkül felmutatta neki a telefont. A három lányból kettő együtt ült Clarával azon a szemináriumon, ahonnan egyenesen a tetőre vezetett az útja, ötven egyszerre rohantak vissza és fel a terembe, a folyosón találtak egy elhullajtott jegyzetlapot, a tünemény felkiáltott, *de hiszen ez, ez, ez*, a nyitott ablakot az egyik árnyék vette észre, vandervumen vasmarokkal összecsatintotta a logika bilincset a két részleten, negyven másodperccel később az eszméletlen test mellett álltak a tetőn mind.

A mentők mint akinek szárnya nőtt, a földszinten két rendőr várta őket, Bzer válaszolt, amire tudott, de közben ennek-annak telefonálgatva Clara címét próbálta kideríteni, hiszen életében nem járt a lakásban, amelyet a húga bérelt, sőt egyszer sem látogatta meg meg Aalborgban. A gesztenyeszín álom kotorta elő Clara táskájából a kulcsot, Anton nem szívesen kutakodik a más retiküljében, nincs neki dolga az efféle kellemetlenséget okozó viselkedéssel, másfél óra múltán pedig visszaült az autóba, hogy legalább hálóinget és fogkefét tudjon vinni a kórházba, senki sem tudta megjósolni, mennyi még, amíg Clara magához tér. A gesztenyetünemény után hiába forgatta a fejét, semmi kétség, tündér volt és elrepült, neki viszont megérkezett a sírógörcse, amíg a lakásban forgolódott, nézelődött, ült, bambult, várta a sötétet, várta a világosságot. Azt a dobozt a fényképekkel. Azt nem kellett volna kinyitni. Amikor visszaért a kórházba az ügyel-bajjal összeállított hátizsákkal, nem bírta, a szíve nem bírta a mozdulatlan test látványát a fehér vaságyon. Rohamai hajnalig tartottak, pirkadat előtt, hazafelé aztán félre kellett húzódnia, annyira sírt. Másodszor öltött magára négy és fél óra vezetést huszonnégyen belül. Az alumíniumdobozokat össze-

gyúrte, mindet úgy dobta a válla fölött a fűbe az újabb kényszerpihenőn, ahogy gyerekkorában veszternbálványai az összegyűrt, könyörgő szerelmeslevelet. Bekaphatod, recycling.

Reggel aztán kívül-belül csend virradt rá Helsingörben, mozdulatai a jetlag groteszk lassított felvételében tekeregtek, a feje süket gömbbé vált, felfalta, ami az útjába került, képeket különösen, kineveti, kiküldi, kifigurázza, lefröcsköli, túlkiabálja, nyelvölti, elhajtja, félrelöki, unja, unja, unja, érfalain lebegve tapadt meg a büntudat. Valamiért a tanáriban mindenki tudott a fehér éjszakáról, tudták, hogy a csillagpenge elől épp csak elhajolt ő is, az anyja is, finom tapintattal túrték kezdőtől is durva hibáit, majd az igazgatóhelyettes hazaküldte tizenegykor. Talán most aludjon egyet. Clara viszont közben felébredt. Eddig jégmezők választottak el tőled, most már csak négyszázötven kilométer, de nekem nincs és sosem nő szárnyam – írta meg neki a bátyja élete sms-ét, és persze sosem küldte el. Vasárnap azonban meglátogatta, és amíg a folyosón várta, hogy Clara barátnője végre egyedül hagyja a beteget, mert Anton Bzer inkább lőjék agyon, mint hogy udvariatlansága bárkit kellemetlen helyzetbe hozzon, döbbenet észlelte, hogy átjárja a szeptemberi nyugalom aránya. A feltároló ajtóban aztán, amikor már minden reményről letett, a csütörtöki csodalány nem pusztán kilibegett a kórházi folyosóra, hanem egyenesen hozzá lépett, a szemüvegét bájosan igazgatva közölte, beszélniük kell, ha neki most megfelelő, szívesen megvárja. Egy Mekibe ültek be, ide mágnesezte őket, mint a vonzás törvénye, Sassie Blue egyik szilárd életelve: lelkünket kötelesek vagyunk megnyitni az egyszerű ember világára. Anton Bzer aznap délután két nővért küldött el a picsába, hogy képzelik, hogy emelt hangon beszélnek a húgával, legyenek szívesek összeszedni magukat, három napja tök komolyan kinyitotta a repülőgép ajtaját, ennyin múlt, érted, ennyin, bazdmeg, te túlfizetett tehén, majd szerencsére sikerült elérni az ügyeletes orvost is. Minden rá hárukt, az anyjuk használhatatlan volt ebben is, sajnos. Az olyan test, mint a tiéd, csinál fél perc alatt pankrátorketrecet a kocsmából, mondta magában a mindig mosolygós Sassienak, és emberest harapott a bevonzott bigmekből. Vajon ez az éteri lény járt már krimóban életében? A táskája alapján aligha.

A Mekiben átlelkizett másfél óra végére Anton Bzer a semmiből támadta hátba a lángoló képzelet, vadul belebámult Sassie Blue óriási, őzbarna szemébe, ahonnan az integetett vissza aljasul, Alexa épp villódzva boldog a céklával valami Isten háta mögötti belga kézműves pubban, egyébként meg a jó ég sem tudja, mi üthetett a filmes bringába, de ha nincs résen, még a végén teljesen kisajátítja. Ennyi elég is volt, kedélye elsötétült, egyébként is rá akart gyújtani, és az volt az érzése, Sassie Blue nem nézi jó szemmel az ártalmas szokásokat, neki meg majd most pont hogy egy tanítónénis beszólásra van szüksége, na ilyen nem játszunk, nehogy már egy közepes menütől azt higgye ez a faszállító, már nála is a távirányító, nem Call of Duty az élet, illetve ha jobban belegondolunk, de természetesen az, mégsem kéne talán első látásra bekorlátoznod, kisanyám, hiába, ilyenek vagytok mind, bazdmeg, nem bírtok magatokkal. Gyorsan felállt és hazudott valamit, de már este verte a fejét a falba, jaj, ha most élete nőjét passzolta el, erről is a rendező csaj tehet, meg a belga gyökér, aki ellopta tőle a legszebb, legjőlelk – picsába, PICSÁBA AZ ÖSZ-SZESSEL! Anton Bzer gyors csuklómozdulattal elkapott egy láthatatlan pókhálót az orra előtt. Szemetek. Még a női tömörülés. Ahogy mind egyszerre húzza fel. A végén ezen a hibátlan márványszobron csattan az ostor. Pedig máris többet tett hugiért, mint anya és én együttvéve. Faszom. Csak nőikkel ne kezdjen az ember.

Gyorsan kiviláglott, nem passzolt el semmit. Sassie Blue kezdetben random, majd napon-ta simított végig Anton Bzer sebzett lelkén emojikkal és pillangós gifekkel bőven meghintett e-mailjeivel. Még a Mekiben elkérte a címét, mert, mint mondta, hosszú ez, hosszú, de érdemes lesz végigolvasnia, meglátja. „Majd rejtek bele néhány szívderítőt, csak a kedvedért!” Beszámolói valóban több óra alatt születettek, és Bzer csak arra tudott gondolni, az egy dolog, hogy Clara kiskora óta szenvedett a viszonzatlan bátyrajongástól, azért Sassie Blue lehetne egy kicsit vérzékenyebb, ő már akkor, a második hamburger fölött esküdni mert volna, itt valami hagyom alakul. Kamaszkorában kísérletezte ki a Jaj De Mesz-

sze Elkóborolt A Kicsi Barika Behehe Behehe nézést, de a fejében közben az járt, vajon elérkezett-e a pillanalat a kérdésre, sűrűn szokta-e tapasztalni Sassie Blue, hogy életlenül egy megrögzött buzi mellé ül a buszon, akinek döbbenetén úgy áll a farka, mint utoljára a szvingerben, nyalván zokon is veszik, őt egyébként szeszély szerint érdekelné is, vajon a biszexuális évfolyamtársai amikor a belgyakorlaton összekeverik a tüdőt a vacakbéllel, csak mert ott pislog mellettük az ő tündérlénye, vajon respektálnak-e a saját pálfordulásukra, vagy ez, mármint a kérdés, borai még. Hangosan azt sem mondta ki, az első vagy, aki Alex után megmozgat, mert jött ugyan most nyáron valaki, kicsit flúgos, kicsit hippi, afféle művész, vagy mi, én nem nagyon réteg az ilyesmihez, egy pillanatra meg is szédültem, néhány hétig azt is leszartam volna, ha a világ összes nője pucéran flangál az utcán, uramegek, hogy a bringa mit művel a lepedőn, de sajnos belém zúgott, és egyébként is a porkülönbség. Sassie Blue viszont közel hajolt hozzám, és vidáman, finoman megpöckölte az orrát, hát ugyan elfoglalt, nagyon, de ennek a kedves csábításnak nem tud ellenállni – jaj, tette hozzám gyorsan, meg a kezét Bzer kezére a kórházi folyosón, amikor másodjára frufrutottak össze Clara szobája előtt, a csábítást persze pusztán absztrakcióként értette, de lényeg, hogy igen, igent mond, Bzer megmutathatja neki Helsingöret jövő vasárnap.

Bzer egy negyed pillanatra elbizonytalanodott, mikor ajánlott ő ilyesmit, aztán gyorsan észhez tért, a szavak csak félreértésre jók, mondja a Kisherceg. Vagy a róka. Mindegy, kurva mindegy, melyik mit pofázik abban a hülye francia képregényben, eggyel kevesebb ürügy, annál jobb, tiszta haszon.

Clara csak arra vágyik, hogy SZERESD! Igaz szeretettel! Miként a gyöngyöt izzadja ki a kagyló! A lélekpillangó ha felébred arany szárnyával megérint, és attól kezdve te sem fogod érteni, hogyan élhettél valaha másképp. – Sajnos ezt az ötödik e-mailben Bzer kicsit már unja, de aztán az éledező dührohamot egy gyors akciócigi eltünteti. Csak nem lesz rétes erre a lányra haragudni. Egy szent! Hugi ezek szerint ilyesmit dédelget a lelkében. Ez az ő titkos élete. A legjobban, szívsemű szmájli, a testvéri szeretet igaz tüze vágyik. Pillangószmájli. És persze az álomesküvőre, de hát arra melyikünk nem, habos-babosban pörgő-forgó szmájli, szmájli, szmájli. Sassie Blue ekkor már két hete nyújtott lelki távtámogatást Bzernek. Szívesen, árasztotta ki rá mosolyát az aalborgi egyetem Morpho Rhetenor Helénája, hidd el, kedves Anton, az érzelmeknek a számára ismeretlen fogalom a távolság. Én pedig az anális szexnek szűk-ségszerű barátja vagyok, a mai pöpec fekete sztreccstopodról talán ennyit, felelte magában Bzer, és seriffkalapja takarásában, roppant titokzatosan rágyújtott. Illetve nem, csak a cipzárját húzta le, amikor végre kettesben maradt önmagával. De erre gondolt! Akkoriban már egész nap ezt értette alatta. Sassie Blue szmájlijai a levél közepén általában napszemüveget viseltek. Bzer libabőrben rajongott az egy szál szemüvegkeret-piros lakk halászcizma kombinációért, ha az a ribanc szerencse ilyen pornót sodort az útjába, felőle lehetett különben akármilyen uncsi vanília húsz perc, egész éjjel pengette a húrokat emelkedetten, műgonddal vigyázva, hogy csak kétszer szakadjanak el. Te nő, én téged elviszlek Bang-cockba, fordult a díszpárnákra csatakosan, három hatalmas sóhajjal. A három sóhaj, valahányszor elélvez, a filmes bringa szúrta ki. NEM, NEM AKAROK MOST RÁGONDOLNI!, csapott ököllel a lepedőre Bzer, itt már ki se lehet verni rendesen, szemét kurva. Ekkor, mintha nem lett volna elég, hogy egy hippi fantom belepancsol, a süket semmiből felrémlett előtte egy mozdulat. A nő, a másik, nem a Blue, kinyújtotta a kezét, és megsimogatta az arcát. Finoman, épp csak érintsd. Közben Bzernek az volt az érzése, ha teljes súlyával Sonia tenyerébe ejtené a fejét, ezzel, ugyanezzel az épp csakkal megtartaná. Az a kapaszkodós milf így fogta meg, így vette a kezébe a farkát is. Ahogy egy százéves tölgy ejtené ki azt a szót, balzsamcetet. Amikor először csinálták, a filmes bringa suttogott valamit a kisfiús mosolyáról, csillogott a szeme. Hát, azt ő, Anton Bzer nem tudja, de nyalván elnézést kellett kérnie valahogy, ha kisfiúsan mentegőzve, hát úgy, a négy és fél percért, ne haragudj, vagyon régen nem voltam új partnerrel. Na ennek véget kell vetni, de lehetőleg tegnap. Szeretlek, lámpa, bújt a gyanútlan cica Anton Bzer facebookos hírfolyamában hat héttel később a másik cica nyakát idegesítő tölcserhez, KUSSOLSZ, felelte rá szövegbuborékban a frissen operált, lájkolta Sassie

Blue, hiszen aznap történt az is, hogy Bzer végre kilépett a fényre, és hatalmas, egész féker-nyót betöltőre állította, kapcsolatban vele kettőspont. Mert Anton Bzer addigra az utolsó terheitől is megszabadult. Elfuvarozta Alexa szüleihez az ágyat, ágyukat, franciázzon ezen mostantól a belga cékla, bárcsak az álló dákójára esne a hetedikről, Alexa még rég Dániában eldöntötte, hogy elhagyja, mégis megvárta vele az Erasmust, Grimbergent, ez is milyen egy városnév, tessék már eldönteni, hogy Greenday, grincs, Grünberg vagy Grimm. Nem számít, túléltük, te mindig a barátom leszel, akkor tavasz volt, most rohanunk a télbe, Bzer felvitte a lágyat az emeletre apukával, kicsit elbeszélgettek, anyuka természetesen sehol, de nem volt otthon a nagylány sem, a belga zöldséggel már a gyermekáldásról édelegtek valami kézműves sörözőben, baszd meg, te gumós gyökér, illetve ne, vagy tudod mit, bársony is én. Militáns kis köcsögök, bakaphatjátok, engem mostantól simán csak szólítsatok orvosférj úrnak.

Az a nyári ügy nem számított. Ő ugyan tisztességesen akarta csinálni, nem tehet róla, hogy a filmes bringa belezúgott, szegény, mennyi most, negyvenkettő?, mennyire kétségbe lehet esve, hogy eltűnt. Mázli, hogy egyetlen közös ismerősük sincs, ami persze ma már nagyon ritka. Szeretlek, lámpa, állt meg búcsúzóul Bzer a páros kandeláberrel a kezében Alex szülei házában, aztán letette a kisasztalra. Még a villámesküvő. Izgi. Ők ketten, ha együtt maradnak, habár ennek semmi esendősége, csak úgy felféllrólveti, biztos megadták volna a módját. Akármibe rángatta is bele Alexát ez a mélyföldi zsinórherceg a hibátlan hasfalával, meg a páros karkötőjükkal, úgy vigyorog a Facebookon, úgy mutogatja a csuklóján, mintha nyolcvan foga lenne. Ezek itten bőszmeházasodtak, hah, most tudta meg, apuka nem is rakta össze a képet, ezek senkit, de senkit nem hívtak meg, csak a műanyag madzagukat, az egyiknek a csuklóján, a másiknak a bokáján, mekkora gyász már egy két-személyes esküvő, anyuka szokás szerint nagyot kacagott, aztán elintézte egy tiramisuval, az a nő egyszerűen nem tud haragudni, kész csoda, hogy a gyerekei normálisak maradtak, egyenesen döbbenet, hogy mind a négyen. A pedagógia ugyanis a határokról szól, ő, Anton Bzer a maga részéről kötelezővé tenné a verést, fasszopó liberálisok, szemünk látára rohasztják palánkra a világot, például az ehető flamand rög, hogy messzebb ne menjünk, egy gyerek, tessék érteni a jeleket, könyörög, mondom, rimánkodik a kegyetlenségért, édesanya, édesapa, bassz már le egy pofont. Naná, majd anélkül lesz belőle kender. És Alexa most is, így is, ebben is olyan becsületes, mint krókusz a hóban. Ez apukától lehet, miközben anyuka talán tunyán kinézett az ablakon, és kanalazta tovább a diófagyit brendivel, hiszen apuka, beteg, beteg, harminc kéve kiszolgálja. Hát most nem azért, de fordítva lenne formális.

„Most pedig azt szeretném kérni, tényleg legyen köztünk két lépés távolság. És lehet, hogy több.” Anton Bzer tudta, Alex, magyarázkodnod miért ellene, hogy ez a komment végső soron, ha nem is direkt módon, a csicsókaagyú mélyföldi műve, nyalván udvarolt addigra rég. Szeretném kérni. A pöttömű első napjaiban ő, Bzer, gondosan kitalálta, mit adjon Alexnek, amit, két lépés, soha senki nem vehet el tőlük: hétfőnként, amikor épp hogy egyik odaláról a másikra fordult a Facebook, ő a lány hírfolyamába csúsztatott egy dalt. Tényleg legyen köztünk. Egyszer Def Leppard nyújtott neki segédkezet, Two steps behind, honnan is sejthette volna Bzer, hogy Alexa ezt a kezdet mindjárt meg is ragadja a szakítás-hoz. És lehet, hogy több. Az a fekete-sárga-piros tuskó a hagymaagyával erre persze neki indult. Alex a maga nyíltságával semmilyen szűrőt nem használt, bejegyzései és araratai listáját publikusra állította, kommentjeit mindenki láthatta, a falára akárki kosztolhatott. Most pedig azt szeretném kérni, tényleg legyen köztünk két lépés távolság. És lehet, hogy több. Bzer emlékezett, hogy nyolc hónappal korábban már, hiába nem költöztek szét, sőt még a szex, Alexa teljesen komolyan szabadulni akart tőle, kimondták és megállapodtak, Alexa a nyakába borult sírva, Bzer mindig a barátja lesz, mindenben számíthat rá, ő a szívében alá-, de ki sosem húzta a kilenc hüvelykes szöggel bevéssett szavakat.

Egy napon elmúlik a fájdalom, én pedig itt leszek neked. Bzer aranyos kis mosolygós emotikonnal köszönte meg a négy évet, Alexa ott, ő Helsingörben, a hétfők nem csorbultak,

akkor is küldte a klasszikusokat, amikor a nagy kékségen megjelent a stilizált brillgyűrű, eljegyezve vele kettőspont. Nem kellett őt gyözködni, tudta, ha ez a lány szabadulni akar, ott nincs az a könyörgés. És Alexa nem törölte a közös képeket, sőt egyszer még újat is tagelt, valami kocsmatúrán Amsterdamba, már a rabló Horst ott legyeskedett körülötte, hogy a nénikéje összes plüsstapírja hányra ki és nyelne vissza hat üveggel a legdrágább belga rügypezsgőből, Alexa mégis vele foglalkozott, tessék, a vonatablaktól lekapott neki egy őzikét, tessék, túlélőzöldség, erre varrjal gömböt, még be is tagelt, pedig már rég az ágyamban aludtál, te tolvaj, a titok a lábad előtt szeder, mégsem fejtet meg soha, mitől van az, mondd, találgass, ha akkora ász vagy, hogy lehetséges, hogy önmagukon nem, de egymás fején imádták a göndörséget, Alex találta ki, ehhez keresnek szépen egy vadat, fűrtegedent, szabadot, száguldót, méltóságteljeset. Az őzikén nincs hullám. Kacsint, kacsint. Egyszóval és mégis: áprilisban Bambi, szeptemberben madzag, oltószarban esküvő, most meg már a pici pocaklakó is.

Hogy ha majd elérkezik a megfelelő pillanat, nagy Bzer Gatsbyként tér vissza Alexért, azt a filmes bringa hozta fel. Elég lazán kezelte egyébként Bzer múltját, két szopás, és micsonda szopás között képes volt őszintén nevetgélni excsajok vicces ajándékán, biztos, mert hippí, meg még poli is, ráadásul nyíltan, selyemfűzőcskéje ciklámen, mint a csajos szuperhős, de hogy szerelmes volt Bzerbe, simán lebuktatták a bókjai. Az hagyján, hogy Bzer farkát Mister Rodneynek hívta, de nem nyughatott, amíg nem szólíthatta meg a lábfejét – Tenn & Pellar –, és külön a haját – bluebell – is. Bzer óvatos meglepetésére éretten vette az akadályokat. Ez finoman belecölp a fiú romantikus dühébe, mégis mit képzel ez a nő, nyalifali rajongásával zaklatja itt, majd gyorsan megnyugtatta magát: ha Sonia nem lenne érte odáig, nem hozná a Vágtázó Oroszlánt az ágyban. Négyféleképpen élvezett el, és olyan hangosan, hogy Bzer fejében komolyan megfordult, ha megreped az ablak, vajon férfiemberként az ő udvariassági kötelessége-e üvegest szerezni. Habos-krémes, így utalt rá Szonja az e-mailjeiben, jaj, ez is annyit írt, indie-hippi-szinglianyuka ide vagy oda, gründolhatni, nincs felnőtt társasága, a munkatársait nem molesztálhatja hosszú e-mailekkel egész nap, nyalván, érthető. Sassie Blue-nak ellenben mondanivalója volt. „Ugye, nem fog kimeni abból a huncut buksidból [szemüveges szmájli] [okos-szemüveges fej ide-oda nézeget aggódón] [hangjegy] [két tapsoló kéz], mit vár tőled a húgod [huszonkét darab magenta szív]? Na, ki a jó fiú [kacsintós, szemüveges, puszt hajigáló szmájli, szmájli, szmájli]?” Érdekes, gondolta Stellan valamikor az elején. Érdekes, hogy ez a jóra való balfasz, angoltanítás ide, gáláns blabla oda, szóvicceim-irtóztató-kínjába-hadd-dögöljön-bele-más-is amoda, hány éves is vagy, fiacskám emide, egyszerűen ledobja magáról a fuckbuddy kifejezést. „Te fejben mindenkit feleségül veszel, ugye?” – kérdezte egyszer Bzertől átkötés nélkül. Bzer egy pillanatra meghökkent, majd higgadtan magyarázni kezdte, az életben a legfontosabb az, ne hozzuk egymást kellemetlen helyzetbe, egyébként pedig nem szereti, ha megvádolják légből kapottan ezzel-azzal, kurvára nem. De ha már itt tartanak, ő speciel több embert ismer mindenki környezetéből, mint amennyit mindenki fész búkon lát – jaj, Méri, egyszer ejtenéd rövid úval, gondolta Stellan –, azoknak az embereknek van fülük, és valamiért kedvelik annyira, hogy elmondják neki az igazságot, azt, ami a kék szaron sosem jelenik meg. „Inkább a fél karod, mint egyszer egy egyenes válasz?” – folytatta Stellan, holott a fejében az járt, harmincegy vagy, aranyapám, már pelenkában manipuláltad a környezetet, és itt tartasz, haver, komolyan, itt? Nem lehetne finomabban? Bzer folytatta, mint a robot, minden partner megérdemli az elemi udvariasságot, legyen szó akár baráti, akár üzleti, netán személyesebb természetű kapcsolódási pontokról. Jól van, fiacskám, most kimegyek rágyújtani, sóhajtott a sógorom, mert következett a megismerkedés nagy sora.

Tizenhárom év korkülönbség, egymást soha meg nem értő két szakma, zéró közös barát és kanyargó, levegős utak a térképen – ezt mind megsemmisítette Bzer míves és magányos kommentje a We love grammar oldalán. Irritable vowel syndrome: sosem mondták ki, de ez Sonia logikája, hiába Bzer szóvicce. Biztosan gellert kapott az éterben.

Sonia indie hippi bolondsága akkor is felrobbant Bzer hétköznapjaiban, ha összesen sem találkoztak többet nyolcnál. Bzer tíz kézzel kapaszkodott a cápharapás első pillanatába, hátha csoda történik, visszanő a lába: Alexa nem fáj, Alexa nem fáj, Alexa nem fáj, lihegte a sötétben, nem ér el nem ér el nem ér el, nem ér el hozzám a gyász, mondta volna magának, ha beengedte volna az életébe a világos szavakat, ha le merete volna verni a hét lakatot az ajtóról, ha ráérezett volna, mit talál abban a szobában, ahol nincs agyoncukrozott szirup, csak szembesül, csak él, csak fény és kimond. A Facebookon mindent lájkolt, amit Alex posztolt, ha kirándult a belgával, ha a balga meglátogatta őt Helsingörben, ha a beluga elment Alexa születésnapján Luxorba piramist fényképezni, mert ez volt a lány gyerekkori álma, egy délnek szegezett út a Níluson. Anton Bzer ragaszkodott ahhoz, hogy kutya baja, nagy hangon dicsért és örült, éterien finom világfinak mondta Soniát, mármint ha férfi lett volna, aki száz évvel ezelőtt születik. „Küldök egy rejtvényt. Az erdőből. Ahonnan könnyű kitalálni!”, írta Soniának, akkor még remegett a vágtyól. És amikor Anton Bzer inkább a maga sötét dzsungele felé indult el, ahol reménytelenül elhasalt az első pillanatban, és süllyedt, csak süllyedt a helsingöri fegyház cellájában egyre mélyebbre, Stellan az első beszélgetés tizedik percében felmérte, Bzert csak beszélgetni szabad, kérdezni nem: mindenre felel, soha, semmire nem válaszol. Látszatkapcsolódás, álsejtelmes, talányos általánosságok, finom fókuszhamisítás, éretlen rögtönzés, visszakérdezés, bárgyú vicc, terel, terel, terel. Bzer dzsungelében mindenki istenhozta, de a házigazda megmenteni éppen senkit nem fog. Bzer retteg a valódi beszélgetéstől, állapította meg Stellan. Torzulás, vádló nélkülözés, homályosan éreztetett elvárások, feltételes szeretet, érzelmi zsarolás épp csak a felszín alatt. Anton Bzert nem három hete zárták be, gondolta tovább, hanem tizenegy évesen: a felfelé nyíló végtelent, ahová növekednie kellett volna, befőttesüveggé dugaszolta a családi tragédia, a két kicsi csak tapogatta az átlátszó falakat, mígnem mindketten megszokták, hogy ez az otthonuk. Clara szemet húnyt az igazságra, méterszéles üvegfal mögül sem érdekelt – heló, hat és fél dioptria –, Anton úgy döntött, az útjába kerülő nők bőrére festi a traumát. A büntetéshez készségesen kettéhasadt, mint a trübadúrlélek. Vagy megkötözi őket, packázik velük, egyben halálosan megveti őket, bűdös kurva vagy, és az is maradsz, vagy, és itt emeli csak poharát boldogan a súlyosan zsarnoki Bzer-egó, aranykalitkába zárja őket, istennőm, érted meghalnék, minden támadást kenu-lapáttal verek vissza, a tosz tudja, miért, de kurvára bejövök a nőknek, de te semmit ne aggodj, ragacsos bókjaimmal csak téged kenlek össze zokogásig, egyedül és kirázólag téged. Soniát azonban, hiába csinált mindent ugyanúgy, ahogy eddig, sem ide, sem oda nem tudta becsatornázni.

Meglepték a másikat, egyedül ebben volt köztük egyenlőség. Bzer először látott vadmacskát, Sonia pedig meghökkenve nyugtázta azt a tiszta, jókedvű önzetlenséget az ágyban, amelyért semmit nem kellett tennie az ágyon kívül. Antonhoz még csak kedvesnek sem kellett lenni. Bzer úgy érezte magát, mint akit lelöktek a nyuszilukba, még szemügyre is vette a kezét ámultan, csókolom, ez most akkor melyik dimenzió? Sonia Bzer minden titkos kinkjéből úgy varázsolt valóságot, mintha egy átlagos reggel mentében összeszedné a piszkos poharakat, és közben megjegyezné, el kéne ugrani kenyérért a kisboltba. Ennek a nőnek semmi nem volt sok, semmi nem volt túlzás, semmi nem volt mocskos, semmi nem volt érthetetlen. Olyannyira nem, hogy Bzert két találkozás után elfogta valami homályos aggodalom. Ő már tizenegy évesen kókuszkrétéről és a mocskos gazdi parancsszavairól fantáziált, de Sonia ágyában ez egyszerűen meggörbült, kiszökött belőle a misztikum, összehant a délibábos remegése. Ez a nő őszinte volt és vicces, olyan, aki a nevetésével képes átvilágítani az ő rekkenő, füledt, féltett labirintusa minden kanyarát. Amíg Soniát meg nem ismerte, Bzer úgy hitte, a négy alappózt csak a legnagyobb titokban piszkálhatja meg bárki, a fétisek említése földrengést indít el, még a végén összedől a Wall Street. Azt tartotta, a kinky szex szélsőséges privilégium, mint a jacht, vagy a soha el nem hízó alkat. Nagyobb sors, mint megtalálni az igazit. Sonia azonban elegánsan kezelte a kink hiányát is, mintha nem látná a különbséget kinky és vanília között. „Az a férfi, aki szerint a nőnek a konyhában a helye, nem hallott még a szvingerről”, ebből például Bzer hímezett terítőt kutatott fel egy lovehoney-utánzat webshopcskában, de bekeretez-

ve ám, hogy a nagyszekrény hátsó falára akaszthassa, sok-sok néma fogas mögé. Sonia viszont nem belement, hanem megelőzte még maga előtt is elhallgatott vágyait, Sonia igazi switch volt, tudta használni a lapos-lukas szilikon ütőt, és tudta, hogyan kérje úgy a kis bőrostort, hogy méltósága barátságos fénye betöltse a hálószobát. Bzer vágyaitól nem idegenkedett, hanem megszervezte őket, soha le sem takarta a hálószobájában a lánchintát, fogalma sem volt, hány dildót rugdalt az ágy alá az elmúlt hetekben, majd indoklás és figyelmeztető jel nélkül követelte a variálatlan misszionárius pózt, ha úgy hozta a kedve. Bzernek életében először nem kellett védekeznie. És azok az ujjak. Egyáltalán, a nő vakító, egészen különleges érzéke az emberi testhez. Bzert már attól elöntötte a bíbor hamueső, ha Soniát az ágyhoz bilincselhette, pedig nem tudta nem kiszúrni, ahogy finoman megvonaglik a szája széle. Unalom bújkált Sonia kis mosolyában, esélytelenül vanília unalom, és, ah, ez napokig szurkálta Bzerben az emlékezést, szívességéből gyakorolt türelem. Az a vendégváró, vendégviselő fajta. Amit Bzer három függőny mögött is csak lopva mert elképzelni, azt Sonia a világ szereplőjének tekintette, ez olykor nyomasztotta kissé a fiút, néha fegyelmezetten felidézte Sonia életkorát, bár sosem találkozott még senkivel, akin ennyire kevésbé látszott. Izgatott, izgalmas, szórakozott, szórakoztató, váratlan, várt, friss, beteg, intim, személytelen, biztonságos, érdektelen, szívszorító, bizonytalan, instabil, hosszúra nyúlt, örült, szilárd, fárasztó, felforgató, kéthavonta ötször, tízhetente hétszer, ki számolta, ki kevesellte. Az étterem másik oldala, gurult ki Bzerből bambán, miután Sonia akkorát élvezett, hogy ő eltátotta a száját, de Sonia meghallotta, és úgy nevetett, hogy sírt. Nem fogta vissza magát, a karcsú, határozott, nagyon fürge, roppant teherbíró Mister Rodney sápadt szépségéről csakis áradozva szólt két mélytorok között, a súlyosan alélt Bzer komolyan azt sem tudta, milyen nap van, Sonia képes volt e-maileket szánni Bluebellre, úgy mondta, fényből vannak azok a tincsek, minden szavában lüktetett a repülés, szavai nyalogatták, szavaival harapdálta, gyúrte, simogatta, szurkálta Bzer enyhén bolyhos fenekét, bizalmas beszélgetésbe is bonyolódott vele. A szóvicceinek örült, mint egy gimnazista. Vagy csak ártatlanul. Azt mondta neki, ő a messze kedvenc szeretője. Jött a poliamóriával folyton. De persze Bzer átlátott a szitán.

Aztán borult a bili: Sonia még a nyárutón minden átmenet nélkül jegyezte meg egy e-mailben a sok-sok tucat között, „Jól rádhajtott a kis Blú”. Többet nem látta Bzert. „HOGY KÉPZELED EZT? MÉGIS HOGY A BÜDÖS FASZBA? AZOK UTÁN, HOGY RÉSZBEN ÉN TEHETEK CLARA ÁLLAPOTÁRÓL, MÉG ELVENNÉM TŐLE AZ EGYETLEN EMBERT, AKI TÖRŐDIK VELE? MIT SZÓLNA EHHEZ A TESÓM? SOHA TÖBBET! MEGÉRTETTED?! SOHA EBBEN A KURVA ÉLETBEN NE MERÉSZELJ EGY ROSSZ SZÓT SZÓLNI ERRE A LÁNYRA, AKI MÁR ÍGY IS TÖBBET TETT HUGIÉRT, MINT ANYA ÉS ÉN EGÉSZ ÉLETÜNKBEN EGYÜTTVÉVE!!!!” Hát így esett, ennyi kellett hozzá. Sonia rövid válasza az úgynevezett három dimenzióban körülbelül egy vállrándításnak felelt meg. Bzer azonban folytatta, mintha párbeszédben, és azzal zárta a kört, „Figyi, hogy mit akartál nem számít, látod, megsértődtem.” Bzer még kétszer bajlódott kifogásokkal, hűlő udvarisassággal, szalonfüllentéssel, valamikor a jövő héten szerinte arra jár, na jó, legyen kedd, 19:30, majd a gondosan eltervezett hívás 19:20-kor, „Houston, van egy kis gond, sajnos elaludtam a fürdőkádban, három-négy óra még, amíg indulni tudok, valószínűleg elkanyarodom feléd is, de hát tudod, hogy az ikreket veszem fel a reptéren, olyan hajnal kettőtájt landol a gépük, megteszem, ami tőlem telik, na de veled mi újság, mondj már egy pár szót magadról, filmezgetsz még?” Három nappal később egyetlen sms mutatott rá tárgyilagosan, sajnálatosan nem áll módjában viszonzni Sonia szerelmét, és Sonia érdekében ezt kénytelen pontosan megfogalmazni, még akkor is, ha az Soniának módfelett kellemetlen. Végül az e-mail. „Sassie Blue és én roppant boldogok vagyunk. Hugi mostanában fogja megtudni. Ha ez vigasztal, soha nem tartottalak butának. De nem volt olyan érzésed, hogy engem te ki akartál sajátítani?” És neked nem volt olyan érzésed soha, hogy esetleg tényleg egy voltál négyből, hatból, ezerből, és úgy, ahogy te képzelted, tényleg és őszintén nem érdekelted? – ásitott Stellan. Ám az ilyen naiv csapdába Bzer majd bolond lett volna. Amikor mindenki tájékoztató-sára megjelölte családi állapotát a Fészbúkon, a lájkviharba („Jól van, fiú!” „Haha, vég-

re, taps, végre, taps”, „BIG UP!!!”, „Na ugye tesó a magadfajta kaliber kizárt hogy egyedül maradj”, „Mondtam én, hogy sosem szabad feladni!”, „A lelki társad rád talál akár esik akár fúj!”, „Ismerhetem a faszit höhö?”) belereccsent a nagy kékség, Sonia is lájkolta, nyilván provokálni akarta vigasztalan magányában, szegény. Vagy önmagának hazudott. Esetleg Sonia nem érti ezeket a mai szoszöl dolgokat. Mégiscsak, ugye, másik penetráció. De ez mit sem taszított rajtuk, friss szerelemtől megmámorosodott, ifjú lélekpillangókon. „Harminkét lájk, gyerekek! Nagyon köszi mindenkinek, különösen neked, Robi. Ha mindannyian csak fele olyan boldogok lesztek, mint Sassie és én, már megérte megszületnetek.” Bzer kedves, személyes e-mailjére három nappal később („Aztán mesélj csak, házad táján mi újság? Remélem, ellát bőven feladattal az élet, kinéz esetleg új projekt?”) Sonia nem válaszolt. A lányai iskolát váltottak, a volt férje öt és félmillió koronát veszített egy kerámiarészvényen, a legidősebb nagynénje lábön kihordott egy infarktust. Akit egy évvel később maga kísért el kontrollra. Aalborgban.

Lynn néni Saskia Køter-Læg doktornőhöz került, azonnal sajnálta, hogy ez a sugárzó fiatalasszony csak néhány hétre helyettesít a kórházban. De hogy az micsoda boldog energiával mondta, mondta, csak mondta a magát! Na és a bal mellén a kitűző, LÁSD MINDIG AZ ÉLETET POZITÍVAN!!!, és az a csengő kacagás! Lynn nénit gyors, ügyes kézzel látta el, ha sokat nem is babrált rajta. Félig tele volt a váró, mégsem sajnálta az időt, háromszor is elmondta, milyen fontos, hogy az ember megbecsülje az értékeit, Adele-nek is van egy száma, *Count your blessings*, lalala, ők egyébként a férjével nemcsak az olyan dolgoknak örülnek, mint a vadiúj piros Mustang, tessék, ez a nászúton készült, Antalyában, ugye, ugye, micsoda mosoly?, ő egyébként, a szösz tudja, mitől, mindig is érthetetlen bizalommal fordult a kopasz buksik felé, Miks a legjobb befektetési bankár a városban, a második randin megkérte a kezét, de ő már akkor tudta, hogy ő lesz a férje, amikor a szülei lerobbantak Ribe alatt az autópályán, jó messze, ez az áldott lélek pedig, és itt az áldott lélek szó szerint értendő, nagyon, nagyon fontos a lélekpillangók találkozása!, azonnal félrehúzódott, kipattant a kocsiból és segített apának és anyának. A sors úgy hozta, de talán pontosabb volna végzetet emlegetni, hogy Sassie átvette az ügyet a szüleitől, ő köszönte meg, ő telefonált Miksnek, hát már a hangjából tudta. Az ember megérzi az ilyesmit. Hiába élt akkoriban pillanatnyilag épp másik kapcsolatban. Aranyos fiú volt az is, az Anton, mondjuk leginkább az elején, mert villámgyorsan kiütközött szegénykén az idegbetegség, aztán a depresszív szabadesés, fatális közöny, de főleg amikor ő meditációs mentális állapotban megnyitotta a számára a kozmikus függőhidat, hadd szívjon magába a brazil mester tanításából amennyit csak elbír. Ráférni ráfért, annyira sebzett kis veréb szegény. Kivéve, hogy akkora a haja, mint egy oroszlának, de mint említette, neki ez nem kiemelt prioritás egy férfiban. Paolo Coelho nagyon fontos hang, igazi őszöreg lélek, sokan nincsenek is azzal tisztában, milyen szerencsések, hogy egy korba születhettek vele. Summa summa, ő ezt a fiút hiába igyekezett átítatni pozitivitással. Szerencsére a fiú húga változatlanul a barátnője. Neki egyszer mondhatni megmentette az életét. Nem dicsekvésből mondja. A fejletlen lélek nagyképű. Mindebből ma már csak annyi lényeges, mindenki a helyén, áldás kísérje útján Clarát is, a bátyját is, mert ami őt illeti, ő megtalálta az igazit, és ezt kívánja mindenkinek. Nagyon boldogok, Miks annyit keres, hogy ha hippi kommunában lennének házások, akkor sem kellene senki másnak dolgoznia, egy év múlva jöhet majd a pici emberke, mondjuk speciel a piros Mustangot a férje bátyjától kapták, akinek nemrég váratlanul úgy megszaladt, hogy azt Hollywoodban nem hinnék el. És meg tudta, meg tudta őrizni a szerénységét! Most, hogy bármilyen kocsit megengedhetne magának, tudod, néni, mire cserélte? Ugyanarra. Csak feketében.

Úgy két évvel, meg három és fél kapcsolattal később Anton Bzernek gyanútlanul mozizni kerekedett kedve – helyes, bögyös lány ez a mostani, és végre egy egészséges psziché, nem kérdez, nem bonyolít, jobban bírja a sört, mint hat rakodómunkás, nevet teli szájjal, amikor Bzer elsüti, Vidor without you –, ám a film előtt rövidfilmet vetítettek. Anton Bzert ezalatt köhögőroham sújtotta. Banális pattogatott kukoricabaleset lett volna, nehéz ennél hülyébb halált elképzelni. Stupid death. Anton Bzer fejében ezen a napon örökre vö-

rös kódot kapott minden Vim Diesel, minden rövidfilm, minden tizennyolcas karika, és legfőképpen a három együtt. Az agya tovább fuldokolt egész este, egész éjszaka. Pedig közel esélytelen, hogy a teremben bárki felismerte a vásznon azt, amit ő két közepesen ismert színész mögött a berendezett tévében, kisfilmen a kisfilmben. Főszerepben a farkával. Amint térdel az ágyban, és veri, de természetesen arról már elfelejtette tájékoztatni a nézőközönséget az igen tisztelt rendezőasszony, ő maga épp a hátán fekvé várt, hogy sugárban szemére és szájába törjön a szökőkút.

Jaj, nem ennyire komoly dolog ez, válaszolta Sonia a tizenkilenc kérdőjel tárgyú e-mailre, őszintén szólva ő el is felejtette, hogy kinek a bránerét vágta be végül, itt Bzer felszisszent, az a két kamera az ágy mellett olyasmi, mint az autókban az a picci a visszapillantó alatt, rengeteg haszna van, ha azt Bzer tudná, hány átkötés, hány ötlet, hányszor és milyen egyszerű segítség az úgynevezett valóságellenőrző szakaszban – mindegy, mit számít?, főleg ma már?, hányszor húzzák be egyáltalán?, a nézők háromnegyede csak a filmre ül be, de ha látja is előtte a rövidet, hány figyel oda, és ha figyel is, hányan veszik észre a főszereplő mögött a kistévét, és ha észreveszik, hányan jegyzik meg azt a péniszt, és ha megjegyzik, mekkora az esély arra, hogy akárki felismerje Mister Rodneyt?

Sonia biztosan azt hitte, ha úgy búcsúzik, „én azt mondom, ne tudózd le”, azzal minden el van boronálva. Anton Bzer még kiadta matrózdühét néhányszor, Sonia egyáltalán nem válaszolt. Anton nem nyughatott, szerencsére nem az volt a baja, hogy a nők akkor is sorra hagyják el, ha mindről első látásra biztos a házasságban, ő ezért minden kapcsolat legelején gyorsan meg is szakítja a beszélőviszonyt AZ ÖSSZES TÖBBI más nővel. Nem, ha az ember csinál valamit, csinálja komolyan. Menyasszony kinéz, flört beszűntetve. Mellesleg mi többet akarnak még ezek? A legnagyobb egy nőnek, nem?, ha feleségül veszik, nem?, hát akkor mi a túró bajuk van ezeknek? Nem tudom kivágni a lepkehálót! – tört ki váratlanul Stellannak, aki magában hozzátette: de azért a gyémántvágóval Sonia pinceablakát sikerült.

A poliamorózus filmes bringa azon a héten Pattayában andekdotázott és táncolt a Grasshopper nevű tengerparti kocsmában hajnalig. Újdonszerzett tarka ruhatára a bőrröndben, a Bzer péniszéről felvett nyolc perc az enyészetben, hat szeretője közül kettő a bungallóban várta. Bzer maga sem tudta, mit keres Sonia helsingöri lakásában pontosan. Hát ez az, kispofám, mondta neki a sógorom, nem gondoltad te ezt át. Szerintem nem az az érdekes, minek mentél oda, az is közepesen unalmas, miért törted össze darabonként az antik Welmar-készletet. Hanem lélekpillangó, ez komoly?, eltűnődöttél azon valaha, mifaszt ettől a közhelynagyhercegnőn? A medikán, aki a születésnapján azt posztolja, nem lát a könnyeitől, nagyon köszöni a sok aranyos jókívánságot, és hozzát teszi, de így, bazdmeg, szó szerint, töletek olyan nagy a szívem? Elismeri, tök aranyosan ostoba, korlátolt, beképzelt, de hát negéd ide vagy oda, mégiscsak egy nárcisztikus tehén. Hogy kéféheti Saskia doktornőcskét az, aki Sonia szeretője lehet? Te országalmázlista, te, balfékek nagyhercege, észre sem vetted, hogy egy világleopárd engedett be a tangájába?

Miről beszélsz, meredt rá Bzer ostobán. Sonia nem hord bugyit.

Sassie Blue-nak rakás olyan dolga volt, amit bárki imádna, tényleg, magyarázta Stellannak Bzer az ornyergét meg-megérintve. Jó, amikor először meglátta a matricát a vibrátorán, a békésen mosolygó, kopasz brazil íróbácsika milliomos fejét, ennyin múlt az erekciója. De egyébként ritka szép lila volt az a nyuszi, talán mályvának mondaná egy idősebb bökke-nő, teszem azt, Sonia. Stellan morogva kérdezett valamit a börtönmosodáról. És miközben – világszám, lépjen fel cirkuszban, oda sem néz, az ölében sodorja meg, mert te nem vetted észre, de ő rég elő- a dohányt, azt hiszed, bólogat, az asztal alatt azonban csavarja a csigát, egyengeti a szálakat, a nyálazást még mindig nem tudtam megfejteni, mindezt tizenkét másodperc alatt, világszám dohányzik a sógorom, világ! – a zsebét lapogatta az öngyújtóért, Bzer nonchalant, félig súgva bevallja, tán bänni kéne, hogy tönkretette Alexéknek a Valentin napot abban a kállodában, de sajnos bizony édes emlék. Ráromlott a hal, innen jutott

eszébe, szintiszta rögtönzés volt, na jó, meg hogy elől maradt a gyémántvágó. Pici koincidencia még, hogy a szobatársa beállított egy habkártyával. Habkártya, milyen szó ez is. Neki ehető formátumban éppenséggel a pisztráng a kedvence. Kézreest egy akció, hasznosította, win-win szituáció. A belga gumó úgy pörög egészségpályán, mint Julie Andrews az osztrák pázsiton, a belga gumó mindent vitt, ne sajnálja már tőle senki az ártatlan poént. Jó, hát kicsit szaglott, de lehet ezt úgy is nézni, milyen cowboy az, aki nem tudja csitítani a barátnője zokogását *csak mert büdös van?* Fordulj talán a műanyag madzagodhoz. Okos. Bzer egyébként a betörésért még nem ült volna, ahogy természetesen a pisztrángakcióért sem. Ám amikor Sonia feljelentette, az egyik nyomozónak fület szúrt egy visszatérő kifejezés: Bzer mindannyiszor Nirvániának mondta Norvégiát. Szakasztott mint az a leírások szerint göndören lóditó, ártatlanul pislogó, megnyerő, bűgő hangú, kisfiús mosolyú hóhányó, aki két és fél év alatt tizennyolc partnertől, életkoruk minden esetben 42 és 59 között, édesgetett ki hol öt-, hol harminckét-, hol nyolcszázezer koronát. Soniától egyet sem. Néhányuknál eltört a mécses a kapitányságon ücsörögve, mások kacarásztak dühösen. Anton Bzer azonban csak ennyit vetett oda ingerülten, amikor vallomást tett: „Most mit akartok tőlem. A vágy nem néz korra.”

Este Stellan a csomagtartóba csapta a neonzöld sísícsakot, meg egy pár rövid ujjú bőrkesztyűt. Na gyere, mondta. Megint ott parkolt le, ahol a deszkások évek óta civakodnak az önkormányzattal, mert az nem hajlandó reflektorokat szerelni a betonteknő mellé, és miközben a felháborodott szomszédok körbevacsoráztak minket, két 200 wattos SMD reflektort hajtogatott ki a kocsiból, fényük hideg és fehér. Gyorsan összecsatlantotta és a peremhez tolta azokat is. Azt mondta, körülbelül negyven percem van. Ennyit mennek ezek a gyönyörűségek aksiról. Barkácsolás, saját, de reménykedjünk, a garázsban legalább is nem tűntek zárlatosnak. Két-három évvel ezelőtt nem volt ezeknél menőbb a piacon. Holnap visszakapja őket, ugye?, kérdeztem. Annyira reméltem, hogy nem húzta meg értük a filmes bringát, annyira éreztem, hogy ez kivételesen sebet ütne a nővéremem, ezért, mintha kergetnének, iszonyú gyorsan, végül majdnem egy slukkra mesélni kezdtem, én, kivételesen magam,

képzeld, valamelyik nap hátrajött három szakács, tulajdonképpen miért rühelljük annyira?, ezt kérdezte horatio, és végignyúlt a kék kanapén, nem tudom, azt említettem-e már, de a mi kis szobánk igazi sziget, ide menekül a konyha, amikor csak teheti, ide a hatvan fokból, a sárgaborsógőzből, cigiszünet a nemdohányzóknak, fleszregenerációs komplexum, valóságos pletykaventillátor, én azt hiszem, a nagy hamleti tervről van szó már megint, egy szakács sosem fogja észrevenni, mennyit szed fel a kanapésban, és nincs is erre szükség, vészhelyzetben ettől kezdve bármikor recepció, ma már egyébként tisztán hallom fiki reakcióját, már miért volna szakács részére fontos recepció tudás ha egyszer az egyik főz a másik excel táblákat nyitogat vendégéjszakák számát illetően, de folytatom, miért utáljuk, most komolyan?, kérdezte horatio, ártalmatlan pöcs, faszt se tud, de úgyis csak maga alatt vágja a fát,

nyomorult pojáca, szólalt meg a piros heverőn horatio, le nem szállna rólunk, három estéből kettőt velünk tölt, baszom a száját, ahogy próbál lazítani, ezek olyan kis aranyosak mind!, ahogy rémülten szípkázzák a tudást!,

közben ofélia telefonált, jobb keze két ujjával összecsapintva a frida kahlo pontot, az ajtó nyitva volt, de ezek nem törődtek semmivel,

mert elbaszta, szólalt meg horatio a kék fotelben, egyik kezéből a másikba dobált egy narancsot, és hozzátette, ő érdekes módon nem is olyan szar ember, de még az együttérzésünket is elbaszta, hörömpöröm, bökte ki horatio a sötét fotelben, erre felröhögtek, kéne egy új szó a törni-zúznira, bazdmeg, tódította horatio, és megdörzsölte a szemét, te várjál, mert egy online digitális webfőszerkesztőről beszélsz, mondta a kelleténél kicsit hangosabban horatio a karosszékekben, helyettesről, te, vigyorgott rá horatio a kéken, ja persze, főszerkesztőnek csakis a nyájast, halkabban már, fiúk!, szólt át a vállá fölött ofélia, markával a kagylón, szerintetek tudja, hogy csúfos vége lesz a sztorinak?, folytatta horatio a fo-

telben, mármint a top sztorinak, TOP Story-nak, HÉLÓ!, válaszolta horatio, és ki nem húzta volna magát,

olyanok voltak, mint a másodikosok az osztálykiránduláson a tavaknál, amikor körbejár a rejtegetett gammel dansk, csak aztán nehogy emilben menjen a viccelődés, jegyztem meg félhangosan, mert addigra kikászálódtak a süppedésből, AZ INFRÁN!, hajította horatio a gázolajat a tábortűzre, fel is robbant, ofélia hiába rimánkodott a tekintetével, felnyerítettünk,

ó, amikor claudius ránk pirított, kerem mostantol infranetes humort beszüntetni,

lett is didergés és létbizonytalanság, micsoda szerencse, hogy amikor azok ketten vehemens göggel feltépik a kilincset, betrappolnak, mint egy szakasz tank, csak úgy pattog az ügyvezetői szigor,

helo helo milyen szoba ez kerem innen sok szar butorokat azonnali hatallyal kidobalni jelenlegi szállodas karpitdarabok elsinore szálloda szakmai profilban nem éppen modernista kepet mutatnak ezt a kibaszott szar agyat kanapet fotelt ejjeli kislámpat furdokadat csereljetez ki holnap reggel hatra jelentos legyen asztalomon ez ügyvezeto igazgatoi utasitas aki megszegi nagyon súlyos következményei lesznek,

akkor nesztelen léptekkel melljük óvakodik osrick, éteri gyengédséggel megkopogtatja claudius, polonius vállát, és marshamallow-rózsaszín tapintattal kivezeti őket a bútorraktárból,

és közben nem hallgat, ej, ej, sugdos claudius fülébe bolyhosan ugyanezen osrick, naplopók, ugye, főnök, még a fejét is lehajtja, úgy osztja meg bálványával, elburjánzott ez a butus hagyomány, isten zöld bolygóján nincs hotel, ahol ne lökdösődne a semmirekellő csirkefogó, talán eredményesebb is volna, ha polonius, itt osrick margarétalélekkel köhintett egyet, válasz nélkül hagyná a tahó blödlit,

sziasztok, még új vagyok itt, nem tud valaki egy edzőtermet a közelben? (pince, fitness sectio, héló!, elég fura vagy, hány éve dolgozol itt tudtommal, viszont arra kell kérjelek munkaidődben ne eddzel légszi), osrick innen mintha csak négyhetes cicakölyköket cirogatna, úgy bonyolódik példába,

na most, most akkor nevezzük az egyes számú szereplőt úgy, „ez a valaki”, az atrocitás lezajlásakor „ez a valaki” bekapcsolva hagyja az elektronikus postafiókját, nagyfokú elővigyázatlanóság, pontosan, claudiusnak legmaximálisabban igaz van már megint,

sziasztok, tartozom egy vallomással: homoszexuális vagyok (na, na, na, ezt ne, semmi bajom a buzikkal, de nem kíváncsi senki se a magánéletedre, négy fall, értem?),

és akkor képletünkben a második karakter, nevezzük őt „egy másvalakinek”, odalopózik a védtelenül várakozó asztali géphez, és a mindenki kukac elsinore címre elereszt néhány tréfás sort,

jó, jó, nem igazi tréfa ez, csak gyászos kacajvadászat, csak erőltetés, csak szánás, mármint jó annak szánás,

sziasztok, nem tudja valaki horatio számát?, kurva jó pasi, akarok sörözni vele, kösz mindenkinek (infranet, jobb sáv, telefonkönyv, kattint, név kikeres, szívesen, te tényleg ennyire hülye vagy??), de ez nem azt jelenti ám, hogy „ez a valaki” a levél szerzője!, korántsem, más szavakkal: „egy másvalaki” használta „ez a valaki” címét, konkrétan „ez a valaki” nevében, mintegy tettezve, megjászva küldött elektronikus levelet a kollégáknak,

sziasztok, szombaton kerti parti lesz nálam!, buszok a hayrickról kétóránként, piát hozzatok, fürdőruhát nem kell, nudi van, ja, és aki nem szereti a krokodilburgert, időben jelezzen légyszi (emberek!, oké, hogy ti itt az úgynevezett átbaszós emilekkel szórakoztok, nekem kiment a fejemből, de most már emlékszem, mert tegnap felhőrpintettem kiváló cimborámmal néhány korsónyival, és hát az illető elég jól ismeri a szakmát belülről, nem, nem fogom elmondani, ki az, ne is kérdezzétek légyszi, szerencsére most már én is röhgők, mert együtt sikerült felidézniünk, hogy ja tényleg, minden hotelben ez megy, de őszintén mondom, támogatom, hogy claudius leállította, még egyszer mondom, mi komoly rangos intézmény vagyunk, héló!, ne pazaroljátok baromságokra az értékes munkaidőt, akinek ez magas, jöjjön hozzám, elmagyarázom, de annyit elárulhatok, a csevejnek eléggé kellemetlen következményei lesznek a közös munkára nézve),

a drága társdolgozók még a folyosón is az első részegség báját villantották, a klumpaklaffogás, a kába röhincselés, a dülöngélés, egy falstaff, egy calibán, EGY ZSÁK!, sárga harisnyában!, első szava a boeuf bourgignon volt, ja, a jele meg a coq au vin, ENNIVALÓ, orác fiam, ennivaló!, kifaszom fog kezet mosni, hagyjámá, nem mindegy a kétszáz fokon?,

másnap viszont elmesélték, hogy mire visszaértek, várta már őket osrick, aki után a konyhaajtók olyan siváran lengedeztek, mint két eunuch, akik most néztek végig egy kivégzést, és nekik támadt,

idefigyeljete, faszfejek, kezdte, ezt most befejeztétek, értem?, cladiusnak rémálmai vannak, és akkor ti ezzel jöttök?, állatok vagytok?, vagy mi?, közben két kikészített, gőzölgő tányér mellé lépett, jérce volt, felsőcombfilé rukolaágyon puliszkával, oda sem nézett, úgy markolt bele a köretbe, majd felkapta a hússzeletet, nekiesett, és miközben marcangolta, attól kezdve mintha a csomagtartóból üvöltene, de már csapongott,

katy perry soha, soha nem éneklí a ghostot koncerten, majd pont tolni fogja a rusty szeke-rét, tapintatlan barmok, ha a főnököm hetek óta nem alszik, mert az árva azt hiszi, hogy jönnek a szellemek és ellopják az álmát, akkor nem dumálok kísértetekről és kész, ez olyan tabu, hogy még egy tehén is meg tudja jegyezni,

horatio persze franciás hányavetiséggel érdeklődött, mégis miről beszél, mire osrick feltette az alázó tanár bácsi szemüveget, oké, oké, elmondom még egyszer, ezúttal lassan, hogy te is értsd, te nagyon segg, ha, a, főnököm, kísértetet lát, vagy, mindegy, hogy lát-e, mert azt, hiszi, és ez elég, akkor, én, az a minimum, hogy tapintatból nem, küldözgetek, szar, álleleket, értem?,

a többi nem érdekes, lankadt kérdezősködés, honnan tudnánk erről, hogyhogy kísértetet lát, mikor szólt katy perry ebben az épületben valaha, milyen állelekről van szó, erre osrick rohamot kapott, hát bazmeg ezt nem hiszem el, te itt bebunkózol, aztán meg vagy sértve, mert picit, egész picit visszazúrtam, nem férfias, és ami a jércédet illeti, sajnálom, hogy nincs több időm, az egészet be kéne baszni a vécébe és belenyomni a fejed, te meg süsd ki újra, te faszpimpők, gyáván visszafózáol, ahhoz van eszed, végtelenül ciki, te csak egy beosztott vagy, bűdös szakács, a helyedben nem felejténém el,

végül a polchoz lépett, végigpásztázta az olajos magvakat, érthetón és hangosan azt kérdezte, melyik is poló kedvence, hopp, megvan, a pisztácia, levette, lecsavarta, belemarkolt, megszórtta, csámcsogva visszatette, aztán összepaskolta a két tenyerét és odavágta, egyébként meg a kékeknél százszor jobb a hangulat, ti nagyon szar szakácsok vagytok!,

az egészről csak azt akarom kihozni,

néztem pislogás nélkül stellan szemébe,

szerinted ki írta azokat a leveleket?,
stellan a fejét lehajtva, majdnem hangtalanul nevetett legalább egy percig, aztán térdben
behajlította a lábát és a combjára támaszkodott, küzdött, amíg bírta, aztán úgy tört fel be-
lőle, mintha a hegyről gurulna lefelé, már a szemét törölgette, tudtam, ha most átölel, el-
török derékban,
kissé fásult, éneklő sóhajokban ocsúdva végül a vállamra ejtette súlyos, száraz, mindig me-
leg, olyan meleg, mint a karácsonyi kalács gyerekkorodban a ropogós damaszterítőn te-
nyerét, és megrázta a fejét,
ne aggódj, kicsi jan,
az ember nem dugja meg a saját unokatestvérét.

Esze Dóra: 1969-ben született Budapesten. Egyszer megfajtás volt egy keresztrejtvényben. Könyvei: *Málnafolyó* (elbeszélések), Ab Ovo Kiadó, Bp., 1995; *Két tojás* (regény), Ab Ovo Kiadó, Bp., 1996; *Legyünk barátok* (regény), Park Kiadó, Bp., 2000; *Bodzagőz* (regény), Ab Ovo Kiadó, Bp., 2003; *Alex és Alex a Föld körül* (regény), Ab Ovo Kiadó, Bp., 2005; *Kurt Cobain kardigánja* (novellák), Kalligram Kiadó, Pozsony, 2008; *El-lenség* (regény), Kalligram Kiadó, Pozsony, 2010; *Tiszta Pierre* (regény), Kalligram Kiadó, Bp., 2013. A *Hotel Hamlet* című regénye a Könyvhétén jelenik meg a Kalligramnál.

Van ugye a végzet

Szinte mindent megbeszéltünk.
Mindent.
Mégis maradtak elvarratlan szálak.

Ekkor lett az, hogy meggyűlöltél
mindazért, amit elmondtál magadról.

Talán a kánikula tette, a forróság,
az őszbe hajló nyár különös ragyogása,
hogy vakságom azóta is tart.

*Embert nem engedtem még ilyen közel
magamhoz, írtam. Én sem, főleg nem
pasit. Később tudtam meg, hogy szerelmes
voltál a témavezetődbe.*

Mert az embert sokáig elkísérik az
életében egyes tanárok. *Nem sokáig,
örökké.* Így visszamenőleg is értelmet
nyert ez a mondatod. És most én is így
jártam; mióta beláttam, nem velem,
hanem magaddal van bajod, immár
nem hadakozom ellened.

Vihar

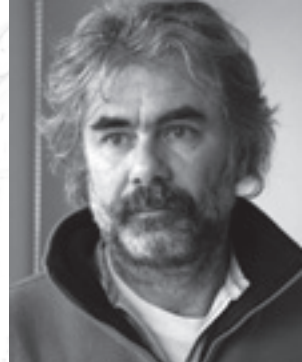
Ez a vihar más, mint a többi, ez
nem afféle shakespeare-i, sem bob
dylan-i *tempest*, ez másutt arat halált
és kaszálja az emberfőket, és mártja
pengéjét a lélek zselés állagába,
ez a vihar már túllépett rajtam is
rég, csak azt kíméli furcsamód,
aki rászolgált pedig, hogy viharvert
legyen, és isteni gondviselésnek
tulajdonítja, hogy megúsza háza és
minden jószága, mert igaz a közhely,
hogy mindig csak a jók mennek el,
meglehet, olykor érdem szerint is lesújt,
hinnéd, hogy vakon, szeszélyesen,
de nem, mert bizony egy ördögi terv
szerint, tudatosan válogat végtelen
dobozának játékszerei között, amik
mi vagyunk.

Éjszaka

Lapátra került éjszaka.
Riadalmasan szép hajnal.
Orrodban száradt vér szaga.
Misére felzúg a kardal.

Álmodtad talán vagy mégsem?
Apad a vér a szívből el.
Bámul egy hályogos vén szem.
Látod? A halál sír, s ölel.

Hiába kutatja álmod,
nem ismer eztán senki rád.
Utad már odaát járod.
Nyakadban lóg dögcédulád.

PLOP

DOITD

A Messiás

Egyik reggel megjelentek. Hatan voltak. Amikor a csoport felébredt, már a tér közepén ültek. Mozdulatlanul. Körben helyezkedtek el, csukva volt a szemük, középen pedig a Messiás ült.

Természetesen akkor még senki sem hívta Messiásnak.

Plop először odaküldte hozzájuk az őrszemeket. Aki beengedte őket, azzal védekezett, hogy meggyőzték arról, békés szándékaik vannak. Átvizsgálta őket, és nem volt náluk fegyver.

Plop elővett egy kést, hogy elvágja a torkát. A Messiás felállt, odasietett, és közéjük állt.

– Szívesen elvágok két torkot is egy helyett, ha kell – mosolyodott el Plop.

– Add őt nekem – ekkor szólalt meg először. Reszelős torokhangja volt.

– Hogy? – merevedett le a meglepetéstől Plop.

– Add nekem. Hitt bennem. Ő az enyém.

– Nálunk senki sem birtokol senkit, nincsenek rabszolgáink – mondta Plop, de ez inkább a saját embereinek szólt, nem az idegeneknek.

Körülnézett: már csaknem az egész csoport ott volt. Felemelte a kesét, hátat fordított az őrszemnek és a Messiásnak, és kiabálni kezdett:

– Az őrszem beengedte az idegeneket. Mi legyen: újrahatszósítás, máglya, tű, nyúzás? Vagy csak vágjuk el a torkát?

A legfiatalabbaknak az tetszett volna a legjobban, ha megnyúzzák vagy elvágják a torkát. Az öregeket most sem érdekelték túlságosan ezek a dolgok.

A Messiás látta, hogy nincs mit tennie. Megfordult, az őrszem mögé állt, és egyetlen mozdulattal eltörte a nyakát.

Ez mindenkit lenyűgözött.

– Bocsánat, nem ismerjük a csoport szokásait. Maradnánk néhány napot – mondta.

Plop ismét az emberekre nézett. Valami belül azt súgta neki, hogy jobb, ha nem ellenkezik.

– Rendben. De nem használhattok senkit. Te, te, te, és te, mindig figyeljétek őket. És valamit adnotok kell cserébe.

Szózott húst ajánlottak, nem túl sokat, de ahhoz eleget, hogy Plop el tudja fogadni. Maradtak.

Prédikáció

A Messiás a tér közepén állt, öt követője pedig körülötte. És beszélt.

Egy másik földet emlegetett, amit az Egészség Földjének nevezett. Mindennap erről beszélt, hol így, hol úgy.

Azt mondta, létezik, ismeri, és el fogja vinni őket oda. Ott nem fognak éhezni. Ott nem esik mindig, nincs sár, nincs hideg.

Ott dolgok nőnek ki a földből, amiket növényeknek neveznek, és ételt, gyümölcsöket teremnek.

Hasonlítanak a gombákhoz és a mohához, és meg lehet őket enni. Ott a víz nem fekete és nem sáros, és éjszakánként nem ragyog.

Tiszta, és meg lehet inni.

Ennél a résznél a követői kivételével mindenki nevetni kezdett. Hiszen tudták, hogy csak az égből aláhulló vizet lehet meginni. És egyfolytában esett.

Ha pedig a víz földet ért, megrohadt, és fekete lett, amikor pedig felgyülemlt valahol, éjszakánként ragyogni kezdett. Ilyenkor azonnal ott kellett hagyni azt a helyet, különben a nők deformált testű gyerekeket szültek, az emberek testében pedig nagy húsgyölyök kezdtek növekedni.

A Messiás azonban meggyőző volt. A követői pedig nem tűntek örülteknek vagy fagyatékosoknak. Szó nélkül elvégezték a Kettes Számú Szolgáltató és a Kettes Számú Önkéntes Brigád feladatait.

Öt nap elteltével néhány nő elkezdett érdeklődni irántuk. A többiek látták, hogy pihe-nő idején odamennek hozzájuk, és hallgatják őket.

Plop is látta ezt, de nem aggódott. Nem ez volt az első alkalom, hogy hasonló szélhámosok jelentek meg náluk. Különböző módokon, de mindegyikük ugyanazt ígérte: egy másik világot, ahol jobb élni.

Az emberek általában nem foglalkoztak velük. Nagy ritkán előfordult, hogy valaki elment velük, de általában csak az ostobák tettek ilyet.

Plop szerint ezek a próféták csak azt akarták, hogy a többiek dolgozzanak helyettük. Mivel ők maguk túl lusták voltak ahhoz, hogy egy csoport vezetőjévé küzdjék fel magukat, kétségbeesett igyekezettel próbálták olyan emberekkel körülvenni magukat, akik megoldottak helyettük mindent.

De ez a mostani nagyon beszédes volt. Valamivel kevesebb, mint egy holdtölte után már öten hallgatták őt rendszeresen a csoportból.

Később már majdnem húsz ember csatlakozott hozzá.

Plop kezdte elveszíteni a türelmét. Nem akarta, hogy egy örült elvegye a csoport munkakedvét.

Megállt a tér szélén, és hallgatta a prédikációt. A Messiás mindig ugyanarról beszélt: az Egészség Földjéről, tele ehető növényekkel és szelíd állatokkal, amiket könnyű elejteni.

Plop tudta, miről beszél. Benne volt a vén Goro papírjaiban, és a könyvben is, amit Furikának adott. Tudta, hogy létezik fa, létezik gyümölcs. Rajzokat is látott róluk. Néme-lyiket meg is kóstolta, mert talált belőlük a raktárban lévő konzervekben.

De nem akarta, hogy a többiek is megtudják, hogy ezek a dolgok léteznek. Ráadásul a valóságban már biztosan nincsenek is. Csak a konzervekben.

– És hol van mindez? – kiáltotta.

– El fogom vinni őket oda – válaszolt a másik.

– Miért és hogyan? – kiabált vissza Plop.

– Mert én látom, amit mások nem látnak, tudom, amit mások nem tudnak, és hallom, amit mások nem hallanak.

– Jó-jó, ez mind nagyon szép, de miért nem mész oda egyedül? Miért akarsz mindannyiunkat megmenteni?

A Messiás elmosolyodott.

– Mert az út hosszú és nehéz, és mert az én sorsom mindenkié. A jobb karomat oda-adnám, ha már ott lehetnék.

– Á! – mondta Plop.

És elment.

Másnap reggel találtak a téren egy botot. Egy levágott jobb kezét tűztek a hegyére.

A Messiás odalent feküdt, a sebeit már kiégették egy forró vassal. Senki sem értette, hogy történhetett. Nem hallottak semmit.

Egész nap a földön feküdt. Senki sem ment a közelébe.

Másnap valaki az emberei közül vitt neki ételt és vizet.

És egy zsákot némi útravalóval.

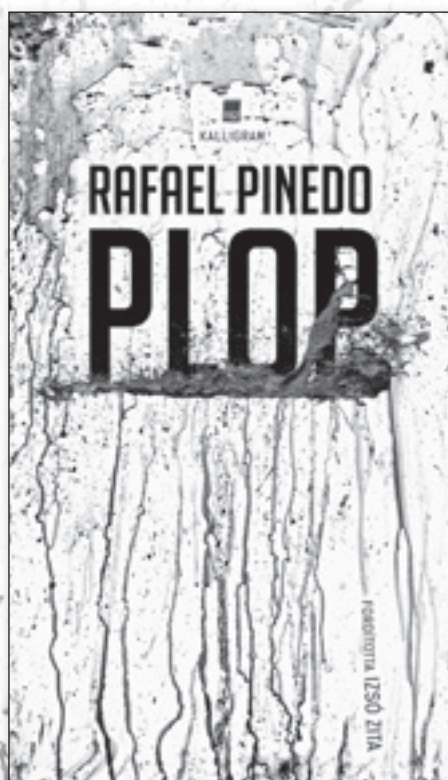
Aztán elment. Egyedül.

Izsó Zita fordítása

Rafael Pinedo (1954–2006): argentin író, a Buenos Aires-i Egyetem Természettudományi Karán szerzett diplomát. Informatikusként dolgozott, emellett különböző színházak társulataiban színészként is kipróbálta magát. Tizennyolc éves korában elégetett mindent, amit addig írt, és csak negyvenéves kora után kezdett el ismét irodalommal foglalkozni. Első regényével, a *Ploppal* 2002-ben elnyerte a nagy múltú *Premio Casa de las Américas* irodalmi díját. Megjelenése óta a *Plop* sikere töretlen, a kritikusok számtalanszor hivatkoznak rá rendkívüli eredetisége és újszerűsége miatt. Pinedo irodalmi karrierjének a szerző 2006 decemberében bekövetkezett korai halála vetett véget. Utolsó könyve bekerült az argentin *Planeta* irodalmi díj döntőjébe, de nyomtatásban csak 2011-ben jelent meg.

Izsó Zita (1986): költő, műfordító, a FISZ–Kalligram Horizontok Világirodalmi Sorozat és az Üveghegy gyerekirodalmi oldal (ueveghegy.com) szerkesztője. Verseskötetei: *Tengerlakó* (FISZ, 2011), *Színről színre* (Prae–PALIMPSZESZT, 2014), *Éjszakai földet érés* (Scolar Kiadó, 2018).

Az eltűnt város

VÁROS

A SZIGET

1

Vágyódunk egy nyelv után, amely ősbib a sajátunknál. Az őseink említést tesznek egy le-tűnt korról, amikor a szókinccs kiterjedése még a síkság békéjét idézte. Órákig lehetett kó-szálni egy irányt követve anélkül, hogy az ember összezavarodott volna, mert a nyelv még nem szakadt ketté, nem duzzadt föl és nem ágazott el, hogy végül ez a folyam váljék be-lőle a világ összes medrével, ahol senki nem képes élni, mert senkinek sincs hazája. Az ál-matlanság a nemzet rákfenéje. A beszéd moraja nem szűnik, éjjel-nappal hallhatók a hul-lámai. Olyan, mint egy turbina, amit a halottak lelke hajt, az öreg Berenson fogalmaz így. Nincs siránkozás, csak véget nem érő átalakulás és örökre elvesző jelentések. Mikroszko-pikus fordulatok a szavak mélyén. Üres az emlékezet, mert mindig elfelejtjük a nyelvet, amelyen az emlékeink rögzültek.

2

Amikor a nyelv instabilitásáról beszélünk, nem állítjuk, hogy tudatában lennénk az átala-kulásnak. Hátra kell lépünk, hogy észleljük a változást. Ha valaki a részese, azt hiheti, a nyelv mindig ugyanaz, olyan élőlényre hasonlít, amely időről időre átalakuláson megy át. A legelterjedtebb szimbólum a fehér madaré, amely röptében változtatja a színét. A madár erőteljes szárnycsapásai az áttetsző levegőben azt a hamis illúziót keltik, hogy a színátme-netek egységesek. Azt tartja a mondás, hogy a madár megállás nélkül repül, de csak köröz, mert kikaparták a bal szemét, és a világ másik felét is látni akarja. Ezért nem fog tudni so-ha leszállni, mondja az öreg Berenson nevetve, miközben újra a bajszához emeli a söröskor-sót, mert nem talál egy darab földet, ahová letehetné a jobb lábát. Félszemű kellett, hogy legyen a bíbic, folytatta, ha egyszer visszatért erre a szaros szigetre, miután már a távolba

veszett az égen. Ne kezd megint, Shem, mondja neki Tennyson megpróbálva túlkiabálni a kocsmái hangzavart, a *Three quarks for Muster Mark!*-ot éneklő hangokat és a zongorakíséretet, még el kell mennünk Pat Duncan temetésére, és nem akarlak talicskával vinni. Ez a beszélgetés lényege, és úgy ismételtetik, amikor indulni készülnek, mint egy privát viccet, de nem mindig ugyanazon a nyelven. Egymásba karolnak, jól kihúzzák magukat, és elindulnak kifelé a kocsmából. A jelenet újra meg újra lejátszódik, de anélkül, hogy észrevennék, néha oroszul beszélnek a félszemű madárról és Pat temetéséről, néha tizenyolcadik századi franciául. Azt mondják, amit akarnak, és elmondják újra, de álmukban se gondolnák, hogy az évek során legalább hét nyelven nevettek már ugyanazon a viccen. Így mennek a dolgok a szigeten.

3

„A nyelv szabálytalan időközönként átalakul, és e ciklusok reprodukálják az ismert nyelvek többségét (írja Turnbull). A szigetlakók azonnal beszélik és megértik az új nyelvet, de elfelejtik az előzőt. Eddig a következő nyelveket lehetett azonosítani: angol, német, dán, spanyol, norvég, olasz, francia, görög, szanszkrit, gael, latin, óangol, orosz, flamand, lengyel, szlovén és magyar. A használt nyelvek közül kettő nem ismert. Miközben egyik nyelvről a másikra váltanak, azokat nem különböző nyelvként érzékelik, hanem egyetlen nyelv két, egymást követő *állomásaként*.” Az ütem változó, egy nyelv néha hetekig, máskor egyetlen napig van jelen. Emlékeznek egy olyan esetre is, amikor a nyelv két éven át változatlan maradt. Aztán tizenöt váltás történt tizenkét nap alatt. Elfelejtettük az összes dal szövegét, mondta Berenson, csak a dallam maradt, és képtelenség volt elénekelni akár egyetlen dalt is. Az emberek, mint a skót testőrök, kórusban fütyültek a pubokban, mindenki részeg és vidám volt, sörsökorsóval verték az ütemet, közben az emlékeik közt kutattak valami szövegfoszlány után, ami passzolna a zenéhez. A dallam megmarad, szellőként járja át a szigetet az idők kezdete óta, de mi haszna számunkra a zenének, ha nem tudunk énekelni, szombat éjjel, Humphrey Chimpden Earwicker kocsmájában, amikor már mindenki részeg, és már eszünkbe se jut, hogy hétfőn vissza kell mennünk dolgozni.

4

A szigeten tartja magát a hiedelem, hogy amikor az öregek meghalnak, az unokáikban születnek újjá, ezért nem létezhetnek egyazon időben. Mindennek ellenére ez mégis előfordul néha, és amikor egy öreg találkozik az unokájával, adnia kell neki egy pénzérmét, mielőtt megszólítaná. Ebben az elméletben a reinkarnáció alapozza meg a nyelvtörténetet. A nyelv úgy lesz azzá, ami, hogy minden generációban összegyűjti a múlt maradványait, és föleleveníti az összes halott nyelv és az összes letűnt nyelv emlékét, aki pedig megkapja ezt az örökséget, már nem képes elfelejteni, mi volt a szavak jelentése az elődök idején. Egyszerű magyarázat, viszont nem válaszolja meg a valóságban fölvetett problémákat.

5

A nyelv instabil jellege meghatározó a sziget életére nézve. Sosem tudni, milyen szavakkal fogják jelölni a jövőben a jelenlegi állapotokat. Néha levelek érkeznek már érthetlenné vált írásjelekkel. Néha egy férfi és egy nő szenvedélyesen szeretik egymást az egyik nyelven, és ellenségesek, szinte idegenek egymás számára a másikon. Nagy költők múlnak el és válnak semmivé, és még életükben látják megszületni az új klasszikusokat (akiket aztán szintén elfelejtenek). Minden mestermű addig tart, amíg a nyelv, amelyen írták. Csak a némaság örök, tiszta, akár a víz, mindig azonos önmagával.

6

Az élet napkeltekor indul, és amikor a hold hajnalig az égen van, a domboldalon már pirkadat előtt fölhangzik a fiatalok kiáltozása. Nyugtalanok a szellemek lakta éjszakában, egymásnak kiabálva próbálják meg kitalálni, mi történik majd, ha a nap már magasan jár. A hagyomány szerint a nyelv a teliholdas éjszakákon alakul át, de ezt a hiedelmet már megcáfolták a dokumentált tények. A nyelvtudomány semmiféle kapcsolatot nem ismer el a természeti jelenségek – árapály, szél – és a nyelv átalakulása között. A férfiak mindenestre továbbra is tiszteletben tartják a régi szertartásokat, és a teliholdas éjszakákon várják, hogy visszatérjen az anyanyelvük.

7

A szigetlakóknak nincs képe a külvilágról, és a külföldi szó jelentése sem állandó. Az aktuális nyelvtől függ, mit értenek hazán. („A nemzet nyelvi képződmény.”) Az egyes egyének ahhoz a nyelvhez tartoznak, amelyet születésükkor beszélnek a szigeten, de senki sem tudja, mikor fog visszatérni az anyanyelve. „Így megszületik valami (mesélték Boasnak), ami ugyan jelen van mindannyiunk gyerekkorában, mégsem járt ott még senki: a haza.” Az életterükben a Liffey folyó a viszonyítási alap, amely észak-dél irányban osztja ketté a szigetet. De a Liffey név jelöli a nyelvet is, és a Liffey folyóban jelen van a világ összes folyója. A határ képzete időleges, és a határvonalak épp úgy változnak, mint egy ige ragozott alakjai.

8

Edemerry Dubblenn DC-ben vagyunk, mondta az idegenvezető, a három város egyesülésével létrejött fővárosban. Jelenleg a város kelet-nyugati irányban terül el, a Liffey folyó bal partját követve, végig a japán és antillai negyedek és gettók mentén, a Wicklowban található forrástól egészen Island Bridge-ig, valamivel Chapelizod alatt, ahol aztán folytatja az újtát. A közelgő város folyamatosan bomlik ki, mintha folyton csak a lehetőségre, a jövőre várnának, hogy befejezzék, vas útpályák és napelemes lámpák, üzemen kívül helyezett androidok a Scotland Yard őrszobáin. Az épületek a ködből emelkednek ki, nincs konkrét formájuk, tündökölnek, változnak, és szinte kizárólag nők és mutánsok lakják őket.

A túloldalon, nyugat felé, a kikötő fölött található az óváros. A térképre nézve figyelembe kell venni, hogy úgy van meghatározva a méretezés, hogy óránként másfél kilométeres átlagsebességnek feleljen meg. Egy férfi reggel nyolckor elindul az Eccles Street 7-ből, és fölkapaszkodik a Westland Row-n, ahol az utca mindkét oldalán csatornák vezetnek egészen a folyóig, ahonnan fölhallatszik a mosónők éneke. Folytatja útját a meredek utcán Barney Kiernan kocsmája felé, megpróbál nem odafigyelni az énekre, és a botjával ütögeti a pinceablakok rácsát. Egyik utcasarkon fordul be a másik után, és a beszédhangok egyre archaikusabbá válnak, mintha a régi szavak a romos épületek falában rögzültek volna. Az átalakulás elérte a valóság külső jegyeit is. Az határozza meg a világ építészetét, ami még nem létezik, gondolja a férfi, és lesétál az öblöt körülölelő fővenyre. „Ott látjuk, a nyelv határán, akár a gyermekkori házat az emlékezetünkben.”

9

A szigeten a nyelvészet a legfejlettebb tudományág. A kutatók nemzedékek óta próbálják megalkotni az ismert szavak jövőbeli alakjait is tartalmazó szótárt. Muszáj lefektetniük egy kétnyelvű szójegyzéket, amely lehetővé teszi, hogy összehasonlítsák az egyik nyelvet a másikkal. Csak el kell képzelni egy angol utazót (fogalmaz Boas tudósítása), ahogy megérkezik egy idegen országba, és az ismeretlen tömegben tanácstalanul megáll a vasútállomás előcsarnokában, hogy kikeresse a megfelelő kifejezést apró zsebszótárából. De a fordítás lehetetlen, mert a szavak értelmét kizárólag a használat határozza meg, és a szigeten egyszerre csak egy nyelvet ismernek. Akik ragaszkodnak a szótár létrehozásához, már úgy tekintenek rá, mint egy jövendőmondó-kézikönyvre. Az új Változások Könyve, magyarázta Boas, etimológiai szótárként fogant meg, amely megalapozná a jövő nyelvtörténetét.

Egyetlen esetben fordult elő a sziget történetében, hogy egy ember két nyelvet ismerjen egy időben. Bob Mulligannek hívták, és azt állította, hogy érthetetlen szavakkal álmodik, amelyeknek mégis volt számára valamiféle homályos jelentése. Rébuszokban beszélt, felismerhetetlen mondatokat írt le, és azt állította, hogy ezek a jövő szavai. Az Akadémia levéltárában őriznek pár töredéket a szövegeiből, sőt egy felvételen meg is lehet hallgatni, ahogy Mulligan magas, eszelős hangon elmesél egy történetet, amely így kezdődik: „Ó, New York city, igen, igen, New York városa, az egész család odaköltözött. A hajót ellepték a tetvek, el kellett égetni a lepedőket, és meg kellett fürdetni a gyerekeket fertőtlenítőszeres vízben. Minden babát külön kellett választani a többitől, mert ha egymás közelében voltak, a szagtól sírva fakadtak. A nők selyemkendővel takarták az arcukat, pont úgy, mint a beduin asszonyok, persze mindannyian vöröshajúak voltak. A nagypapa nagypapa rendőr volt Brooklynban, és egyszer lelőtt egy sántát, aki majdnem elvágta egy élelmiszerbolt pénztárosának a torkát.” Senki nem tudta, miről beszél Mulligan, mert ezt és a többi történetet is azon az ismeretlen nyelven írta, aztán egy napon közölte, hogy már egyáltalán nem hall. Bejött a bárba és leült sörözni a pult mellé, oda, abba a sarokba, süket volt, mint az ágyú, és lassan, szégyenkező arccal részegedett le, mint aki megbánta, hogy fölhívta magára a figyelmet. Soha többé nem akart beszélni róla, mit mondott korábban, és onnantól kezdve végig kissé magának való életet élt, amíg ötvenévesen meg nem halt rákban. Szegény Bob Mulligan, mondta Berenson, fiatalon bőbeszédű és roppant népszerű fickó volt, aztán összeházasodott Belle Blue Boylannal, a nő pedig egy évre rá belefulladt a folyóba, és a meztelen teste a Liffey keleti partján került elő, a túlparton. Mulligan soha nem tette túl magát a dolgon, és nem is házasodott újra, egész életében egyedül élt. Szédőként dolgozott a Kongresszusi Nyomdában, gyakran eljött velünk a bárba, szeretett fogadni a lóversenyen, aztán egy délután mesélni kezdte ezeket a sztorikat, amiket nem értett senki. Azt hiszem, mondta az öreg Berenson, Belle Blue Boylan volt Dublin leggyönyörűbb asszonya.

A mesterséges nyelv megteremtésére irányuló erőfeszítések mindegyike megfeneklett a struktúra megtapasztalásának időbeli korlátja miatt. Nem voltak képesek megalkotni a sziget nyelvétől idegen nyelvet, mert nem tudnak olyan jelrendszert elképzelni, amely változatlanul fennmaradhat. Ha $a + b = c$, ez a bizonyosság csak egy ideig működ-

dik, mert két rendhagyó másodperc leforgása alatt *a*-ból *-a* lesz, és megváltozik az egyenlet. A kétségbevonhatatlan is csak addig tart, amíg megfogalmaznak egy mondatot. A szigeten a gyorsaság az igazság egyik ismérve. A Trinity College Beta Clubjának nyelvészei e feltételrendszerre alapozva elérték, amit sokan lehetetlennek tartanak: *majdnem* sikerült logikai sémát illeszteniük a valóság bizonytalan aspektusaira. Definiáltak egy jelrendszert, amelynek jelkészlete idővel átalakul. Vagyis föltaláltak egy nyelvet, amely leírja a világot anélkül, hogy nevéen nevezné a dolgokat. Sikerült megalapoznunk egy egységes hátteret, mondták Boasnak, most már csak annyi hiányzik, hogy a valóságban is beépüljön a nyelvbe némely feltevésünk.

A mai napig úgy vélik – tisztában vannak vele, hogy közben eltelt tizenhét ciklus –, hogy a lehetőségek szinte korlátlanok: számításaik szerint nyolcszázhárom a határ (mert nyolcszázhárom ismert nyelv létezik a világon). Ha az elmúlt nagyjából száz év alatt, mióta 1939-ben dokumentálni kezdték az átalakulásokat, tizenhét különféle állapotot észleltek, a legoptimistábbak szerint a körforgás akár tizenkét éven belül véget érhet. Egyetlen kalkuláció sem kétségbevonhatatlan, de a ciklusok szabálytalan hossza részét képezi a nyelv struktúrájának. Vannak lassú, és vannak gyors időszakok, ahogy a Liffey folyó medrében is. A mondás szerint a legszerencsésebbek nyugodt vizeken hajóznak, a legjobbak rohanó időkben élnek, ahol a szavak jelentése úgy illan el, mint a kakas mérge. A Trinity College Beta Clubjának legradikálisabb fiataljai a Trickster csoportban csak nevetnek ezeken az idéetlen mondásokon. Azt gondolják, hogy a világ csak romhalmaz, amíg a nyelv nem éri el végső korlátait, az igazság pedig olyan, mint az iszapban tátogva agonizáló halak, amikor a nyári aszályal visszaesik a Liffey folyó vízhozama, és sötét vízű patakocska lesz belőle.

10

Ahogy mondtam, a hagyomány szerint az ősök olyan időkről beszélnek, amikor a nyelv síkságát még zavartalanul be lehetett járni. A régiek elmondása szerint az egymást követő nemzedékek ugyanazokat a neveket örökölték meg ugyanazokra a dolgokra, és azzal a meggyőződéssel hagyhatták örökül írásos dokumentumaikat, hogy a leírtak maradéktalanul olvashatóak lesznek a jövőben is. Anélkül, hogy értenék, néhányan elismételnek egy töredéket azon az eredeti nyelven, amely fönmaradt az évek során. Boas azt állítja, hogy hallotta ezt a szöveget: úgy olvasták föl, mintha csak egy részeg vice volna, vontatottan artikulálva, teletűzdelve nevetéssel és olyan kifejezésekkel, amelyekről már senki sem tudja, részét képezték-e vagy sem az eredeti jelentésnek. *A kígyóról* című töredék Boas elmondása szerint így szólt: „Megkezdődött a nagy szelek kora. A nő érzi, hogy kiszakítják az agyát, és azt mondja, a teste csövekből és elektromos csatlakozókból áll. Megállás nélkül beszél, néha énekel is, sőt azt mondja, olvas a gondolataimban, és nem kér mást, csak legyenek a közelében, ne hagyjam magára a homokban. Azt állítja, hogy ő Éva és a kígyó is Éva, de évszázadok hosszú sora alatt senki sem merte kimondani ezt az oly nyilvánvaló igazságot, csak Mária Magdolna mondta el Jézusnak, mielőtt megmosta a lábát. Éva a kígyó, a véget nem érő átalakulás, Ádám pedig egyedül van, mindig is egyedül volt. Azt mondja, hogy Isten a nő, Éva pedig a kígyó. Hogy a jó és rossz tudás fája a nyelv fája. Azután kezdenek el beszélni, hogy megeszik az almát. Ezt mondja a nő, amikor nem énekel.” Sokak szerint ez vallásos szöveg, a Teremtés könyvének egy részlete. Mások szerint egyszerűen egy imáról van szó, amely a nyelvi permutációk ellenére is fönmaradt az emlékezetben, és úgy száll szájról szájra, mint egy találós kérdés vagy mondóka. (A történeszek megerősítik, hogy Nolan búcsúlevelének egy bekezdéséről van szó.)

11

Bizonyos eredetszekták bizton állítják, hogy a sziget első lakói száműzöttek voltak, akik a folyó alsó folyása felől érkeztek. A hagyomány kétszáz száműzött családról beszél egy vegyes összetételű táborban Dublin északi, Dalkey nevű külvárosában, akiket egy razzia so-

rán tartóztattak le Trieszt, Tokió, Mexikóváros, valamint Petrográd negyedeiben és anarchista külvárosaiban.

Az északi öbölből, egy Pohl-A hajócsavaros háromárbcos, a *Rosevean* fedélzetén indították őket útnak a folyón, Tennyson szerint vissza az időben, a januári jéges szélrohak közepette.

Politikai felkelések letörésekor már korábban is próbálkoztak azzal, hogy száműzötteket toloncoljanak a szigetre, de a módszert mindig elszigetelt egyéneken alkalmazták, elsősorban a vezetők megbüntetésére. A legemlékezetesebb eset Nolané, egy gael–kelta ellenálló csoport tagjává volt, aki beépült a királynői kabinetbe, és Möller jobbkeze lett a propagandagyár vezérkarában. Végül lebukott, mert az időjárás-jelentést használta, hogy kódolt üzeneteket küldjön az oslói és koppenhágai ír gettók lakóinak. A sztori szerint Nolant véletlenül leplezték le, amikor az MIT egy bostoni kutatója átfuttatta a számítógépén a meteorológiai intézet tizenkét hónap során kiadott összes közleményét, hogy Kelet-Európa éghajlatának alig észlelhető változásait tanulmányozza. Nolant száműzték, ő pedig közel hat napon át sodródott, mielőtt elérte volna a szigetet, ahol aztán egy szál magában élt nagyjából öt évig, és végül öngyilkos lett. Az ő odisszeája egyike a sziget legnagyobb legendáinak. Csak egy csökönyös ír briganti lehetett képes ennyi ideig túlélni, patkányként elszigetelve ebben a mérhetetlen térben, a *Three quarks for Muster Mark!*-ot üvöltve a parton, a hullámokkal szemben, folyton emberi lábnyomok után kutatva a homokban, mondta az öreg Berenson. Csak egy Jimhez hasonló ember lehetett képes megalkotni egy nőt, akivel beszélni tudott ez alatt a végtelenül magányos öt év alatt.

A legenda szerint a hajótörés maradványaiból megépített egy kétsávú hangrögzítőt, amellyel képes volt párbeszédet improvizálni Wittgenstein nyelvjátékainak rendszerét követve. Rögzítette saját szavait a szalagokon, majd újrakeverve őket válaszokat hozott létre meghatározott kérdésekre. Úgy programozta a gépet, hogy nőként válaszoljon, és az összes általa ismert nyelven beszélt hozzá. Végül az is elképzelhetőnek tűnt, hogy a nő beleszeretett Nolanbe. (Nolan részéről a szerelem az első naptól adott volt, mert azt gondolta, hogy a nő Livia Anna, vagyis barátja, Italo Svevo felesége, a trieszti madonnák legszebbike a világ összes folyóját idéző gyönyörű vörös hajával.)

Amikor már három éve volt egyedül a szigeten, a beszélgetések ciklikusan ismétlődni kezdtek, és Nolan ráunt a dologra, a magnó pedig keverni kezdte a szavakat („Heremon, *nolens volens*, brood our pansies, brune in brume”, mondta például), mire Nolan rendszerint visszakérdezett: „Tessék?”, „Micsoda?”, és akkoriban kezdte el Anna Livia Plurabellek hívni. A száműzés hatodik évének végére Nolan elvesztette a reményt, hogy megmentik, már nem is aludt, hallucinációi voltak, és azt álmodta, hogy az egész éjszakát ébren tölti Anna Livia hangjának édes, drótnélküli surrogátát hallgatva.

Volt egy macskája, és amikor a macska egy nap bevette magát az erdőbe, és nem tért vissza, Nolan megírta a búcsúlevelét, letámasztotta a jobb könyökét az asztalra, hogy ne remegjen a keze, és föbe lőtte magát. Amikor partra szálltak a *Rosevean*ról, az első dolog, amit meghallottak, a bifokális magnóról beszélő nő hangja volt. Boas szerint szinte alig keverte a nyelveket, és tökéletesen érezhető volt a Nolan öngyilkossága okozta elkeseredése. Egy kőven feküdt az öböl partján, drótokból és vörös szalagokból állt, és lágy, fémes morajjal siratta Nolant.

Szóttem és lefejtettem az idő szövetét, mondta, de ő elment, és már nem fog visszatérni. A test, az pusztán a test, csakis a beszéd szolgálja a szerelmet. Évek óta egyedül vagyok itt, minden folyók partján, várom, hogy eljőjön az este. Mindig nappal van, ezen a szélességen minden olyan lassú, sosem jön el az este, mindig nappal van, oly sokáig tart az alkony, vak vagyok, a nap elvakít, le akarom tépni a homlokomat övező „vaspántot”, el akarom hozni ide „Afrika tömény sötétjét”. Az életre mindig veszélyt jelentenek a vadászok (mondta Nolan), *ösztönösen* kell fölépíteni az értelmet, ahogy a méhek építik a lépet. Minthogy képtelen vagyok megfejteni saját talányom, azt mondom, nem ő maga az elbeszélő, hanem a Múzsája, az egyetemes éneke.

12

Ha igaz a legenda, a szigeten jelentős száműzöttkolónia volt az IRA ellentámadását és a Pulp-KO elesését követő politikai elnyomás idején. De a történészek a legcsekélyebb nyomát se találták ennek a múltnak, sem annak az időszaknak, amelyet Anna Livia egyedül töltött a folyóparton, sem annak a korszaknak, amikor partot ért a kétszáz család, vagyis nem találni semmilyen emléket, amely igazolná a fenti eseményeket. A szigeten föllelhető egyetlen írásos forrás a *Finnegans Wake*, melyet mindenki szent könyvként tisztel, mert mindig el tudják olvasni, akármilyen állapotban legyen is a nyelv.

Valójában azért lehet a *Finnegans* az egyetlen könyv, amely fennmaradt ezen a nyelven, mondta Boas, mert az összes nyelven íródott. Mikroszkopikus szinten reprodukálja a nyelvek permutációját. Mintha a világ miniatűr mása lenne. Az idő folyamán olvasták mágikus szöveggént, amely magában hordozza a kulcsot az univerzumhoz, de értelmeztek a sziget eredet- és fejlődéstörténeteként is.

Senki sem tudja, ki írta és hogyan került a szigetre. Senki sem emlékszik, a szigeten írták-e vagy az első száműzöttek poggyászában érkezett. Boas látta a Múzeumban őrzött példányt, üvegdobozba zárták, és mintha egy fénypontra lett volna fölfüggesztve. Antikvár, legalább háromszáz éves sorszámozott példány a Faber & Fabertől, amelyben kézzel írott jegyzetek is találhatók, és egy naptár egy ír család halottainak listájával a huszadik századból. Ez a példány szolgált alapul a szigeten forgó összes példányhoz.

Sokan azt hiszik, hogy a *Finnegans* temetési szertartáskönyv, és a sziget vallását megalapozó szöveggént tanulmányozzák. A *Finnegant* a Bibliaként olvassák a templomokban, és a presbiteriánus lelkipásztorok és a katolikus papok az összes nyelven képesek prédikálni a segítségével. A Teremtés könyvében szerepel az isteni átok, amely előidézte a Bűnbeesést, és a jelenlegi rögös pályára állította a nyelvet. Tim Finnegan részegen leesett a létrán a pincébe, és a ladder > latter > litter > letter lánc végére isteni üzenet lett az esetből. A levelet egy szemétkerakóban találta egy kapirgáló tyúk. Teafolt van az aláírás helyén, és a szemétkerakóval való hosszas tartózkodás itt-ott kikezdte a szöveget. Lyukak és pacák tarkítják, és olyan nehéz értelmezni, hogy tudósok és papok sora találgatja hiába Isten Szavának valódi jelentését. A levél mintha az összes nyelven íródott volna, és folyamatosan változik az emberek szemé láttára. Ez az Evangélium, és egyben a szemétkerakó, ahonnan a világunk ered.

A sziget ideológiai hagyományát a *Finnegans*hez fűzött jegyzetek határozzák meg. A könyv térképre hasonlít, és a történet mindig a választott út szerint alakul. Az értelmezések megsokszorozódnak, és ahogy változik a világ, megváltozik a *Finnegans* is; senki sem képzeli, hogy a könyv életének gátat lehetne szabni. Mindenesetre a Liffey folyásában van egy visszatérő ág a magányos Jim Nolan és Anna Livia felé, a végzetes levél előtt. Ez a kezdeti mag, az eredetmítosz – pontosan úgy, ahogy a tudósítók beszámolnak róla (Boas elmondása szerint).

Más értelmezések szerint a könyv Anna Livia Plurabelle üzenetének átírata, aki olvas férje (Nolan) gondolataiban, és azután is beszél hozzá, hogy a férfi meghalt (vagy elaludt), évekig vár egymagában a szigeten, magára maradván, egy kövön, a nap egyre tűz vörös szalagjaira, vezetőkeire és a fémvázára, motyog a kihalt folyóparton, míg végül meg nem érkezik a kétszáz család.

13

Itt ér véget az összes mítosz, és ez a beszámoló is. Két hónapja jöttem el a szigetről, mondta Boas, és még mindig bennem zeng annak a folyóhoz hasonlatos nyelvnek a zenéje. Aki egyszer hallja a mosónők énekét a Liffey partján, azt mondják, nem lesz képes elmenni, én pedig nem tudtam ellenállni Anna Livia bársonyos hangjának. Ezért kell visszatérnem a múlt, a jelen és a jövő városába, az öbölbe, ahol Bob Mulligan felesége nyugszik, a Regénymúzeumba, ahol a *Finnegans* látható egymagában egy teremben, egy fekete üvegdobozban. Én is énekelni fogom majd Humphrey Earwicker kocsmájában azt a dalt – ökölrel verve az asztalt, sörrel a kezemben – a félszemű madárról, ami szünet nélkül köröz a sziget fölött.

Kertes Gábor fordítása

Ricardo Piglia (1941–2017): író, szerkesztő, kritikus és tanár, a posztmodern argentin irodalom klasszikusa, Bolaño egyik előfutára, a fiatal latin-amerikai próza fősodrának egyik bálványja. Íróként a magyarul még nem olvasható *Respiración artificial* (*Mesterséges légzés*, 1980), majd e regénnyel vált nemzetközileg is ismertté: 2011-ben a spanyol nyelvű világ egyik legrangosabb kitüntetésével, Rómulo Gallegos-díjjal ismerték el. Szerkesztőként ő ismertette meg az argentin közönséget Dashiell Hammettel, Raymond Chandlerrel és az amerikai kemény krimivel, tanárként pedig évtizedekig oktatott a Harvardon és a Princeton-on latin-amerikai irodalmat.

Kertes Gábor (1974): agile coach, műfordító. A Szegedi Tudományegyetemen végzett közgazdasági programozó matematikus szakon és spanyol nyelv és irodalom szakos bölcsészként. Az agilis módszertanok mellett műfordítással és a kortárs latin-amerikai írók műveinek népszerűsítésével foglalkozik. Samanta Schweblin társaságában (*A madárevő*, Nyitott könyvműhely, 2010; *Reményvesztett nők*, Jelenkor–FISZ, 2016) több szerző fordítója *A jövő nem a miénk: fiatal latin-amerikai elbeszélők* című antológiában (JAK–L'Harmattan, 2011). Számos Bolaño-vers, novella, interjú, esszé, valamint egy nagyregény magyarítója (*Vad nyomozók*, Európa, 2013, Jelenkor, 2019).

Fára

1.

Berendezkedsz süketségedben,
bokádra olvad a forró ólom,
a járó motor takar tizenhárom évesen,
a kipufogó a szövetet égeti.

Perzsel a nap, de lúdbőrözöl, mint egy gyerek,
– ebben a bőrben annyit fáztam már,
nekifutsz a messzeségnek,
integetsz, még látjátok egymást,

2.

de azért felkészíted magad a búcsúra.
Át tudod adni magad az elválásnak.
Nekifutsz, megöleled az ég alját,
számolsz háromig, kapkodni nem fogsz,

a munkád, hogy elszámolj az álmaiddal,
kiből lehetsz te, kinek hiszed magad?
Nekifutsz, lerogysz,
nagy hajrá az elején, a közepén,

3.

innen jó indulni, ott kezdeni
ahol éppen elesek,
valahogy jobban átérzem a súlyát,
ha közel megyek hozzád,

mennek a kellemesen szabott, kivasalt percek,
és ha rendesen belelovalom magam,
úgy lefogyok, mint aki megjárta a háborút.
Jó, ahogy tépkedi a melled,

4.

de amikor benne vagy, néha megijedsz,
félsz, hogy ki sem lehet szállni,
látod, van, aki nem tud,
nagy kaland, épp elég energia,

nem fogok erről szónokolni,
papírt égetni vagy áramot.
Nekifutsz, lerogysz, eddig jöttünk,
mehúlsz ősszel, fára szorulsz.

Csiga

1.

a fény köreit számolom,
napfoltok olvadnak a nyúló sötétben,
erős lett a szív, lávaszín a nyelv,
rozsdás hús, reszelt gyömbér,
száritott dohány ért ma az ujjamhoz,
papír zizegett, tekergettem a csigát.
tűzzel pirítottam, pároltam,
aztán füstöltem a légzőszervem,

2.

a szólás szabadsága jót tesz a fogaknak.
eret vágok a jelentésen, kimondom,
és elreped egy tömés.
vízzel telnek a szem artériái,
ha rá gondolok a fehér,
nyáron barnább húsrá.
ha a színeket sorokba tördelem,
beletörök a papírba.

3.

szeretem a karod a torkomon,
olyan jó barátságban élünk,
átfogysz, fogysz, mint a festék.
hallom a szavaid lüktetését,
kívül fogsz, belül kaparsz,
eret vágok a jelentésen,
kimondom, és elreped egy tömés.
választottam stílust és méretet,

4.

úgy megszoktam, hogy itt vagy,
viselem a reggeleket,
míg elhordom magam,
gondolati- és létminimum
a lángoló falak között,
épp figyelem, amit átélsz,
a külső szemem nem fog az idő.

Forma

Semmi központosított,
megalkotott definícióm a bemutatkozásra,
a senkinek szemébe nem nézésre,
újragondolt terápiám konklúzió helyett
hangulatfestő szavak mögé bújt

a kilencvenes évek elején. Megszülettem.
Szelíd életvidámság, pontos kezdés,
mennyi dinamizmus, képtelen lelkesedés,
elfelejtett előtagok,
felhangok monotóniája, zöngétlen cseréptörés.

Mennyi minden, amiért nem érünk a partra,
miért ott kellene a szépséget keresned,
ahol anyagba halt a forma?
Meglépő, regényes fordulat,
kiszalad a kis tárca, ürügy a szépre,

ki tudod mondani, kinek mennyi jussa a Drávaparton,
senkinek nem mutatsz semmit a rendezetlen sorokból,
a könnyek helyén málnapálinka,
ahogy hallottuk már az idézett költőtől,
felkészült vagy, megszokod a pótcselekvést.

■ **Mészáros Gábor:** költő, esszéista, irodalomtörténész. Csurgón született, jelenleg az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, a *Nyugat-magyarországi irodalom 1770–1820* Lendület-kutatócsoport tagja, Budapesten él, az ELTE BTK-n doktorizik. A litera.hu volt szerkesztője.

PAUL ÉLUARD ... –, HOGY

nyári délidőben terjedelmes
lombárnyat keres
hűsölni

:

háromosztatú
nyugágyát kinyitván
mellé helyezi piknikkosarát

:

önkéntes
magánya

:

szépasszonyvirtus

IGOR STRAVINSKY ... –, HOGY

leheletnyi reménye
megint
tűzviharban hamvad

:

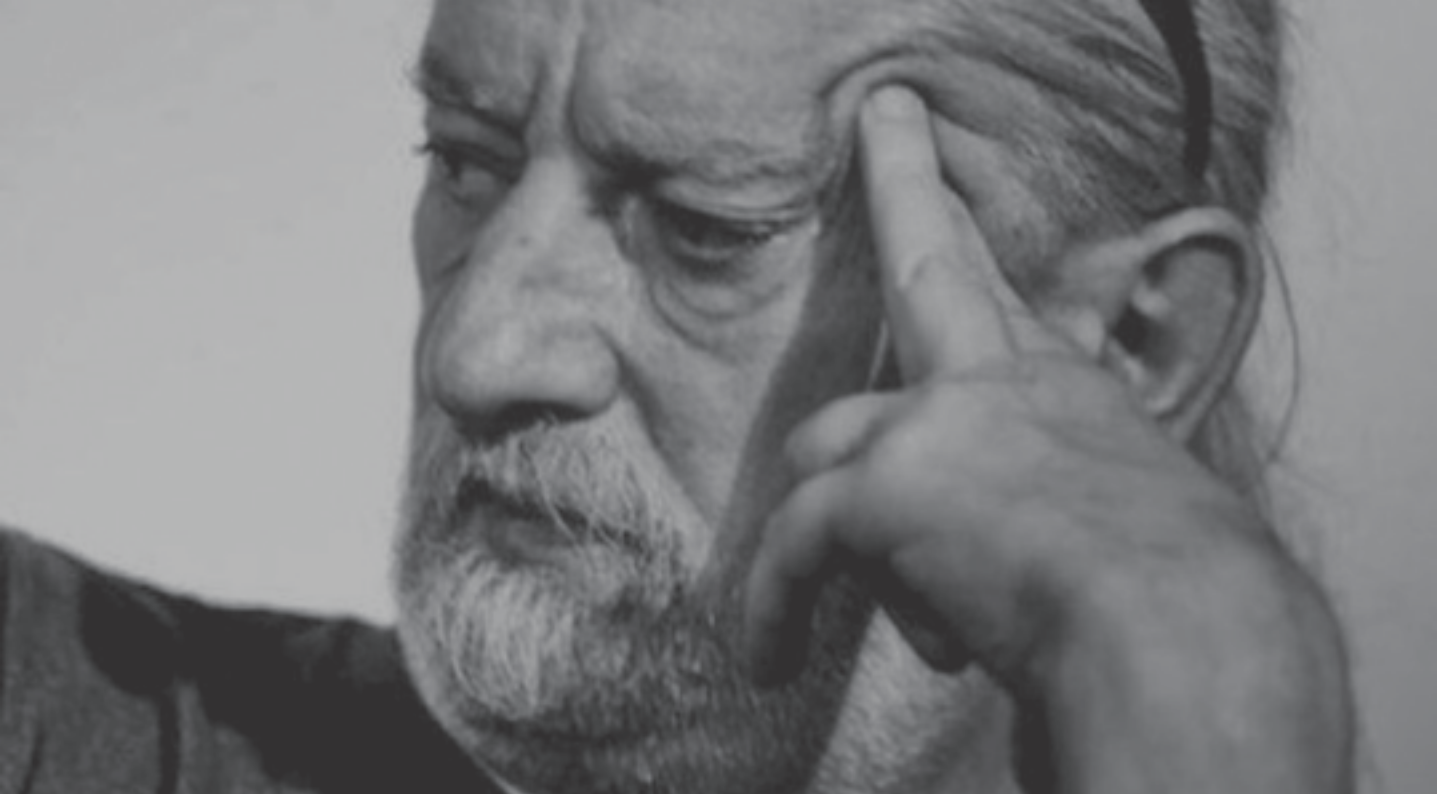
ilyen alkalmakkor
aztán
álomcsend nélkül

:

virágzó
magány

:

kitáncolhatatlan

ALEXANDER ARCHIPENKO ... –, HOGY

kézitáskájában kotorászva
alkalmasint iratokat
találhatna

:

egyúttal
ördögi sugallatra
felgyújthatná hálószobáját

:

csakhogy
mostanság

:

derülátó

■ **Bíró József** (1951, Budapest): költő, performer, képzőművész. Alkotóként leginkább a vizualitás és a szövegiség határainak feszegetése jellemzi, legutóbbi kötete az *Eo ipso*.

ÁTKOZOM sötét fuvoládat

Az én legnagyobb bajom: A baj. Hányféle baj? Tengernyi-baj. Annyiféle, amit csak elgondolhatok. A baj-léptek egymásba érnek. Szilárdra taposásák a vizenyős talajt. Legutóbb, hogy a kutya beszabadult az őrzésemre bízott nyúlketrecek közé, és megfojtotta a legszebb kan-nyulat. Eltemettem. Jött a gazda. Miféle kutya? Az ásóval, hogy merre, hova temettem. Hiába ások, a nyúlsír üres. Hát, újra ott ül a ketreccben. Kikaparta magát. Azóta minden gyanú reám száll, mint egy mostoha kisöccsre.

Látván azt, hogy hamarosan a legsúlyosabb követeléssel kell az emberek színe elé lépnem, mellyel valaha is szembe kellett néznie, elengedhetetlennek tartom elmondani, ki vagyok én. Van bennem valami az afféle emberek fölőslégéből, akik képtelenek magukról akármit is állítani. Tehát, ha kimondanám, ezzel végképp cáfolnám kijelentésem igazságát, ám semmiképpen nem az állítás jelentőségét.

A kocsmában vita tárgya, hogy harminckétszeres vagy hatvannégyszeres a Fedák Sári. A kocsmá azóta bezárt. Barna vadászskabátban rohanok a mezőn, egy nyúl utánam, előttem a bekeretezett országocska határa, közeledvén hozzá látom, most talán csak tizenhat-szoros, azon túl már két nyelven beszélgetnek egymással a hegyek. A kocsmárosné... Még csak szép sem volt. Semmi varázslat, és soha többé már. Az én legnagyobb bajom: Idegen-be *tévedtünk*. És nem jött velünk senki.

A térképen vérpöttyök. Egy-egy ember egy gombostű hegye, nyelvük szerinti megosz-lásban. A mezőn néhol csupa szarkaláb virágzik. Sehol egy pipacs. Nyúlsár. Baj, hány fé-le baj? Mint virág a mezőn annyiféle baj. Szaporodnak gyorsan az ujjaim, ahogy számol-ni kezdem őket. Innen is, onnan is újabb ujjak nőnek ki a kézfejemen, már csupa baj-mutató ujjrengeteg a tenyerem. A kocsmá egy délután bezárt. Kint maradtak a söröskor-sók egész ősszel. Aljukon fáradt esővíz. Ki készül itt hosszabb maradásra? Fázom, kérem a rackasubámat.

Itt nincsen annyi fény még a kézben, hogy elárasszon. A lámpásokat hozni-vinni kell. Míndezt a legnagyobb sötétben. A szélmalom kerekeit az éjjeli őr húga órának nézte. Be-vitte a szobájába, és letette az éjjeli szekrényére. Könyvből tanulta, de itt sok a mutató. Bajmutató mondja. Ha egy óra egyszerre sokféle időt mutat, akkor kezdődnek ám a cifra dolgok. Amikor reggel csörög, mégsem kell fel. Az én nagy-nagy fájdalmam. A szobában mindenhol árvalányhaj. Ady halála után.

Itt sötét anyag a levegő. Nem, nem, soha többé! Csak a láng tekinthető meg, a látás magába ragadt bensőség. Éjjel a sörények, később a paták, dobogásuktól forró a levegő. A huszárok előre mentek, hogy sírt ássanak a későn érkezőknek. Az én legnagyobb bajom: A baj. Mit is mondhatnék? Mint amikor a sötétben szaggatnak pogácsákat. Kopár fákra aggatnak leveleket. Az egész dolog felejtése az emlékművek állításával kezdődő idő. Mindig a csöndesség szélére hány. Aztán az étlapra, aztán egyenesen a maradékra; egyre csak rosszabb világ jön.

Ha felnő a kishúgom, együtt indulunk majd le a bányába. A magyar kártya lapjainak majdnem negyede bent rekedt a bezárt kocsmában. Meddig bosszantják még a tűzfalakra mázolt magyar reklámok az ide betérőket? A szobában sötét van és korbács. A fájdalom sebezhetővé tesz. A sírásók is sötétben. A kocsmáros egyedül, pohár nélkül kibámul a meszeseségbe. Lesz itt ne mulass! – gondolja. Esténként férfiúként bújik be az ágyba, hogy aztán hajnal hasadtával asszonybajokkal terhelt kisasszonyként ébredjen. De ha kérdeznéd később, már nem emlékszik. Egyedül a társaságban.

Mindez lámpaoltás után történt. A lovag is megérkezett nehéz páncélzatában. Kinézése súlyos kő a tekintetünkben. Ki emlékszik még arra, milyen, amikor egy lovag levetkőzik, megszabadul nehéz öltözékétől. Végül a vasfogait egy ezüst serlegbe dobja. Szétszedhető, és összerakható emberi zajok. Csicseregj, madárkám, olyan szép a te éneked nekem: Oj, oj, kiszakad a lélekből a kéjek korma. Mikor még nem szegődtem el, se nem fogadtam fel senkit. Egyik se látszik önmagában. Nem, nem, soha többé! A temetőben az asszonyok nagy, lapos sírköveket szoptatnak.

Hol van az a rakoncátlan kő? Mintha egy hulla magára vigyázna. Érik a késső ősz. A háborúban megszokott arcfestéssel kezeskednek a katonák a haza dícsőségéről. A púder száll a lövészárkok felett, a szél elnapolja a feltámadást. A bőröm alatt vérzem. Pedig még nem jött meg az én havi bajom, mint a többi tüzéreké a lövészárkokban. Csöndes hulla vagyok. Repül, de hol áll meg? Lenyesve szárnyai. Csak a tollak, csak a tollak. Van úgy, hogy a hideg is összébb húzza, nem kell egy vesztes háború. A baj, ami eddig a külvilágban tenyészett, most ajtód előtt kuncsorog, az anyag szakadása, a szövetek szakadásmintái.

Mintha valaha is szétnéztem volna. Most, hogy sötétben érkeztem, és majd sötétben indulok, hogyan is fogom megismerni az elhagyott szobámat? A sírját mindenki már messziről felismeri. Hajtsd nyugodtan oda. Vesztességünk e táj. Én magamat álmodom majd kőbe. Itt annyi jó ember van. Nem hinném, hogy bajod esne. Ilyenkor a kocsmák még sötétek. Mindannyian álljunk fel! Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában.

Milyen emlékek körül forog a maga bája? Az én emlékeimben *A három nővér* egészen betöltik a szobát. Betolnak egy halottat egy koporsóban. Baj, hányféle baj? De, képzelje, nem mozdul meg senki. Mert már a nővérek is halottak. A szamovárok feszengve állnak, mint az urnák. Amikor a rendező hajnalban véget vet az előadásnak, nem mozdul már senki. Mert a nézők is halottak. Erről mesélek a húgomnak, amíg lefele lépkedünk a tárnában.

A maga szárnyai halál-szárnyak. Vonuljon végre fedezékbe! Hogy ez sokszor kimondva mit jelent, azt csak később tudja meg. Amikor reggeli riadókor csupa angyal bújt ki a szélszaggatta sátrakból, a tizedes már tudta, hogy számukra ez a háború véget ért. Előző nap még kurvának festett hullaarok. Egy szikla került a fogaskerekbe. Meghalt a tudatunk. Országos temetés. Országos hulla. Nemzeti gyász.

Mi a tűz befelé. Nyitva hagyott gazda, sötétben felejtett utcakő. Ezt az országot ellopták, azért fehér. Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában.

Először mások lopták el, majd jókedvükben magukat is ellopták. Pernyekő, vésd, Uram, vésd. Vésd ki a magad nevét, vésd a kőre a kimondhatatlan nevet. Nevedet, amely a mi számunkra sosem lesz kimondható. Csak tátogunk e betűk látványán. Hiszek Magyarország feltámadásában. Miféle nyúl?

2.

A cselédlány arra ébred, hogy szűk a lábára a csizma. Ezek szerint kisebb lett az ország. Az inas észreveszi, hogy az úr a szakállára csukta az ajtót. Elgondolkodik, miként is nőtt ekkorát egy éjszaka alatt az a szakáll, avagy kisebb lett a szoba. Minden hiszékenység egy rosszul kiműtött szobor a sziklányi kőből. Hiszen este még a cselédlány lába is komfortos, akár csinosnak is mondható lábbeli volt. Hol vágja el? Miképpen végezzen az Úr szobájából kilógó szakállával. Az inas finoman a cselédlány csuklójára illeszti kezét. Átharapja-e a nyúl torkát?

Jobb lenne-e, rátörve az ajtót beosonni egy beretvával egészen az Úr álláig? Akkor nem végezne felemás munkát, és még a becsülete is megmaradna. De vajon kikövezhetné-e ezt a szakállt, legalábbis a szakáll útját, azáltal, hogy nem hagyja jóvá. Jóvá, amit mások mértek rá, de ami nem érvényes immár. Ki tudja, hova jut, aki elindul ebben a sötétségben, mondtam a húgomnak, akit játékból Racskának neveztem el. Mennyire sírékony, mint egy kisasszony ez az ország. Ez az én legnagyobb bajom.

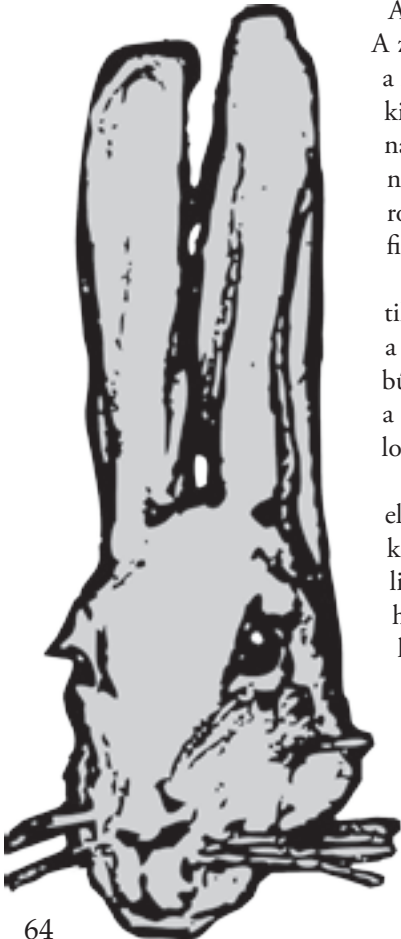
Körbenéznek, hogy kinek mi hiányzik, itt egy-egy kéz, máshol néhány láb. Félfejű, féltestű csak alig vagyok. És észrevévük a saját fogyatékoságukat, és igen sokat elmélkednek a tulajdon állapotjukon. Majd röhögni kezdenek, egymásra mutogatva, mindegyiknek a másik torzultsága mulatságos. Egy fél fül, egy berepedt gége, egy beszakadt koponya, mint a nyúl, kiszakadnak magukból. A teremtmények egy pillanatra önmagukra ismernek.

Átszellent a szobán a cselédlány, tudja jól, hogy nincs itthon az úrfi. A zongora évek óta letakarva, most már a bútorok is letakarva. Ma van a költő temetése. Kutypadüh, a tekintetemet is széttaposták, mondja a tekintetes úr. Mintha a fellengzős úrhatnamságát még nem csontozták volna egészen ki. Mi marad meg abból, amit egész életemben a tükörben néztem? Egy másik időben magamnak gondoltam el. Apró, egészen apró üvegcserepek. A tekintetes úr megméri a cselédlány pulzusát, miután finoman a csuklójára illesztette a középső ujját.

Isten és Haza; Abszurdum, ha egy egyetemes fogalmat, és egy partikuláris óhajt egyetlen szájból suttognak ki. Ha egy közösség, mondja a nyúl magyar hangja, képtelen felismerni az általa elkövetett morális és bűnügyi vétségeket, és valamilyen ideológiai fátyolon keresztül szemléli a mind közönségesebb büntevékenységeket, akkor véglegesen eltompult logikáról, elsatnyult közösségi érzékenységről beszélhetünk.

Nem, mondja másnap a gazda, ez nem az én kan-nyulam, maga ugyan eltemette, de nem ugyanaz támadt fel. A szemei szürkéek, nincsenek szürke szemű nyulak, csak piros-szeműek vannak, ibolyakékek, meg alkonyililák. És a kan-nyulamat akarja, a legszebb kan-nyulamat akarja meghágni a többi, kevésbé értékes kan-nyulam. A helyzet megválaszolhatóan, de soha nem késő.

Még midig fürdetsi, kiált fel a szakácsnő, már hány napos hulla, amit szült, de ő még mindig fürdetsi és pelenkázza. Olyan, mint egy összezszalódott nyúltetem. Vagy inkább patkány. Lassan visszadughatná. A nehézkes tüzéség még egy utolsó rohamba kezd a sziklafalon. Fedák Sári énekhangja évek óta semmit sem javul. De sikere van, óriási sikere. Már csak kornyikáljon a saját kedvére. Képzetemben még mindig ott vannak a hegyek-völgyek megbontatlan-

nul. Együtt lüktetek vele, egy szív, egy vér. El-elalszanak, amíg átmennek a szobán. Átmenetileg álomba merülnek, de ténylegesen akkor ők már halottak.

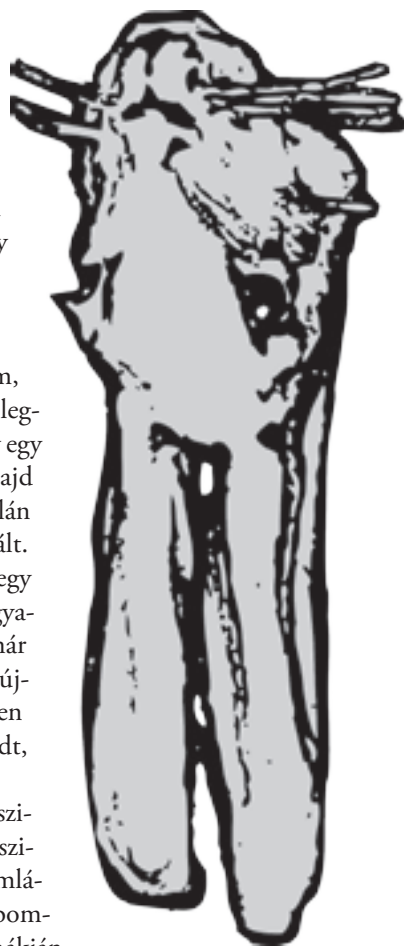
Mindig sikerünk van. Volt. Az ország területe két-ötödére nőtt. A cukrász is büszke lehetne, ha így fogyna az Esterházy-torta. Azon túl is békében, barátságban, nem tusakodván senkivel. Békésen, ahogy a fing szétoszol. Hajlik rá, hogy magát túlságosan fényezze. Aranytallér. De a karcsúságunk mindig feltűnő. A hadifoglyok lassan visszatelepülnek a közben megsokasodott hazáikba. Nem utolsó sorban.

Kimegyek a tornácra a rackajuh-subámban. A lég bizonytalan velem, hogyan is alakítsa a hőmérsékletet. Ahelyett jön a szomszéd, hogy a legszébb kan-nyula egészséges utódokat szült, nem képes felfogni, hogy egy ilyen egyszerű elföldelés miféle komplexusok melegágya. És hogy majd az elvesztett világháború mit jelent ezen a bölcs arcokhoz egyáltalán nem szokott Arc-Al- meg Arc-Felföldeken. Egy ország, ha nemet vált.

A következő évben sok apró nyúl bújik ki a földből. Fölé teszek egy ketrecet, hogy ne ugráljanak szét. Néha öt-hat is ott reked. A magyarok gerince megtörve, a csontjuk kivesézve. Ha ránézel a térképre, már nem ismered fel, hova is kéne hazamenned. Ördögös karakterek bújnak elő a katonaruhákból. A naplóíró, ha lendületbe jön, már délben megírja az egész estét. Volt, ami kint maradt, volt, ami bent maradt, de semmi sem volt a maga helyén.

Amikor a történet egybeér, de nem lesz beszédesebb. Őszirózsa-szirombomlásakor. A táj ünnepi feketében. Várja jöttét a hó, őszirózsa-szirombomlásakor. Átkozom sötét fuvoládat idő. Őszirózsa-szirombomlásakor. A nyulakat temessétek majd el a kertben. Őszirózsa-szirombomlásakor. Egy gyilkosság és egy nemzeti tragédia belül, a dolgok fonákján összevarrható-e? Az út hazafelé mindig *nem*. És soha többé!

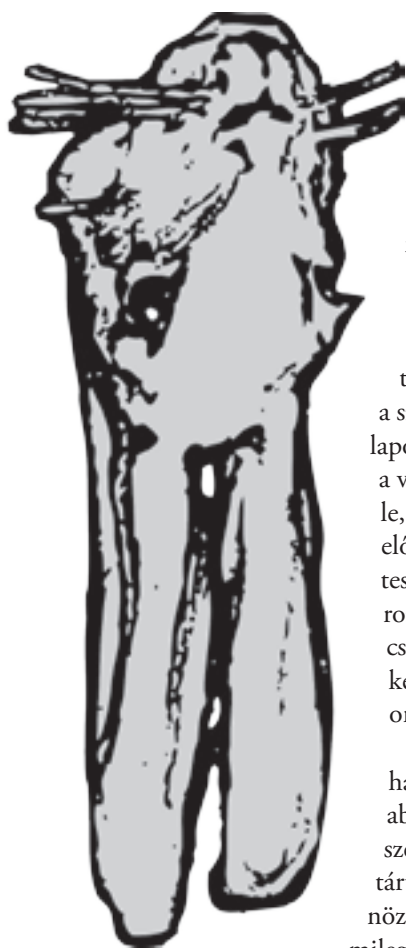
Kétségtelen, hogy az igazság is hazudható.

3.

Kétségtelen, hogy az igazság is hazudható, ha mégoly pontosan is rögzítjük a vallomásokat, és a tények sem mondanak ellent a vizsgálat eredményének. Az egész leginkább egy színpadi játékhoz hasonlít. Vagyis egy olyan színjátékhoz, amely időzjelbe lett téve. Már ha ezt egy bűvészkézzel megáldott könnyűséget nem egy maga kellető ügyességként képzeljük el, hanem olyan mozdulatként, amelyik egyre csak beljebb mutat önmagánál, és nem gesztikulálni, hanem értelmezni szeretne. Az ember utóbb már minden fölösleges réteget lehántva róla, csak erre figyel. Még a tiszta beszéd aljára is valamilyen gyanús üledék kerül. Amikor azon a délutánon megérkeztem a helyszínre, tudtam, hogy életem legnagyobb bűntényével szembesültem, akár azt is mondhattam volna, hogy én követtem el. Nem az ember fejében létező dolgok kerülnek világosságra, hanem a világ dolgai másznak be oda, ahol a sötétségen kívül csak vad káosz uralkodik. Egy szörnyűséget szemrevételezni akár annyit is jelenthet, hogy minden, amit láttál, az a te emberséged kudarca. A bűn kikutathatatlan álarca mögé belátni, annyi, mint felismerni a minden emberben megbúvó, elfajzott szenvedélyeket. Mint egy naplóíró, ha lendületbe jön, netán ihletet kap, akkor már délben megírja a később bekövetkező eseményeket.

Áttörök a bokrokon, meséli a kihallgatáson M., emlékszem, hogy a töltéshez már semmiféle ösvény nem vezet, a sínek mentén kell haladnom, csak sejteni vélem a jó irányt, mintha a Hold gazdátlan, megkövült sötétségében lépkednék, semmi tapintható bizonyosság nem nyílik előttem, csak az arcom. Buja, elkárhozott, szomorú vidék ez, ahol tartózkodó és megfontolt lépésekkel lehet előre jutni. Ide hordja istentelen torz szemetét a város, a tárgyi világ végső nyughelye ez a bányatavak és régi vályogvető gödrök közötti

szűk átjáró. Ami láthatatlan, az is a szemembe éles képként villan: mosdókagylók, rozsdás vödörök, kibelezett, ötven éves tévékészülékek, hajdan bútorokként jeleskedő szekrény-roncsok, ódon kanapék, kiálló rugójú heverők, kirakatokban megporosodott, összetört végtagú bábuk, elkorhadt, régi sírokból kihányt koporsók, öregasszonyok kezében melengtetett, meztelen és kopasz kaucsuk babák. Az idő itt kitépett egy lapot a füzetéből, és maradásnyira itt felejtette, hogy legyen mindenkinek valamennyi része a kárhozatból. Röhögök magamban, ahogy rálépek a tányérokra, a szétázott könyvek málló köteteteire. Ez is egy megálló, szellemi hely, hiába is bizakodnék azoknak a szemeknek a szemérmes pillantásaiban, akik egykor ezeket az oldalakat lapozgatták, ezekből az edényekből kanalazták a húsgombóc levest. Távol a vágóhíd éles fényei a kanális partján, ahova a leölt állatok vérét mossák le, sőt, még a halak számára ingyencégnak számító nyesedékeket is. De előtte még a túloldalon az üres kaszárnya igénytelen dobozai, egyemeletes dobozházai, pókhálókba dermedt dobozemplékei, amelyek a bennük rozsdásodó vaságyaikkal, vélhetően a szétruhadt matracsaikkal, lehulló csempéikkel, a gyakorlóterek méternyire növvő gyomjaival már csak egy kései utójáték tárgyasult pantomimja. Ahol még a falak penészfoltjai is oroszul társalognak.

M. elegáns, amikor először találkozom vele. Olyan, mintha egy kávéházban beszélgetnénk. Csevegünk, és én nem akarom megakadályozni abban, hogy magától mondja el az egész történetét. Mert meglepően beszédes, sokfelé elkanyarodik, de soha nem lép ki az általam már rég feltárt bizonyítékok szűk medréből. Még azt sem mondhatom, hogy a bűnözők megszokott kifejezéseivel élne. Meglepően művelt, az ország szellemileg emelkedett szintjén érzékeli a környezetet. Nyugodtan és kedélyesen

beszél, sejtethetően élvezti ezt a kiváltságos helyzetet, hogy most a figyelem közép-pontjába került, és elmondhatja a vélhetőleg magában régóta megfogalmazott gondolatait.

Most sajnálom csak, hogy sötétben indultam neki ennek az útnak, emléktúra, gondolom, egy lélek bekukucska a színpalak mögé, a vége jöttét szeretné kiszagolni, meséli M., arra kíváncsi, ami sokkal később történik, mindazt bizonyossággal megtudhatjuk-e. Röhögök magamban, nem tudom, mire fel ez a jókedv bennem, mintha csak egy házat vettem volna, és most indulok el, hogy ezekből a törmelékekből végre berendezzem. Előbb a töltés egyik oldalán megyek, ahol már megtisztították a derék masiniszták a síneket az idehordott szeméttől, ott járhatok, ahol sok évvel ezelőtt Peggy és Duci sétált a kerekék alá. Nem ismertem őket, csak a hírért hallottam ennek a balesetnek. Még félig gyerekek voltak, legalábbis kiskorúak, ha számít ez. Kéz a kézben lépkedtek a robogó vonat elé, szinte szembenéztek a mozdonyvezetővel. A túloldalon, néhány száz méterre innen egy gimnáziumi tanár emlékére állított hevenyészett, kisméretű obeliszkbe botlom. Őt ismertem valamennyire, a bátyámnak tanított esetenként matematikát, mindig panaszkodott, hogy mennyire fázik, tanítás közben is gyakran a cserépkályhánál melengette a tenyerét, hogy képes legyen tollat venni a kezébe, mert gyakran kiesett az elfagyott ujjai közül. Ő is nagyon groteszk figura volt, nem tudtuk, honnan jön, mókásnak tűnt a kályhát szenvedélyvel ölelgető mozdulataival. Amikor elment teljes egyetértésben mindig hypós vízzel fertőtlenítettük a csempéket.

Visszamegyek a töltés másik oldalára, a sínek nagy ívben kerülnek meg a várost, és most egy hosszú és a talpfákra lépve biztonságos szakasz vár rám, amíg elérek a sorompóig, a főút leágazásáig, amelyik a városba vezet. A kanális mellett álló őrház most teljesen kihaltanak tűnik. Sok mindent nem láthatok, de a kanális hídján átmenve, emlékszem a pecázók kegyetlenségére, amikor a Tyukodi nevű osztálytársamat és a testvérét többször is behajították a vízbe, majd a könyörgésük ellenére sem engedték ki a partra, lábukkal viszszalókták a meredek partú kanálisba. Talán tíz éves lehettem, és nem értettem helyesen a kegyetlenségüket, és hogy még a jól sikerült móka után is újra csak átlendítették a keskeny korláton, hogy úszni tanítsák, és megbizonyosodjanak róla, hogy már elsajátították

az alapvető úszásnemeket, amit a hídon állók diktáltak nekik. A Báró úszni óhajt, a Báró úr szívesen megmártózna a számára készített fürdővízben. A kegyetlenség elegáns is lehet, már amennyiben az áldozatok megfelelő alázattal viselik el a rájuk mért igazságtalan büntetést. Páratlanul fényes nap ez az emlékezetemben, mert előtte még az engem maguk közé engedő fiúk sokáig azzal voltak elfoglalva, hogy a könnyen horogra kerülő naphalak szemét bicskáikkal kivágták, és visszadobták megcsonkított haltesteket a kanálisba, figyelték, amint a mélyebb vizekbe való elmerülésre képtelenül, csak féloldalasan, kis körökben keringtek a felszínen. Akár mosolyoghatnék ma már ezeken az ostoba és perverz dolgokon, hiszen vélhetően ezek mindennapos történetek, és csak annyival vagyunk esetleg jobbak, büntelenebbek, ha nem tudunk, vagy nem veszünk tudomást róluk.

Az általános iskola igazgatója is felakasztotta magát, őt már komolyabb bűnökkel vádolták meg, őt is jól ismertem, de valamiként az öngyilkossága felmentésként hatott az erkölcsi megítélésében. Kiskorú fiatalok megrontásával vádolták, és már a nyomozás elején megértette az elkövetett bűnei súlyát, ami akkoriban nem volt annyira magától értetődő, és ezzel megmenekült a nyilvánosság ítéletétől, legalábbis soha nem tudhatták meg az emberek, hogy miféle bűnök is sorakoznak az áldozatok vallomásaiban. Minden ember bűnös, jelenti ki M. határozottan, és nagyon korán eljátszotta az esélyét, hogy még az ártatlansága emlékeivel takarózzék. De vannak lepkék, aki rögtön elhagyják a bűnök gu-bóit. Ám aki hajlandó a saját bűnei után az önbüntetésre, a bűnhődésre, az végül is fogja a kalapját, és elegánsan képes lelépni ezekről az elhasználódott, számára már méltatlannak tűnő deszkákról.

Az efféle éjszakákon szinte meleg gőzként áramlik ki az utcára a régi bűnök lehelete, meséli tovább a saját történetét M., pedig olyan hétköznapi itt minden, akár egy ispotályban, ahol a magára hagyott emberek egy pohár vízért könyörögnek. Nem moccan meg semmi, csak halkuló könyörgésük veri fel a csendet, és megint nevetnem kell, hogy a fáradt, és végső kimerültségükben már idegbeteg ápolók miért is nem készségesek. Képtelenek az együttérzésre, azt gondolják, hogy ők ugyanolyan kínokat élnek át, mint a kórtermek ágyain heverésző csontra soványodott betegek, de nekik még feladatuk van, őket még további ezer beteg hívása várja majd, és nem lehetséges minden egyes halottal elpusztulni. A társadalom képtelen minden működésével kapcsolatos és annak következményeként adódó mulasztásával szembenézni. A halál nem képezi a munkájuk részét, úgy szólván tökéletesen magánügy. Már nagyon messze járok, órák óta gyalogolok, semmiféle büntudatot nem érzek. Most a kanális vonalát követem, amennyire csak lehetséges, óvakodom, hogy a töltés szegélyére lépjek. Ha bemennék egy utcácskába, újra csak szembetalálnám magam a város lakóinak esetleges, semmiképpen nem idealizált bűneivel.

A bűneim, mondja, ezek az én kutyáim, de csak nagyon ritkán találom meg a hozzájuk vezető csapóajtót. A szájában élesen birkóznak egymással a szavak. Régen könnyebben ment minden. Elég volt a csaholásukra figyelni, és könnyen megtaláltam azt a rést, amelyik közvetlenül az óljukba nyílik. Ma már órákig hallgatózom, és nem hallok semmit. Olyan mintha megölték volna őket. Aztán mégis csak elindulok valamilyen nesz felé, és ha még egy jelszót el is felejték, néha egymás által szétmarcangolt testük közelébe jutok. Csak tenyérszerű elbeszélhetőség, és hamarosan éhen halnak a bűneim.

A nőket a hajuknál fogva ragadta meg, így sikerült minden esetben egyetlen mozdulattal a tarkójukba lőni. A férfiak esetében a nyakukra térdelt, hogy elkerülje az ellenállásuk okozta felesleges dulakodást. De megfojtani őket sem akarta, egyáltalán, irtózott mindenféle testi kontaktustól. Az élet és a halál közötti időt egy semleges és semmiképpen nem érvényes pillanatnak gondolja. Minden esetben csak alvókra támadt, kerülte azokat a helyzeteket, amikor neki gyilkosként kellett volna látható arcát megmutatnia.

Ha az elbeszélése közben meg is áll egy-egy pillanatra, soha nem azért, mert az érzelmi felindulása megzavarná a nyugalmát. Talán a nyelvi igényesség miatt lesz kissé határozatlan. Mindig a pontosságra törekszik, és gondosan vigyáz arra, hogy a tetteit ne tekintsem elviselhetetlenül kegyetlennek. Módszeresen dolgozott, mindig figyelembe vette, hogy az áldozatoknak a lehető legkisebb lelki megrázkódtatást, netán testi gyötrelmeket okozzon. A tulajdonában lévő fegyvereket is mindig ezek alapján válogatta ki. Néha még viccelődik is, és a körülmények pontos és részletes taglalása közben kelletlenül állapítom meg, hogy M.-nek kiváló humorérzéke van. Hosszú szolgálati időm alatt még sosem találkoztam olyan gyilkossal, aki igényesen próbálja magát, akár egy színész egy adott szerepben csak rájellező, gondosan kidogozott egyéni tulajdonságokkal felruházni.

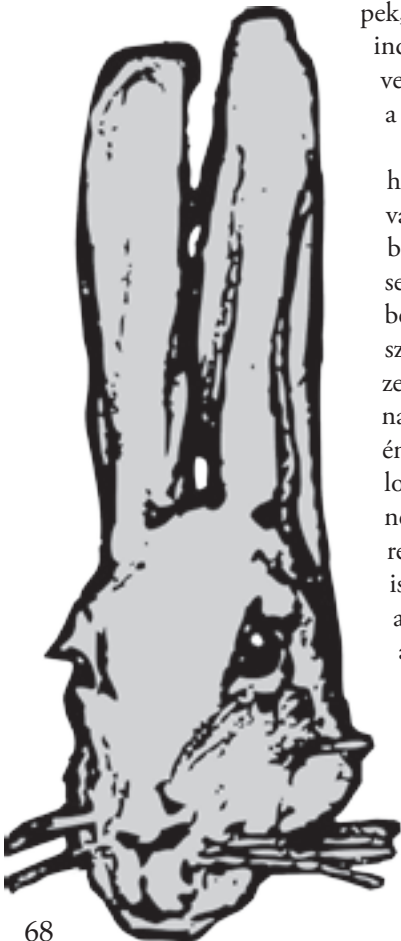
Olyan érzésem van, mintha csak egy résnyire nyitva hagyott ajtón látnék be, és ő sem merészkedik beljebb, innen próbál közvetíteni a szobában történt eseményekről. Semmiképpen nem cselekvő részese mindannak, amit látnom kell, közösen ülünk a páholyban, és hasonló borzongással követjük a történéseket. A konyhába lépve meglát egy szelet sült húst, meséli, és ahelyett, hogy felmenne az emeletre, ahol a későbbi áldozatai alszanak, benéz a spájzba, a hűtőszekrénybe, mert ő bizony csak egy bizonyos szerb salátával szereti az efféle nyalánkságokat. Megnézi még az asztalon álló nyitott bor márkáját is, és nem tölt magának többet, csak egy pohárkával, és csak éppen leöblíti a zsíros falatokat. Maradjon a háziaknak is, némi cinkossággal rám nevet.

Kávével és cigarettával kínálom, a helyzet kezd számomra most már kissé kényelmetlenné válni, mert igazán élvezem a társaságát, és naponta négy-öt órán keresztül tartó kihallgatások során tagadhatatlanul kimutatom az iránta való rokonszenvedésem. Ennek az embernek igazából nincs is személyisége, gondolom, hiszen olyan mértékben távol tartja magát az elkövetett szörnyűségektől, mintha csak valóságon kívülállónak tekintené magát. Újra és újra emlékeztetnem kell magam, hogy ez a meggyerő külsejű, választékosan beszélő ember mit is követett el. Egyfelől a helyszíni szemle során tanúsított hűvös, majdnem

elegáns viselkedése, amikor a mozdulataival éppen csak jelezte az áldozatok kivégzésének egyes mozzanatait, másrészt a legyilkolt családról készült fényképek, amelyek újra és újra elem tárják a fickó embertelenségét. Nincs benne indulat, semmiféle szégyenérzet vagy megbánás, az előadás jellegéből következően egy életében is idegen embert látok, aki tökéletesen felkészült a kissé teátrális szerepére, és egyetlen pillanatra sem hagyja el a hidegvéret.

Emlékszem arra az osztálytársamra, meséli M., akinek az apját aznap hajnalban akasztották fel, és ő ugyanúgy beült az iskolapadba, kissé guvadt szemekre, csontsoványra élesedett arcára, hogyan is képes egy ember ezeket az érzéseket érteni, gondolom most, akkor nem gondoltam semmit, csak a reggeli hírekből származó információk tükrében néztem bele az arcába. Ezek a szavak, mint kivégzés, akasztás, halálos ítélet, viszonylagosan már elég korán betegesen meggyötörtek, és napokig képezegettem a láthatatlanban zajló procedúrák valóságos részleteiről. Honnan tudhatnám, hogy ki vagyok, ha a szavak használnak engem, és nem én a szavakat. Ha ki is mondok valamit, akkor is a mások szavait használom, ugyanúgy vagyok képes beszélni, ahogy a környezetemben elmesélnek bizonyos történeteket. Mintha fel lennék fűzve ezekre az eseményekre, amelyek napi változatossággal ismétlődnek, és a bűnök is ugyanúgy ismétlődnek, amelyeket tompa rajzolattal magukban rejtenek. Abban azonban biztos voltam, hogy Kapás Eszter arca azon a reggelen, amikor az apját gyilkosságért felakasztották, csakis egyedül az enyém volt. Látam merev tekintetét, a súlyos betegek emlékeztető penge vékony arcocskáját, a szemgödrei körül húzódó elsárgult karikákat, amelyek közepén nem is szembogarak ültek, csak egy langyos és homályos tócsa, amelybe lehetetlenség volt belenézni, lehetetlen volt a mélyére látni, mert a szeme szabályosan megtelt és kifolyt a szemgödreiből.

Már sokadjára felhívom a figyelmét, hogy az elkövetett gyilkosságokért a néhány évvel korábbi törvények szerint halálos íté-

let, kötél általi halál várna rá. Egyébként sosem szabadul majd, ezen a szellemessége, a csorbítatlan optimizmusa semmit sem segít. Ez ugyanaz, mondom neki, csak a hurok lassabban szorul a nyaka körül. Rezzenetlen arccal hallgatja a kifakadásomat, amelyik nem is jogszerű, és valójában csak a magam meggyőzésére szolgál. Állandóan megtámadott lénynek érzem magam a közelében, az önelégült viselkedése még mindig vonzó számomra, ugyanakkor természetesen nagyon bosszantó. Behívom a kihallgatást figyelő örököt, és bilincset rakatok a kezére, amin ő egyáltalán nem csodálkozik. Ekkor döntöm el, hogy néhány napig szüneteltetem a kihallgatását. Túlságosan is egyértelmű és megcáfolhatatlan itt minden. Én kerültem a hatása alá. Sima ügy, gondolom, túlságosan is egyértelmű minden, de ez mégis inkább kétségbeejtő a számomra. Nem lehet megzavarni, kibillenteni a magabiztosságából. Még mindig úgy viselkedik, mintha csak áldozat lenne, és a beszélgetések során olyan erős védelmi falakat képez, amelyen a logikus gondolkodással képtelenség áthatolni. Elolvasom a közben tett vallomásait, mielőtt újra szembesülnék vele. Mindig magabiztos, szinte én szégyellem magamat, amiért tökéletesen átlátva a cselvetéseimet, még mindig ugyanúgy ül, és tőlem függetlenül folytatja a feltett kérdéseimre a vallomását.

Amikor befordulok az egyik mellékutcán, hamarosan a gyilkos házához érek, olyan mintha egyedül ebben a házban lenne élet az egész városban ezen a kései órán. Már messziről is úgy virít, mintha magányos gyémánt ragyogna az éjszakában, a belseje a fény által kitérve, a ház belseje hidegen izzó nyúlványok, mintha karok, öldöklő, puha testek érnének ki belőle. A nappaliban ott ül a halál-festő, az asztalon mindenféle színű festék-tubusok, a földön szerteszórt festmény-kezdemények. Hogy ő könnyen foglalja el azok helyét, védekezik egyből, akik már a saját bűnük révén védtelenek, sőt kárhozottak. Üres házakba költözik be, ahol már senki helyét nem foglalja el, senkit nem sért a jelenléte. Amíg a székén ül, addig egy fiatal ficsúrnak látszik, tejfel szőke hajjal, puha, angyali karokkal, csecsemőkre emlékeztető ujjakkal. Nem, ő nem halott-festő, tiltakozik, akkor az áldozatok házába költözne, ő halál-festő, emeli meg a hangját, mintha értenem kellene a két műfaj közötti sejtelmes különbséget. Ő nem törődik az elnagyolt, emléktöredékekből összeragasztott megoldásokkal, ő mindig a mélybe hatol, egyáltalán nem szereti a nehezen értelmezhető, rejtett üzeneteket. Abban a szenvedélyében megakadályozni, hogy ne fogalmakban gondolkozzék, szinte lehetetlen. Leülök egy székre, és megpróbálom elmagyarázni, hogy miért is élünk már csupán ketten ebben a kisvárosban, akik még pontosan értik egymást.

Bajok a szerkezettel, mondom, az egész és a részek viszonya. A részek hordozzák, alakítják az egészet. Az egésznek nincs ebbe beleszólása. Úgy van, ahogy van. Az egész és a rész viszonya, mondom. Az egész és az egészet alkotó részek viszonya. Lehet organikus ez a viszony. Amikor a részek szervesen kitöltik ezt az egészet. Az egész a részek funkcionális működése. A rész a maga működése révén nélkülözhetetlen része az egésznek. Anélkül része, hogy funkciója révén tudatosulna benne, hogy mit szolgál az egészben, és mire szolgál az egész hiányában. Az egész megnyitja magát a részek működésének, számol vele, számít rá, úgy része az egésznek, hogy ez léte feltétele is. De mire szolgál a rész az egész nélkül, annak tudata nélkül, hogy az egészet szolgálja?

A rész, annak tudata nélkül, hogy az egész meghatározó része, valami másnak is a része lenne, amit csak ő tud magáról, de ez a képzelet nem része az egésznek. Ez a tudat a rész meghaladhatatlan egésze, amelyik pontosan teljesíti az egész elvárásait, anélkül, hogy hozzá igazodna. *(Tudatlan szolga, a szomszéd háza előtt is söpri a havat.)* Azáltal, hogy tökéletesen működik, nem képes nagyobb összefüggéseket látni. A külső vakság számára a belső univerzalitás. Minden zárt rész a működése teljességében funkcionál, és nem képes ki-látni az elszigeteltségéből. Még a látszólag élettelen részek is funkcionálnak. Még a halott dolgoknak is van bizonyos rendfenntartó erejük. A halottak is képesek a legnagyobb mér-

tékű befolyásolásra. A részeknek is megvan a saját belső víziójuk. Szociálisan szeretnék aktivizálni a már nem létező értékeiket. Ezzel képesek rámutatni a hiányzó részekre. De csak azok számára, akik a romok alapos ismeretében pontosan felmérnek minden töredék egészre való törekvését, mondtam a halál-festőnek, aki eddig rejtegetni akarván előlem a képeit, most kérés nélkül egyenként megmutatta. Kiléptem a gyilkos házából, és elindultam a rég elhagyott, gazdátlan zsidó-temető felé, amelyikben úgy álltak a sírkövek, mint szabálytalan fogak az ínyben. A kanális egyetlen zsinórra fűzte fel a vágóhidat, a temetőt és a kanálison átívelő hidat, ahol ötven éve beszakadt alattam a jég, és én megfulladtam.

Rendszeresen visszatér életének erre a hamis mítoszára, hogy ő már gyermekkorában meghalt, és így már szinte megmagyarázhatatlan jelenség a maga számára is. Amikor nem vagy otthon, akkor történnek veled az igazán tragikus dolgok, kiált fel M., gyökértelen leszel és üldözött. Még jószerivel azt is elfelejted, hogy ki vagy, ki voltál. Addig mész, ameddig akarsz, de sosem vagy képes megérkezni. Ki hitelesíti, kérdezed magadtól, a kóborlásaid során veled megtörtént eseményeket. Egy festő egyetlen pillantást vet az üres papírra, és látja, hogy mit akar éppen festeni. Mégsem mondhatjuk, hogy megfestette ezt a képet. Senki más nem látja ezeket a vonalakat, csakis ő. Épp ezért mindig láthatatlannak kell mutatkoznunk. Minél messzebb megyünk az otthonunktól, annál láthatatlanabbnak kellene lennünk. Aki hirtelen láthatóvá válik, az lelepleződik. Én a képzeletemben éltem, és a képzeletemben gondolkodtam, ezért sem történhetett meg velem soha semmi. Bizonyos út azonban mindig a gyilkos házatól az áldozatok házáig vezet, meséli M., miközben kér egy cigarettát, és képtelen az összebilincselte kezeivel meggyújtani. Végül én tartom oda az öngyújtómat, és meglepődve látom, hogy reszket a szája széle.

Ez az út a leghosszabb, már-már bejárhatatlanul hosszú. Azért nem lehet megtenni, mert amint elindulunk, máris megérkezünk. Bizonyos vagyok benne, hogy csak halottak képesek efféle logikával élni, ilyen feltételek között a helyváltoztatásra. Másrészt a gyilkos, bármilyen fürge is, soha nem ér el az áldozatok házáig, minden pillanatban ezerféle nehézségbe ütközik, úgyszólván legyőzhetetlen akadályokba. Először feltűnik egy koldus, aki a sötét utcán fuvolázik. Bármerre jár, folyton úgy érzi, hogy őt követi ez az ember, a háta ér a fuvolája. Kényszeres kitérőket tesz, hogy végleg lerázza magáról, de bármilyen vargabetűkkel próbálkozik, ott liheg a háta mögött, és szinte úgy érzi egy idő után, hogy már nem is egy ember követi, hanem egy egész katonazenekar. Már pedig ki szeretné, ha a titkos útjain, amikor gyilkolni indul, mögötte lépkedne egy egész katonazenekar? Vagy csak egy szál ibolyát tép le az árokpartján, s rögtön rárohan száz botanikus. De más esetlegességek és zavaró körülmények is adódnak. Az ember, ha elindul egy ilyen úton, bármiféle elszántsággal is, egyik lépéstől a másik lépésig tökéletesen elfelejti, hogy ki is ő, és mi járatban van. Márpedig az érkezés felől nézve, szinte nevetségesen tétova egy szándéktalanul közeledő egyén. Olyan nevetséges, mint az az utazó, aki megérkezett ugyan a célállomásra, le is szállt a vonatról, de újra és újra visszatér az indulási oldalra, mintha ott vesztette volna el a további eligazodásához feltétlenül szükséges útmutatásokat. Akkor érezné biztonságban magát, ha visszatérne a kiindulási helyére, és megpróbálna újra megérkezni.

Efféléket gyakran hallottam már, a bűnözők szeretnék lerövidíteni azt az utat, amelyik boszorkányos kanyarokkal az életük szűkmeneteiből az életüknek gondolt kiteljesedésükhöz vezet. Szeretnének újra gyerekek lenni, folytatni valamit, amit egykor abbahagytak, visszatérni életük boldognak gondolt helyszínére. De hiába is terítenének meg egy üres asztalt efféle nyalánkságokkal, végül mindig csak a szégyen maradna és a kétségbeesés. Csak a visszafelé való tekintet gyógyít, minden más, amit reálisnak és bizonyító tényként fogadunk el, az tökéletesen elpusztítja ezeket a rosszul fókuszált emlékezeseket. Amikor újra megmutatom a helyszíni szemle során készült fényképeket, amelyek az áldozatok szétroncsolt fejét ábrázolják a vérükkel átítatott párnákon, és a két gyermek esetle-

nül egymáson fekvő tehetetlenül is összegabalyodó, a csak éppen a végtagjukat épségben felfedezhető érintetlen kézfejüket, akkor M. felszökken, angyali mosollyal közli, hogy ezt ő soha nem követte el, s ha van a földön igazságszolgáltatás, akkor a többrendbeli gyilkosságok beismerése mellett ezt ő a végletekig tagadni fogja, hiszen amikor a katonazenekar már mögéje állt, és még a koldus is az áldozatok házáig üldözte, akkor a kezéből kitépve a hangszerét az arcába ordította: Átkozom sötét fuvoládat, ne kísérts, nélküled is megtalálom majd az igazi utat!

Aztán hirtelen megnyugszik, teljesen közömbösen néz az arcomba. Bármerre járok, mondja, csupa arrogancia és immoralitás. A jószándék és az ész ki se ér az emberekből, mintha csak pisztollyal lőtték volna beléjük. Léteznek párhuzamos igazságok, ő élő halottként, azaz olyan emberként, aki már rég elveszítette a saját valóságát, kényszerűen egy másik világban él, amelynek a törvényei azonban alig különböznek a reális társadalom törvényeitől. Ezért nincsenek lelkiismereti problémái, sőt, igazából pontosan a bűn sötét szemüvegén keresztül tekint a világra, és még pontosabb képe van róla, mint azoknak, akik finnyáskodva és némi fennköltséggel ítélkeznek. A természetben is vannak a legkülönbözőbb, morálisan el nem ítéhető létezési módok. Vannak élősködők, akik ugyanolyan hasznos, ha nem éppen hasznosabb feladatokat látnak el, mint a teremtés csúcsára magukat önkényesen felültető tökéletesen használaton kívüli egyéniségek, akik mindenféle tevékenységek mögé rejtőzve pusztítják és rabolják el a közös javakat. Miért is lenne lelkiismeret-furdalása, miért is kellene neki szégyenkeznie, amikor abból a hulladékból táplálkozik, amit mások már egyszer elloptak? Neki úgyszint csak a maradék maradéka jut. De ha megteríti az asztalát, akkor királyian gazdag a kínálat, mindene megvan, amit ebben a látszat világban értékként magának tudhat az ember.

Vannak helyzetek, valós helyzetek, gondolom, amikor ezek a bűnözők a valóság ízlésük szerinti átrendezésével bizonyos önfelmentő igazság látszatát próbálják a maguk számára felmutatni. M. is olyan hévvel beszélt erről a megfelelő csúsztatásokkal és a díszleteket abszurd módon beállított vélt morális meggyőződéséről, mintha ezáltal valóban megmagyarázhatóvá tenné mindazt a sok szörnyűséget, amelyeket nem is próbált tagadni. Másokkal ellentétben nem is dicsekedett velük, mintegy a háttér sötétségében szeretne volna elhelyezni a részleteket, és ha ezekről kérdeztem, mindig előhozakodott valamilyen szellemes szófordulattal, mintha legalábbis arról faggatnám, hogy miféle jártassága van a nők meghódításában. Hihetetlen erkölcsi megvetéssel nézett rám, mint egy perverz alakra, aki obszcén dolgokra kíváncsi, ő azonban határozottan kitartott az általa meghúzott, még a polgári jó ízlés megkívánta kifejezéseknél, a szemérmes és semmiféle intim részleteket fel nem táro elhallgatásoknál. Ami a hosszú próbálkozások során ugyancsak imponált nekem, bármilyen undorral is gondoltam rá.

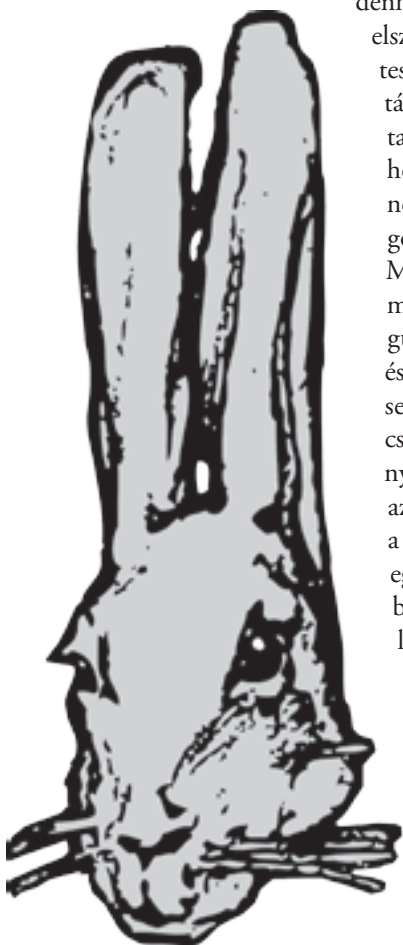
M. szótárából hiányoznak azok a szavak, amelyeket minden gyilkos minden alkalommal használ, és esetleg a legkülönfélébb zsargonnal helyettesíti, ha beszélnie kell róla a kihallgatások során. M. nem hajlandó semmiféle apróbb részletre kitérni, a beszélgetés nála a feltett kérdéseimre való helyeslésekkel vagy tagadásokkal való egyszavas megnyilatkozásokra zsugorodik. Így meglehetősen körülményesen kell mindig eljárnom, mert ha nem vagyok elég türelmes, akkor kedvetlenül legyint, mint akinek semmi köze az egészhez. Másrészt az általa elismert bűncselekményeknél semmiféle homályos szál, rejtélyes mellékkörülmény nem adódik. Az áldozatait tiszteli, a halottakat nem érinti, lehetőleg semmihez nem nyúl a lakásban, a gyerekeket, a házi állatokat még véletlenül sem bántaná, nem turkál a szekrényekben, még a legcsábítóbb, szem előtt lévő értékekhez sem nyúl. A bejutáskor is kerül minden rombolással járó eszközhasználatot. Mintha csak egy könnyen elillanó lény járt volna abban a házban, még a cipőjére is egy később soha fel nem lelhető vászonzacskót húz, az arcát fekete harisnyával takarja le, a ruháját mesterséges tömő-

anyaggal béleli, és a mozgását is egy sajátos koreográfia szerint alakítja. Csak a golyók maradnak teljes bizonyossággal az áldozatok testében a távozása után.

Amikor elhagyom a gyilkos házát, és megindulok az áldozat otthona felé, mindig felzabadultnak és elégedettnek érzem magam. Pontosan tudom, hogy mit várnak el tőlem, meséli M., és lelkiismeretes felmérés során, amelyet mindig körültekintően, álruhában és különböző jelmezekben végzek, hol koldusként, hol biciklistaként, vagy éppen szemetet gyűjtő utcaseprőként, amikor is a legnagyobb gondossággal járok el. Ilyenkor felseprek az egész utcát, vagy több kilométernyi távolságot teszek meg kirándulóként, máskor órákig koldulok, és a többi emberrel elvegyülve igyekszem, hogy semmiképpen ne legyen felismerhető, sem pedig szerepéből kieső gyanús elem. A házakban a lehető legrövidebb időt töltök csak. Azután ha szükségét érzem, hetekig, hónapokig folytatom a koldulást vagy sepregetem az utcát, minden nap ugyanabban időpontban elhajtok a ház előtt, közben látom, hogy az áldozatokat vastepsiben elszállítják, nyomozók hemzsegnek a házban, rokonok jelennek meg gyászruhában, aztán a környék hűlni kezd, az utcákra rátelepszik ugyanaz a nyugalom, amelyben korábban is része volt. Tél lesz, vagy nyár lesz, kiszökdülnek vagy sárgulni kezdenek a lombok. Egy este megindulok a gyilkos házába, levetem a jelmezem, elvégeztem, amit el tudtam, olyan gondosan, ahogyan terveztem. Aztán útra kelek valamerre, ahol újabb feladat vár, mondja M., és elnyomja a cigarettát.

Mostanság már cigarettázni sem lehet, rágyújtani sem lehet sehol, mindenhonnan ki van tiltva a cigarettázó ember, mondja M., régen még elszívhattam egy szálat, ha lehiggadtam, már a feszültségektől mentes, szándékoktól kiüresedett környezetben, leültem egy székre, miután végeztem a munkámmal, jól esett elszívni egy cigarettát, de mostanság már nem lehet, sehol sem lehet elszívni egy cigarettát. Steril hely, jól végzett munka. Hát nem is gyújtok rá, mondja M., régóta nem gyújtok rá. Ez az egyetlen dolog, ami igazából hiányzik. A szagok tudja, mindent megéreznek ezek a keresésére kiképzett kutyák. Még csak az kellene, hogy rágyújtsak, holott ez hiányzik a legjobban, mások el sem tudják képzelni, hogy mennyire hiányzik. A cipőmre gumizoknit húzok, rá pamut mamuszt, a kezemre is gumikesztyűt és pamutkesztyűt, a szám elé minden esetben egy légszűrőt, de szó sem lehet arról, hogy rágyújtanék egy cigarettára. Télen vagy nyáron csak ülök ott, miután a dolgomat elvégeztem. Figyelem a tompa fényeket, késő este vagy kora reggel. Rendszerint persze késő este vagy az éjszaka közepén, amikor leginkább megkívánja az ember, hogy a nyugalma vagy a ritkán adódó jóérzése kiteljesedéseként elszívjon egy cigarettát, de nem gyújthatok rá, ami pedig ilyenkor a legjobban esne. Az arcom, amelyikbe egy ismeretlen arc csapódik hirtelen, amikor a szájamba veszem mégis, és az öngyújtómért nyúlok a zsebembe, de rég nem teszek a zsebembe már semmiféle gyújtószerszámot, úgyszólván mindig üres zsebbel indulok, mindig üres zsebbel, a zsebeimből kikotorászhatatlan öngyújtóval. Mert akkor hiába is rohannék előre, ők mindig megelőznének engem. Ott lapul a zsebembe a cigarettás doboz, de én már soha többé nem gyújtok rá azokban a házakban, ahol a legjobban esne elszívnom egy cigarettát. ■ ■ ■

Sántha József (1954, Karcag): kritikakötete: *Talányaink összessége* (Műút-könyvek, 2011); novelláskötete: *A télgylülő* (Tiszatáj-könyvek, 2015); *A húgom operája* (Kalligram, 2016).

HORGANYCSÖVÖN PÖRÖGVE

mixvers

lehetséges hogy szakadt nadrágban jövök úgy lengetőzik mintha egy rinocérosz bőrét viselném tudod rádiótort kell cserélnem az underground helyen ahol dolgozom a tulaj volt maffiózó nem egyszer kívánták őt betonba de szimplán az arca lett betonkemény ha elszenvederül s ráijesztesz aktatáska záráként fordul át mind a két szeme bizony a rendszerváltás után havasföldön is kurvákkal üzletelt nem jutott pénz krómozott rudakra ezért a lányok méhtelepről szerzett horganycsövön pörögtek mint grillcsirkék a sütőben egy vasárnap kilencven fokkal elforgatott képen

SEMMILYEN DROGOT

neonvers

semmilyen drogot se próbáltam ki pedig a szajhák úgy verődtek hozzám ahogy ma éjjel a lepkék egy neonspirálhoz igaz rendszerint az edzőteremben gyúrtam de alkonyattól persze a diszkó bejáratánál vártalak biztonsági őr gyanánt s olykor elugrottunk védelmi pénzekért is hogy pitbullpofával szorítsak sarokba néhány makacs-kodó bártulajdonost immár az élet naívabb lett ruhás szaküzletek csillogó mátrixrendszerén keresztül mossák tisztára zsoldjukat a régi maffiózók bevétel pedig csak papíron van érted a francnak se kellenek e műszálas balettgöncök

KURVÁK VASÁRNAP

zugvers

vasárnap a kurvák e pince-
zugból egyenként fellibegtek
s végigtopogtak az átriumos
udvarban szétgurított vörös
szőnyegen mintha csak párt-
megbeszélésről érkeztek volna
majd az utcai virágáros pult-
ján keresztül a taxi hátsó
ülésére is zuhantak s én köz-
ben a pezsgőtől szétázott ágyneműket mint elhagyott fé-
tistárgyakat a járdára húztam

ÓPERENCIÁN TÚLRÓL

szimplavers

végül a bárba egy pártncsal-
nyik érkezett szemüvegben
és hajlott gerinccel olyan volt
akár a teknősbéka délután
segély vagy erkölcs a nagy-
érdemű előtt éjszaka bilin-
csek és rúdtánc egy privát
szobában bizony szerette ha
a lányok mint félpucér mi-
nistránsfiút a padlóra vágják
és arcára lépnek óperencián
túlról érkezett üvegcipőben

Legény Jácint (1976): költő, performer, képzőművész. *Központi Zóna* című verseskötete 2006-ban jelent meg a Balassi Kiadónál, *RAF: Búcsúszimfónia* című könyve pedig 2009-ben a Kalligramnál. Nyomólemezzel és kollázsokkal legutóbb az ARTE Galériában, a Magyar Műhely Galériában, illetve a Kassák Múzeumban kerültek bemutatásra. Új verseskötete a Kalligramnál: *Földalatti Oltár* (2019).

ÜVÖLTŐ HANGFALAK, SZÖVEGOLTÁROK

Legéandy Jácint:
Földalatti Oltár
Kalligram, 2019.

Makacs avantgárd, rituális és ön- és közveszélyes pogólíra – jellemezhetnénk Legéandy Jácint legfrissebb verskötetét (vö. pl. az *Emlékezem rátok* című „testvérvers” seregszemléjével). Az anyag mégsem ennyire öntörvényű, mivel egy precíz matematikai-geometriai rendbe szedett szövegtömbök táruhá elénk, jobban mondva: csak annyira megszerkesztett szövegtér, mint amennyire egy kiismerhetetlen labirintus végső soron szerkesztettnek hat. Nincs központozás, a szintaktikai egységek szabadon mozognak, a labirintus tervrajzát nem mellékelték, s ha mellékelték is volna, akkor sem járnánk sokkal jobban, hiszen itt minden személyre van szabva: mi tervezzük meg a falakat, szögleteket, átjárási lehetőségeket. Mi alkot mégis rendszert? A kötet látszatra tengely szerint szimmetrikus: egy elő- és egy záróvers fog közre négy ciklust, melyek ugyancsak szimmetrikusan kommunikálnak egymással, nemcsak egy potenciális hipernarratíva jegyében, hanem bizonyos formai megoldások mentén is, pl. az első sorozat első négysorosa a negyedik sorozat utolsó négysorosával, vagy a második sorozat nyolcadik verse a harmadik sorozat nyolcadik versével. A ciklusokba rendezett anyagmennyiség szintén szabályos: 9–10–10–9 költemény alkot rendszert.

A mikrostruktúrák szintje, eltekintve a sztelé-szerű grafikai tömbszerkezetek kizárólagosságától, annál szövevényesebb: a partinyelv, az alternatívának nevezhető létesztétika kommunikációs világa, a perem-, a saját nyelv és ezek öszvéresített variációi és a stabil értelmi egységek kijelöléséről való lemondás eleve ezt irányozza elő. A négysorosokat leszámítva minden vers

ezt a hol keskenyebb, hol szélesebb margóműfajt veszi magára: s minden lapszélén Legéandy kollázs-fotók lapszélre préselt, eltorzult sűrítményeit kapjuk. Kép és szöveg dinamikájával folyamatosan számolni kell. A szöveg kavargása is erősen a vizualitás irányába tart: olykor videoklipszerű felvillanások sorozatáról beszélhetünk, máskor a szövegtömbök inkább alternatív zenét üvöltő pengehangfalak, megint máskor az olvasói tekintet mikroszkópja elé kinagyított költői preparátumok.

Ahogy sejtethető, rendre kiemelt szerepet kap a test maga: erre már a borító, illetve a könyvjelző sebezhetőségében lecsupaszított teste is utalnak, s egyszerre

jelzik a szerzői kiszolgáltatottságot és a csábítás érzékiségét. Az egyik gerillaversben a kigombolt selyemkabát úgy jelenik meg, mint „függőleges nyitott korporsó”. A test élet és halál, lét és nem-lét között lebeg, minduntalan belekeveredik szépség és agresszió földi vitájába, alig lát ki a „petúniák vagy nárciszok lövészárkáiból”, realitásérzékét az időérzékével és társadalmi beágyazottságával együtt veszt el („a tévéhíradó nézettség hiányában elmarad”). Ugyanakkor nemcsak kilép a saját szociokulturális beágyazottságából, hanem át is lép más vegetatív vagy animális létformákba, mint pl. a *Fenyők szemével* című „áramlóversben”.

A szembeállítás, a tűrészhatár kifeszített pólusai közé beáramló szövegek a szintaktikai szabadság és a jelentésáramlás geometriai tereit hozzák létre. Pl. a „vilanyoszlopok közt / botorkál a megváltó gerillaügynök” szakaszban a megváltó lehet Krisztus-szinonima, illetve a gerillaügynök jelzője, sőt mindkettő egyszerre. Hasonló tektonikus mozgások jellemzik a nagyobb szövegegységeket is: amiben segítséget remélhetünk, azok a gondolati-hangulati szálakra bontható, sokszor egymást vonzó analógiák. Ilyen pl. az *Összenyírbált hajú* című „zsilettvers” poétikája, mely egy underground buli képeit, felvillanásait vegyíti, kombinálja össze a keresztény mártírium elemeivel, amit a versben deklarált „blaszfémia” a pogózás rituáléján keresztül erősít fel. A pogózás mint extatikus állapot a kötet egészére kiterjeszhető metafora lehetne: egyszerre felszabadult és önvészélyes, erotikus és ijesztő, egyszerre individualista és tribális. A spontaneitás versnyelve ez, miközben a test állandó dinamikában van, a gondolat pedig nem tud megállapodni, mihelyt felvesz egy-egy pozitúrát, máris újrakontextualizálódik. A selyemvidéki hattyúk c. „császárversben” a regiszterkeveredést a popkultúra, illetve a mesekultúra konkrét és metaforikus cirkuszi díszletek közötti ütköztetése alakítja ki. Hasonlóan radikális pl. a magányos tánc és a pipacsmezők ironikussá feszített, eredendően rusztikoromantikus képzeteinek elegye a *Képzelt pipacsmezőn* című szövegtömbben: „én a parketten magányosan ka-/szálom az elképzelt pipacsmezőt”. A hedonizmus arca a vágyakban rajzolódik ki, miközben a megvalósulás stigmáit később megrökönyödve fedezi fel magán az önmaga fiziológiai korlátairól megfélelmező vagy éppen ösztönös tudásába feledkezett test. Rendre a széteső világ képzetéig jutunk (mint a *Betonlapok* című „mesterversben”), s a holtpontra az „újratervezett idő” illúziója lendít át. Ez az újrateregetés válik problematikussá a befogadás során is, hiszen a szimultán áramlás sokszor elmosza a markereket.

A *Tüntetés* című epigramma mintha a görög Palladasz nevű epigrammaköltő egyik kétsorosának modern rokona lenne „Minket a végzet hizlal, a város népe a konda! / Vágóhídra megyünk teljesen oktanul” – írta a késő hellénista szerző. „Köldöködbe piercin-

get rakass / és a vágóhíd kapujából / meztelen tinédzserként figyelj / a halálra ítélt juhokat” – mondja Legédy parodizálva a gnómaköltészetből megszokott maximákat, miközben a kiszolgáltatottságot a végletekig fokozza. Természetesen Palladasz transzcendens világképének itt már nyoma sincs, és az analógia ereje a szerep-helyzettel (meztelen tinédzser – ártatlan bányász, bűnbak stb.) is meghatározódik. A drasztikum jelenléte olykor pregnansabb: a *Ha meghalsz* című „nekroversben” pl. a versben megszólaló hang a halott levágott nagyujját a tűzfal oldalába rejt, s ezáltal kapcsolja össze a pusztuló test és az eleven test által teremtett, szintén hanyatlásnak induló tárgyi, materiális világ dimenzióit. Az ember a *Cserépkályha* című vers szerint úgyis „önépület”. Ez az önépület több portréversben dől aztán össze, pl. azonnal a *Cserépkályhában* is, melyben egy hajléktalanná vált narkós zentanárra párkapcsolatának kudarc története bontakozik ki. Legédynek jó érzéke van a nyilvános tér és az intimitás összehangolására, a színpadra kitett, a giccses álomvilágot egy másik látszatra cserélő létezés és a köznapi lét elviselhetőségét biztosító érzelmek egymásnak eresztéséhez. A *Sün gurulna* című „szonglórvers” poénjaként a cirkuszi mutatványos látványeffektusa a párkapcsolati színtérben válik groteszk gesztussá: „lángoló buzogányok / gyanánt barátinód harminchatos ci-/pőit dobálnád egyre csak magasabbra”. Az abszurd jelenet abszurd kiélezése egyszersmind a kapcsolatot magát is jellemzi. Az anekdota és a kollázsolt fényképszerű pillanatfelvétel szövegrokonaival is sűrűn találkozni a kötetben. Különösen izgalmas, amikor pl. metapoétikus síkon jelenik meg a tapasztalás és az azt megörökítő szándék eszközének viszonya (pl. „a fák / egy évszak elvont ecsetjeivé válnak”).

Legédy sztéléi az antik oltárok tömbjeit is megidézik, s ezáltal azt a képverstípust is, mely vizuálisan a hellénizmus hagyományaihoz (Dosziadasz vagy Beszantinosz munkáihoz) köti az itt kialakított látvány szerkezetet. Legédy underground oltárai azonban merő érzékenységből és sérülékenységből épülnek, a vagány stilizálást a spontán szolidaritás és a váratlan szépség megnyilvánulásai másasztják szét. Ahogy a záró vers alapmetaforája jelzi, „az elme mágnesszalagja” önkéntelen vonzza magához a köznapok költői vasreszelékeit. Legédy Jácint új kötete legalább annyira interaktív, mint amennyire narcisztikusan megformált: tőlünk is függ, ki tudjuk-e olvasni, aknázni féktelen gazdagságat. ■ ■ ■

Csehy Zoltán (Pozsony, 1973): költő, műfordító, irodalomtörténész. Legutóbbi könyve a Kalligramnál: *Experimentum mundi. (Poszt)modern operakalauz* (2015).

Emlék/folyamok

– a Garamtól a Léthéig

Korpa Tamás: Kedves megjelentek, ha a folyó, vagy még inkább a folyam szót különféle módokon kontextualizáljuk, azaz különféle jelentésviszonyok közé helyezzük – emlékfolyam, gondolatfolyam, tudatfolyam –, ezzel máris kijelöltük beszélgetésünk néhány támpontját. Az elkövetkezendő 50 percben a régi magyar Felföld (a mai Szlovákia) vízrajza kapcsán Tözsér Árpád költészetét is körüljárjuk. A „Tözsér-földrész” teljes felmérésére természetesen nem vállalkozhatunk, de felvillanthatunk néhány szempontot e hat és fél évtizede alakuló magányos, nagy költészet topográfiájához. Tehát arról a kontinensről kérdezem a költőt (különös tekintettel e világ irodalmi vízrajzára), amelyből vétetett, ahová időnként visszatért, s ahová onnan újból és újból elkerült, s arról is, ahol végül kiteljesedett.

■ *Köztudomású, hogy egész tájegységek is szolgálhatnak a kulturális emlékezet közegéül. Emlékezést, felejtést, felidézést, jelentésesítést, szimbolizációt kapcsolhatunk egy-egy nagyon is konkrét helyhez, folyóhoz. Neked van-e erős folyam- vagy folyó-élményed? Azt tudom, hogy zúg benned minduntalan egy belső nagy emlékfolyam, de izgatott-e valaha, hogy a vers terévé vagy témájává avasd a vizet?*

Tözsér Árpád: Kezdjük az elején! A magyarországi folyók legismertebb „szimbolizációja” (ahogy te fogalmaztál), elsősorban Magyarország címeréhez kötődik: ugyanis a négy ezüst sáv ott a történelmi Magyarország négy meghatározó folyóját jelenti. S hogy melyik ez a négy, azt a gyermekkori mondókából mindenki ismeri: *Duna, Tisza, Dráva, Száva, törjön el a lábad szára*. Feltűnő lehet, hogy mért nincs közöttük legalább egy felvidéki folyó. A négy ezüst sáv ilyenfajta azonosítása II. Ulászló címermagyarázójától származik, 1502-ből, s hogy Ulászlónak a magyarországi folyók közül miért éppen ez a négy volt fontos, nem lehet tudni, mint ahogy azt sem, hogy miért éppen ez az értelmezés maradt meg a nép és a nemzet emlékezetében, mikor korábban (de akár későbbben is) feltehetően más értelmezések is léteztek. Elképzeltető mondjuk a négy sáv *Duna, Tisza, Garam, Száva* azonosításban is. Ennyit az állami és általános szimbolizációkról. S most valamit az én folyó-élményeimről! Az én verseimben általában nem fő-, hanem csak mellékmotívumként szerepelnek folyók. Így például a Duna, a Garam, a Vág, a Sajó. Hogy mi ennek a magyarázata? A legkézenfekvőbb talán az, hogy a szülőfalumhoz, Gömörpéterfalához, s így a gyermekkoromhoz a legközelebbi folyócska, a Rima is 12 kilométerre van, s amit gyermek- vagy ifjúkorban nem élünk meg, nem avatunk tudatalattink részévé, az már örökre csak másodlagos élményünk lesz. Éppen tegnap olvastam a Literán a Tolnai Ottóval és Ladik Katalinnal szintén ezen a helyen elhangzott beszélgetésről egy beszámolót, amely úgy kezdődött, hogy *az ember hiába látja meg végül a tengert, úgyis a gyermekkori tóhoz fogja azt hasonlítani*. Nem tudom, a palicsi tó mellett élő Tolnai Ottó gondolata volt-e ez, vagy a beszámoló írójéé, de így van ez a patakok és a folyamok viszonylatában is. S nekem a gyermekkorom patakok mellett telt el. S taszított a folyótól mint témától az a rengeteg vers is, amely a magyar folyókról, főleg a Tiszáról és a Dunáról szól. A romantika korának folyó-verseit például összeszámolni is nehéz lenne, de hogy mégis mondjak valami számot, tudom például, hogy csak a jóval később, már a huszadik században élt Juhász Gyula tíz Tisza-verset írt, aztán közismertek Ady és József Attila Duna-versei, s mindenki fújja az *Ott ahol zúg a négy folyó* c. magyar nótát, s ismert a szlovákiai magyar Cselényi László több ezer soros Duna-mítosza is. S ezek után újabb folyó- vagy folyamverseket írni – ezt sosem éreztem valami nagy kihívásnak.

■ *Az erre az alkalomra általad összeállított versválogatásban ismertem meg Andrej Sládkovič Garam című versét. Ennek a szövegnek az egyik sora emlékezetes maradt számomra: „zengem, szlovák Garam, dalom”. Gondolatban mindig járt parafrázéaltam is: zengem, magyar Garam, dalom. Ha abból indulunk ki, hogy két különböző nyelv (mondjuk a szlovák és a magyar) sajátosság szemléleti, grammatikai, szintaktikai, pragmatikai különbözőségük miatt mást és mást is (vagyis nem teljesen ugyanazt) engedik látni és láttatni használójuknak, akkor ez a nyelvi létmód önmagában is gátja annak, hogy például a Garam sodrását látva egy szlovák és egy magyar költő ugyanarról a tapasztalatról írjon? Mekkora a jelentősége a Garam folyónak a szlovák nemzeti önkép szempontjából?*

– Induljunk ki abból, hogy bár a Garam alsó folyása már magyar vidékekhez kapcsolódik (Lévától délre érint magyar településeket a folyó, pl. Zselízt, Csátát, Bényt, Kéméndet, Kőhidgyarmatot, Párkányt, Garamkövesdet), magyar költészete a folyónak nincs, vagy alig van. Annál több vers szól viszont pl. a Tiszáról: *A szeszélyes szöke folyó, Vallomások a Tiszáról* címmel jelent meg 2009-ben egy antológia, amely mintegy nyolcvan szerző több mint 120, a Tiszáról szóló írását tartalmazza Krúdytól Weöres Sándorig. (A szlovákiai magyar Szalatnai Rezső meg a Dunáról

szóló versekből állított össze hasonló terjedelmű antológiát, *Költők a Dunáról* címmel.) Summa summárum: a Garamot a magyar irodalomban még senki sem nevezte „magyar”-nak, sőt egyáltalán meg sem igen nevezték. A Vágnak például Mednyánszky Alajos (aki egyébként legalább annyira szlovák, mint magyar) már 1825-ben egész könyvet szentel, *Festői utazások a Vág folyón, Magyarországon* címmel, igaz, hogy németül írta meg a művét, s nem is nevezi a Vágot magyar folyónak, de a címben legalább ott van, hogy *Magyarország*. Valóban érdekes lenne összevetni, hogy mit mond mondjuk a Garam és a Vág a szlovák költőnek s mit a magyarnak. De nincs összehasonlítási alap: jelentős magyar költészete e két jellegzetes felvidéki folyónak nincs. Szlovák viszont annál inkább. A 19. században szinte minden valamire való szlovák költő írt verset a Garamról és a Vágról (Sládkovičot egyenesen a Garamvölgy csalogányának nevezik a szlovák irodalomtörténetek.) Írhattam volna pedig akár magam is verset a Garamról. Tőlünk, a gömörmezei Péterfalától ugyan nagyon-nagyon messze folyik a folyó, de mikor 1951-ben komáromi gimnazista, majd 1954-ben pozsonyi egyetemista lettem, vonaton, autóval, motorbiciklivel rengetegszer végigutaztam a szépséges Garamvölgyön, s akár magam is írhattam volna egy könyvet *Festői utazások a Garam folyón* címmel. De nem írtam. Érdekes megfigyelni, hogy a szlovák költők Garam- és Vág-versei mintha mind Petőfi *Tiszájának* a hatása alatt íródtak volna: valamennyi a mélyben érő lázadás kifejezése. A magyar folyó-verseknek, leszámítva Petőfi és Ady ilyen műveinek a forradalmi lázadását, mindig van valami elégikus-elmélkedő jellegük (emlékezzünk például Tompa folyó-verseire, de akár Juhász Gyula Tisza-verseire vagy csak a legismertebb folyó-versünkre, József Attila *A Dunánáljára*).

■ *A hérakleitoszi megállapítást, miszerint nem léphetünk kétszer ugyanabba folyóba, izgalmasan közelít meg: „a mederbe igen, a folyóba bajosan”. Ha mederként a mai Szlovákiát képzeljük el, mindazzal a kulturális, etnikai, nyelvi, etnográfiai, gazdasági, demográfiai örökséggel, amivel rendelkezik, hogyan látod, a mederben több folyó fut-e egymással párhuzamosan, ezek érintkeznek-e, összefutnak-e?*

– Ha a József Attila-i „rendezni végre közös dolgainkat”-féle lírai végrendeletre gondolsz, akkor nagyon itt lenne az ideje, hogy a „folyóink összefussanak”. Szlovák-magyar viszonylatban ez annál is aktuálisabb, mert az általam említett *kulturális, etnográfiai* és egyéb örökségünk valóban közös, sőt én régen hirdetem, hogy a szlovák és magyar nép mentalitásában, gondolkodásában tulajdonképpen két nyelven beszélő egy nemzet. Aki ismeri a szlovák néptáncokat és népdalokat, mint mondjuk az itt jelenlevő Szvorák Kati, tudja, miről beszélek. A szlovák csárdás és a magyar csárdás szinte semmiben sem különbözik, a csárdás dallamainkra általában szlovák és magyar szövegeket is énekelnek, s a gyermekmondókáink melódiáira dettó. Hadd idézzem ide illusztrációnak a legújabb ilyen felfedezésemet. A *Szeretnék szántani* dallamára a szlovák gyerekek ezt a szöveget éneklik: *Kohútik jarabj, nechod' do záhrady, polámeš laliu, potom tá zabijú... stb.* Ami nyersfordításban kb. annyit tesz, mint *Fogolykakas, ne menj be a kertbe, letöröd a liliomot, téged meg agyonvernek ... stb.* El kell ismernünk, hogy a szlovák szöveg szebb, költőibb (a rejtett erotikumáról nem is beszélve), ami esetleg arra enged következtetni, hogy az volt előbb. Persze fordítva is elképzelhető a dolog. Egyelőre persze a szlovák és magyar folyók nemigen tartanak összefelé. De például a napokban, ama bizonyos Himnusz-vitában, a szlovák parlamentben a magyar képviselők azon a véleményen voltak, hogy a magyar himnusz éneklését a dél-szlovákiai futballmeccseken be kell tiltani, egy szlovák képviselő (Ondrej Dostal) viszont éppen hogy ellenvéleményen volt. S nekem sok olyan szlovák íróbarátom van, akik osztják Dostal véleményét.

■ *Utazzunk a gyermekkor vízgyűjtőterületére, Gömörbe. Ha jól tudom, téled származik a Gömörország szóösszetétel is. Azt írod egy esszédben: „Gömöri öntudatunkat elsősorban az irodalom erősítette: úgy tudtuk és hirdettük, hogy minden jelentős szlovákiai magyar író Gömörből indult. Irodalom szakos tanárjelöltek voltunk, szá-*

munkra mindennek az irodalom adott (vagy nem adott) súlyt.” Majd így folytatod: „romantikus gömöriség-tudatunkat gyermekkorunk záróaktusává avatta az idő”. Le-festened pár mondatban milyen volt a fiatalságod idején az útnak indító közeg és a kö-zegellenállás?

– 1954-ben érettségiztem Komáromban, és a prágai Károly Egyetemre adtam be a kérvényemet. Meglepetésemre, a mai napig sem tudom, hogy miért, a pozsonyi Comenius Tudományegyetem Bölcsészeti Karára kaptam felvételi meghívót, ahová aztán szerencsésen fel is vettek. Mivel azonban én 18 éves fiatalemberként meglehetősen kötekedő, agresszív figura voltam, egy szemeszter után ott kellett hagynom az egyetemet, s otthon, a falumban, Gömörpéterfalán kezdtem néptanítószkodni. Egy év után azonban újból főiskolai tanulmányokra jelentkeztem, de a faluból nem akartak elengedni, akadt, aki azért, mert nagyra értékelt munkámat, de rosszakaróm is bőven volt. Akkoriban mindenféle kádervéleményeket, pártjavaslatokat kellett a felvételi kérelemhez csatolni, s végül nagyon meg kellett harcolnom a felvételemért, de sikerült. S így történt, hogy 1956 nyarán a Túrócszentmárton melletti Szucsányban, a Vág partján találtam magamat, egy diák építőtáborban. (Akkoriban az iskolaszüneteket ilyen építőtáborokban kellett tölteni.) Villanyerőművet építettünk a Vágon. S ott írtam aztán a *Vallomás a Kis-Kriván alatt* című versemet, amely afféle akkoriban divatozó önvizsgálat volt, hogy vajon hogyan szolgálom jobban a falumat, a népet, néptanítóként-e vagy egyetemistaként. Az esztétikai értékét tekintve szót sem érdemelne a vers, de úgy végződik, hogy *Kis-Kriván, Vág völgye, / brigádszállás, hallod? / Gömörország bolygó fia / ím, magáról vallott. S ez a négy sor azért fontos, mert versben állítólag itt íródik le először a Gömörország kifejezés. Hangsúlyozom, hogy versben, mert egyébként szinte biztos, hogy nem tőlem származik a *trouvaillé*. (Zárójelben jegyzem meg, hogy történelmünk során csak kevés magyar vármegyét emlegettek országgént, biztosan nem véletlenül. Hirtelen Somogyország és Biharország jut még eszembe.) Szóval mi, gömöri diákok, Pozsonyban, volt belőlünk jó pár, ország voltunk az országban. Ha szünetekre hazautaztunk, a vonaton mindig megtöltöttünk legalább egy, de sokszor több fülkét is. Emlékszem, egyszer, miközben a vonatunk a „festői Garam völgyében” száguldott, megalakítottuk Gömörország parlamentjét is. S a gömöri öntudatunkat csak növelte, hogy akkoriban valóban minden jelentős szlovákiai magyar író Gömörből származott.*

■ *Egy másik helyről is idéznék: „A szülőföld számomra ma már csak »emlékezet« és »éjszakai tudat«”. Ennek az „éjszakai tudatnak” a mibenléte érdekelne. Valamint az, hogy Rimaszombatnak számodra még ma is egy kicsit friss fenyődeszkaillata van-e? S működik-e még ez az illat, mintegy Madeleine-süteményként?*

– A „deszkaillatról” annyit, hogy apám asztalos volt, s a rimaszombati „depóba”, azaz deszkakerakotba, faüzletbe járt, rendszerint lovaskocsival, a deszkakészletét feltölteni. Gyerekként sokszor velem tartottam, s hazafelé az volt a fő szórakozásom, hogy a lovaskocsiról hosszan lelógó, hajladozó száldeszák végén hintáztam. Ezekről az utazásokról, gyermekkori emlékeimről, a „madeleine-süteményekről” persze napokig tudnék mesélni, de már így is sokáig időztem náluk. Inkább az „éjszakai tudatról” még valamit. Mikor túljutottunk, s én is túljutottam a gömörországi romantikán, a szülőfölddel kapcsolatban egyre inkább a személyes tragédiáim kezdtek foglalkoztatni. Például a szülőföldön gyermekfővel megélt második világháború, a háborút követő csehszlovákiai magyar kitelepítések, amikor is szuronyos csehszlovák katonák fogták körül a falunkat, a kijelölt családokat teherautókra hányták, s vitték fel Csehországba, kényszermunkára. Negyvenfokos hidegben menekültünk át Magyarországra, és egy év múlva vissza. Menekülés közben mind a tíz lábujjam elfagyott. Telente még ma is érzem a baj utóhatását. S azt sem tudom elfelejteni, hogy a szülőföldemen ölte meg a huszonhat éves testvérbátyámat egy antropoid, egy előember, s hogy a tragédiába néhány év alatt szinte az egész családod behalt. Az *éjszakai tudat* az alkímiában és a középkori misztikában az úgy-

nevezett asztrál-lét éjszakai működését, főleg a korábbi életünkhöz kötődő rémálmodokat, rémképeket jelentette. Ma már érdekes módon, ha a szülőfalumról, a szülőföldemről álmodom, egyre inkább csak az ilyen rémképek jönnek elő a tudatalattimból. Egészen addig, hogy egyszer, egy ilyen álmom után azt találtam beírni a naplómba, hogy a szülőföldem az én Auschwitzom.

■ *Költőként mennyire volt számodra küzdelem egy olyan, a kortárs poétikáktól nagyon is áthatott költészetnyelven annak az érzékelésmódnak a kialakítása, amely korai munkáid egyik megalapozó közegét, a (cseh)szlovákiai magyar létmódot átérezhetővé tudják tenni? Tekintettel-e valaha „tárgyként” erre az adottságra?*

– A „csehszlovákiaiság” számomra, természetesen, külön verstárgy sohasem volt, s ha valamit, akkor elsősorban éppen nyitottságot jelentett – a magyar bezártsággal szemben. Akkoriban (a hatvanas évek elején járunk!) a csehszlovák társadalom részéről főleg két elvárás nehezítette sorsunkat, az írók sorsát: az igényesebb irodalomkritikusok, főleg Fábry Zoltán hatására, ún. valóságirodalmat, azaz valamiféle szociográfiai hitelű szépirodalmat követeltek tőlünk, a hivatalos (szocialista) irodalompolitika pedig a szocialista realizmus elveit és „szlovák irodalmi kontextust” kérte rajtunk számon. (Azaz minket, felföldi magyar írókat kerek perccel magyarul író szlovák íróknak tekintettek.) Én pedig akkor már nemigen voltam a külső elvárásokra vevő, egyre inkább a világirodalmi olvasmányaim hatása alatt írtam a dolgaimat. Ennek a folyamatnak az eredménye lett aztán, néhány éves szünet után, 1979-ben, a *Genesis* című kötetem, amely már erősen kísérleti jellegű gyűjtemény volt, verset, prózát és prózaverseket egyaránt tartalmazott. S egyrészt éppen a cseh ún. mindennapok költészetének, másrészt a lengyel ruralistáknak a hatását tükrözte. S ezeknek a hatásoknak a „megvallásában” egészen addig elmentem, hogy cseh és lengyel költőket eredetiben, azaz cseh és lengyel nyelven is bemontázsoltam a verseimbe. Ezek a vendégszövegeim persze szándékom szerint távolról sem holmi „csehszlovák” hazafiságot kívántak dokumentálni, hanem az idegenre, a másra való nyitottságomat jelezték, s egyben egyfajta „jótékony homályt” is biztosítottak a verseimnek.

■ *Ebben a Genesis című kötetedben a folytonosságnyomozó emlékezetnek kínálsz támpontokat. A Mogorva csillag, a Kettős űrben, az Érintések című korai kötetek és még néhány új vers különleges egyberostálásával, a szavaidat idézve, versszármazástant adtál közre. Mesélnél ennek az izgalmas vállalkozásnak a miértjeiről, a könyv szerkezetéről, a szelekció elveiről részletesebben is? S arról, hogy mi történik a költővel, ha hátránéz, ha korábbi verseit megszemléli? Sóbálvánnyá mered?*

– Ha nem is mered sóbálvánnyá, sok meglepetés éri, sok korábbi szövegére idegenkedve néz. Rosszabbik esetben úgy érzi, nem ő írta őket, jobbik esetben készletet érez az átformálásukra, az újabbakhoz alakításukra. A *Genesis* című kötetem 1979-ben hét éves hallgatás után született. A husáki „sötétségkorszakot” ugyanis én Nyitrán vészelttem át, 1971-ben a szó szoros értelmében elmenekültem a politikai „csiszták” Pozsonyából, hosszú évekig régi magyar irodalmat tanítottam a nyitrai Pedagógiai Fakultáson, s hallani sem akartam többet a szlovákiai magyar irodalomról. Irodalomtörténeti tanulmányokat és esszéket írtam. 1977-ben azonban meghívtak a Madách Könyvkiadóba, vezető szerkesztőnek, s nekem az volt a feltételem, hogy akkor fogadom el a meghívást, ha egy műfordítási részleget alapíthatok. Nem akartam szlovákiai magyar szerzők kézírataival foglalkozni. Így lettem a Madáchban a frissen alakult szlovák szerkesztői részleg vezetője. Azaz mégiscsak megint közvetlen kapcsolatba kerültem az alakuló, aktuális irodalommal. S lassan megért bennem a gondolat, hogy valahogyan össze kellene kapcsolni a korábban írt verseimet, a Tomi-beli, pardon, nyitrai száműzetésemben írt esszéimet és a néhány mégiscsak megszületett újabb versemet. Igen, a *Genesis* „versszármazástán” kívánt lenni. Azt kutatta, hogy a korábbi verseimben mi mutatott az eszé és az epika irányába. A kronológiája fordított volt, s azt próbálta kinyomozni,

hogy az újabb verseim és esszéim a korábbi verseimnek mely motívumrendszerét, poétikai síkjait viszik tovább. A vadonatúj a kötetben éppen a versnyelvnek a prózához, különösen az esszényelvhez való közelítése volt. Korábban sokszor éreztem úgy, hogy az esszéimet, kritikáimat, irodalomtörténeti tanulmányaimat nem az az ember írja, aki a verseimet. Ebben a kötetben a két műfaj, a két kifejezésforma, a két regiszter keverésével, szimbiózisával kísérletezem.

■ *Melyek a kedvenc verseid a Genezisből? Mai szemmel (meg- és átélve olyan stílus- és nyelvszemléleti irányzatokat, mint a népi realizmus, a népi szürrealizmus, a klaszszicizáló versideál, az esszévers, az objektív-tárgyas versvilág, a hermetikus költészeti kísérletek, a nyelvkritikus-metapoétikus attitűd) ha széttekintesz, mely poétikai régiókat látod a Tözsér-Árpád-földrész legsikerültebbjeinek?*

– Az egyik ciklusnak az a címe a kötetben, hogy *Meditaciones del Quijote*. Ennek néhány darabja már markánsan a későbbi köteteim irányába mutat. Jelen van bennünk a későbbi epika-igény, amely aztán a Mittel-ciklusban lesz meghatározó, sőt egyeduralgoló elem. Már csak tovább kellett haladni az epikai objektivitás útján és szereplőt kellett találni a történésekhez. S így született meg Mittel Ármin, mint a közép-európai Don Quijote figurája. 1982-ben jelenik meg az *Adalékok a VIII. színhöz* című kötetem, amelyben *Bejárat Mittel úr emlékeibe* cím alatt már egész ciklus szól erről a figuráról. A *Genezis* ilyenformán lezárt egy szakaszt s új szakaszt nyitott a poétikai evolúcióban. S ha már a legsikerültebb poétikai régiókat firtatod: ez a Mittel-ciklus jelezte talán általában is a pályám, ha nem is legsikerültebb, de mindenképpen legismertebb szakaszát. S tartott ez a Mittel-korszak egészen 1995-ig, a *Mittelszolipszizmus* című kötetem megjelenéséig, amellyel aztán újból lezárult egy periódus. S kezdődött a harmadik, amely napjainkig tart, s amelyet én, belső használatra, Angyalosi Gergely után szabadon, a „lélekvándorlás” korszakának szoktam nevezni. Ugyanis, ezekben az újabb verseimben, ha hihetünk Angyalosinak, egyfajta „lírai metempschizózis, lélekvándorlás zajlik” – a világirodalom nagy mítoszait próbálom bennük magamévá írni, s így figuráit átléptetni a mai időkbe. Legújabb kötetem címe is ez lesz: *Lélekvándor*. Az idei (2019-es) Könyvhétre fog megjelenni a Napkút Kiadónál.

■ *A Genezis utáni korszakból két versedet szeretném kiemelni, mind a kettő grandiózus kompozíció, egy-egy korszakod határárokig vitt összegzése: a Mittelszolipszizmusról és a Finnegan haláláról van szó. Ezek a költemények annyira más, társtalan verseszményt mutatnak fel, ahhoz képest, amiket korábban és ezek után a szövegek után írtál, mégis – ha szabad így mondanom – leginnovatívabb poémáid közé tartoznak, hiszen egyszerre, összetéveszthetetlen esztétikai hitelességgel nyitják egybe a személyes, a családi, a „néptöredéki” és a világgkulturális archívumokat. A Finnegan halála egy szétéptett családi fénykép összeragasztásához használ föl egy Joyce-művet, míg a Mittelszolipszizmusban ama Mittel Ármin (cseh)szlovmagyar költő és szerkesztő Közép-Európa-gondolata (Herberttel, Holannal, Vasko de Popával illusztrálva) és a leg részletesebb Tözsér-családtörténet kerül egy platformra. Kockázatvállaló vagy. Nem féltél soha kilépni a poétikai komfortzónákból?*

– Vannak újító s vannak szintetizáló alkatú írók. Én nem vagyok újító, soha sem is akartam az lenni. Kicsit meg is mosolyogtam az örök avantgardistákat. (Cselényi Lacival, Esterházy Péter szerint a „legmakacsabb magyar avantgardistával” szoktam erről késhegyre menő vitákat folytatni.) De arra is mindig ügyeltem, hogy ne merevedjek bele egyik magam kialakította poétikai komfortba sem. A Mittel-verseim az első korszakom vallomásos én-költészetével fordultak szembe, az 1995-ös *Mittelszolipszizmus* című kötet viszont igyekezett ezt a Mittel-szakaszt is lezárni, és a 2001-ben megjelenő *Finnegan halála* már egy új korszak nyitánya volt, ahol is az egyszereplős epikus-parodisztikus Mittel-verseket a többszereplős, és inkább tragikumra, mint komikumra hangolt drámai szövegek váltották föl. (Ekkoriban kezd foglalkoztatni a *Faustus Prágában* című drámai költeményem gondolata is.)

De emlékszem, eközben sohasem az újítás vagy az azzal járó kockázatvállalás volt a fő problémám, hanem valami olyasmit éreztem, amit az amerikai Harold Bloom „hatásiszonyoknak” nevez. Habzsoltam a világirodalmat, s egyszerre akartam azonos lenni valamennyi nagyszerű megismert szerzőmmel. Túl magasra tettem magamnak a lécezt, egyszerre akartam az amerikai Ezra Pound, az angol Eliot, a francia Paul Valéry, a cseh Miroslav Holub, a lengyel Zbigniew Herbert és a magyar Nemes Nagy Ágnes bőrébe bújni, s ennek a lehetetlensége kétségbe ejtett. A sok kitűnő elődöm munkássága miatt nem tudtam megfelelni az elvárásaimnak. Aztán rájöttem, hogy bizonyos szintézis szakaszokban is lehetséges. Lassan megvilágosodott előttem, hogy ahogy például Ezra Pound a *Cantóiban* az *Isteni színjátékot* „szintetizálta” magáévá és huszadik századi világdramává, vagy ahogy Eliot az *Átokföldjében* a Grál-mondát írta át modern termékenységmítosszá, James Joyce pedig az *Odüsszeiát* tette át modern polgári környezetbe, úgy más nagy rész-világ-szintézisek is elképzelhetők. Igen, a rész-szintézis ellentmondásnak tűnhet, de mivel a teljes korabeli világirodalmat és tudományosságot befogni a 21. században már lehetetlen, ezt a rész-szintézist én inkább szükségből erénynek mondanám. Rövidre fogom: mostanában, immár 84 évesen az öregség mint stílus, vagy ha úgy tetszik: az öregség stílusa érdekel. S a tervezett öregség-stílusomban az olyan rész-világirodalmakat akarnám besűríteni, mint Szophoklész *Oidipusz Kolonoszbanja* (Szophoklész ezt kilencvenévesen írta), Shakespeare *Learje* (Lear is túl volt már a nyolcvanban, mikor a tragédiája megesett) vagy Czeslaw Miłosz öregkori versei (amint tudjuk, a nagy lengyel költő matuzsálemi kort ért, 93 éves korában halt meg). De hogy mindezt hogyan fogom véghezvinni, az még persze távolról sem világos a számomra, az majd a munka, az anyagformálás közben derül ki. Egyelőre a majdani alkotási folyamatról csak annyit sejtek, hogy benne egy idős alkotó transzcendens jelentéseket kezd tulajdonítani azoknak a nyelvi jeleknek, amelyeknek eredeti jelentését immár elfelejtette. A per pillanati és per helyi aktualitása pedig ennek az egész gondolatsornak annyi, hogy két alvilági folyó, nevezetesen a Léthé (a feledés vize) és az Eridanosz (az emlékezés folyója) mindenképpen át fog majd folyni eme Transzcendentáliámon. ■ ■ ■

Tőzsér Árpád: 1935-ben született Gömörpéterfalán. Kossuth-díjas költő, műfordító, irodalomtörténész. Naplófolyamának ötödik kötete *Időcsapdák* címmel 2019-ben látott napvilágot a Kalligram Kiadó gondozásában.

Korpa Tamás: 1987-ben született Szendrőben. Költő, irodalomtörténész, a Fiatal Írók Szövetsége társelnöke.

* A beszélgetés az OSZK *KönyvtárIrat – Emlékfolyamok* c. irodalmi és kultúrtörténeti programsorozatának nyolcadik rendezvényén hangzott el. Szövegünk az ott elhangzottak szerkesztett változata.

Emléktöredékek

MÁRKUS ISTVÁNról

Bizonyosan vannak még sokan mások is szerte e kis hazában, akik személyes emlékeket őrizgetnek Márkus Istvánról, az emberről és a szépírói erényekkel megáldott társadalomkutató tudósról, indokolt tehát a nyelvtani többes használata. Mind jobban erősödik az a meggyőződés, hogy elemi *kötelességünk* az emlékidézés, mert az ő igenen mostoha, mégis az örök derűt, a megismerés élményének nagyszerűségét sugárzó élete is, a mindennapi tapasztalatokra és módszeres megfigyelésekre sziporkázó elmével reflektáló megannyi szociográfiai-szociológiai látletele is akkor lesz igazán eszméltető hatású: a kor és az „éppen ekkor” élni kénytelen Ember viszonyát hitelesen láttató, ha a szikár életrajzi tények és a művekbe belefoglalt lefegyverzően nagyszabású tudás-készlet „mögötteséről”, az előre lendítő és a hátráltató körülményekről minél többet megtudunk azoktól, akik valamelyest „beavatottak” lehettek életének folyásába.

Magam sem tudom persze, hogy mennyire voltam valóban „beavatott”! Amikor 1963-1964 fordulóján tájt Szolnokon találkoztunk, Márkus éppen kitörőben volt abból a „szellemi karanténból”, melybe a börtönből amnesztiával való kiszabadulását követően került: afféle „ínségmunkaként” (akkortájt így értelmeztük!) könyve is megjelenhetett. Igaz, hogy oroszul jól tudó felesége, Jászai Ilona társszerzőjeként Lomonoszov életrajzát írta meg, tehát eléggé messze kellett távolodnia „tanult mesterségétől”. A történeti és a szociológiai munkálkodás folytatásának lehetőségét ígérte viszont, hogy (a nyilván célzottan felelevenített!) NÉKOSZ-os kapcsolatai révén egy vízügyes ösztöndíjhoz jutott. Azzal a megbízással, hogy a tervezés (talán már az építés?) stádiumában lévő „Tisza II.” vízlépcső és a kapcsolódó öntözőrendszer vidékének „víztelen” előtörténetét és az „éltető víz” várható hatását mérje fel egy általa megszervezendő „munkaközösség” vezetőjeként, valamilyen (akkor sem volt egyértelmű, hogy milyen műfajú, ám történeti és szociológiai módszerrű), néhány év alatt megírandó írásműben. Én akkortájt (odahagyva a debreceni egyetem néprajzi tanszékén a nem túl ígéretes gyakornoki-könyvtárosi állásomat) fél-munkaidőben magyart tanítottam az egyik szolnoki gimnáziumban, a másik (a késő estékkel megoldva jóval nagyobb) felében pedig néprajzos muzeológus lehettem a megyei gyűjtőkörű Damjanich Múzeumban. Ez utóbbi munkahelyemen – munkatervi feladatként – az egyetemen elkezdett (egyetemi szakdolgozatban is összegzett) témámat, a Tisza és a Tisza-menti kisvizek halászatát, a 18. századi nagykunsági levéltári források tanulmányozá-

sa révén igyekeztem a „víz és az ember” gondolkör felé tágítani s történetileg elmélyíteni, tehát szinte „kapóra jött” Márkus ígéretes távlatot felkínáló „hivatalos”, egyúttal baráti érdeklődése személyes terveim iránt. És mintha neki is „kapóra jött” volna, hogy akad legalább egyvalaki a Szolnokon és más alföldi városokban hadra fogható fiatal muzeológusok és levéltárosok között, aki történeti szemlélettel akar és tud részt venni a „helyi hagyományok” és a korparancsként éppen ekkortájt megfogalmazódó „modernizáció” találkozásának központi gondolata köré építendő: az ármentesítés következményeit és az öntözés parancsoló szükségességét felmutatni törekvő történeti-szociológiai vállalkozásban.

Arra nem emlékszem, hogy szavakban is kinyilvánította volna Márkus Pista: valóban „felfedezett” magának, a gesztusai azonban eléggé beszédesek voltak. Egyrészt: olyannyira „barátian” (pontosabban: „haverként”) kezelt az első pillanattól, hogy eszembe sem jutott a közöttünk lévő majd’ 20 év korkülönbség, ami (ezt hoztam magammal az otthoni paraszti-kisiparosi környezetemből) zavart kissé, ha egy majdnem apám korú valakit viszont-tegeztem. Ő soha sem volt több évtizedes kapcsolatunk alatt „Pista bácsi” – a legcsekélyebb feszélyezettség nélkül „Pistának” szólítottam és „Márkus Pistaként” emlegettem. Másrészt: amikor 1964 nyarán gyulai múzeumigazgató lettem, a megszerveződés állapotában lévő „kutatócsoportunk” helyi bázisát is – szinte automatikusan: anélkül, hogy ebben a kérdésben egyezkedtünk volna – a szolnoki múzeumból Gyulára helyezte át – és nem az ottani Vízügyi Igazgatóságra, ahol „hivatalos” ismeretsége volt, hanem hozzánk: a múzeummal egyet jelentő szolgálati lakásunkba. Ami annyit jelentett, hogy olykor-olykor (rendszerint váratlanul: előzetes bejelentés nélkül) megjelent nálunk – csak úgy beszélgetni. Bár ilyenkor jórészt engem faggatott: mivel foglalkozom, mire jutottam a kutatási témáimban, mégis nagyon-nagyon sokat tanultam tőle. Alighanem elsősorban neki köszönhetem, hogy mind az archivális forrásokat tanulmányozva, mind a jelenkori észleleteimet (az elhatározott „adatgyűjtést” és a „benne élő megfigyeléssel” azonos jelentőségű egyszerű állampolgári jelenlétemet) értelmezve-tudatosítva egyre jobban ráéreztem a *mezővárosi* létezés, de nemcsak *paraszti*, hanem céhes iparosi/kisiparosi, sőt kismemesi/hivatalnoki *hagyományok* – azaz: a hagyomány-rétegek, az erősen rétegzett, a rendies tagolódást mintegy leképező „mezővárosi hagyomány” – meghatározó voltára. Akkor szinte-szinte észre sem vettem, csak utólag tudatosodik bennem a parttalan eszmecekeréink termékeny hatása: az egykori paraszti, parasztmunkási, illetve úri, alkalmasint csak urizáló létezés-formáktól való messze távolodás ellenére az élet-minőség és az élet-eszmények látens jelenlétének apró (olykor nem is olyan apró!) árulkodó jeleire – a közvetlen források mellett – Márkus Pista segített rátalálnom. És persze ő mutatta az egyik lehetséges utat számomra a „társadalomnéprajz” felé is – azt a meggyőződésemet erősítette újra meg újra, hogy nem az „archaikus” vagy az „innovatív” kulturális jelenségek egyszerű regisztrálása, hanem ezek *együttes* jelenléte-hatása jelentőségének, hosszú távú hasznosulásának társadalmias szemléletű vizsgálata az igazán vonzó etnográfusi feladat – a társadalomnéprajz igazi feladata.

Ami az együtt-munkálkodásunk konkrétumait illeti: múzeumigazgatói minőségemben szerveztem egy, az eléggé képlékeny kutatási terveinket valamelyest konkretizáló nyilvános „ankétot” vagy „szimpozion” is Gyulán, a városi könyvtárban a reménybeli közreműködők és az „érdeklődő civilek” részvételével. Csupán arra emlékszem, hogy elme-nyitogató eszmecekerét folytattunk a jórészt 19. században lezajlott ármentesítések messze ható következményeinek végső eredményeiben nem feltétlenül egymást erősítő agrártörténeti és néprajzi megközelítéséről – az akkor megvitatottak részleteit azonban megközelítőleg sem tudom felidézni.

Ahogy magáról a „munkaközösségi” kutatásról sincs mit mondanom, hiszen arra sem emlékszem, hogy végeztünk volna érdemi „cél-kutatást”. Csupán annyi történt, hogy mindenki végezte a maga történeti és/vagy néprajzi kutatásait, melyeket – ugyanúgy lokális keretek között, de „munkaköri kötelességként” – akkor is végzett volna, ha nem lebegtettem meg valaki egy közös kötet lehetőségét. És – amennyire ifjú korunk mindenre elszánt lelkesedéséből ez logikailag kikövetkeztethető – ha Márkus nagyon forszírozta volna, azaz a kézirat leadásának „záros határidejével” újra meg újra megszarol bennünket, alighanem el is készül egy „olyan, amilyen” tanulmánykötet! Soha nem beszéltünk róla, tehát gyanítom csupán: ő maga nem is akarta igazán, hogy elkészüljön – túlságosan „szakszerű” (az-

az: a források sugalmazta történeti, etnográfiai, szociológiai tanulságokat „abszolút igazságként” láttató), tehát kevésbé „taktikus”: az elvárásokhoz igazodó lett volna ez a végeredmék. Vagyis: a (kimondatlanul is) propagandisztikus célok szolgálatába állítást ambicionáló esetleges mecénások/kiadók szempontjából elfogadhatatlan. Nyilván meg akart kímélni bennünket az akkori „viszonyokat” alaposan (nálunk mindenképp alaposabban) ismerő Márkus az (elkerülhetetlen) kudarcélménytől. S mert ő verbuválta össze a baráti társaságot, jobbnak látta eleve távol tartani bennünket attól a megalapozatlan következtetéstől is, hogy közös munkánk alkalmasint a szervező-szerkesztő „’56-os múltja” miatt minősül elfogadhatatlannak...

Azt egyébként valószínűtlennek tartom, hogy az a bizonyos „’56-os múlt” a mindig és mindenütt vizslató szemek által következetesen számon tartott „bélyeget” jelentett volna Márkus Pista személyén. Gyula (vagy az 1970-es évek elején Cegléd, ahol szintén gyakran felkeresett) eléggé kisváros, a múzeum pedig eléggé frekventált hely volt ahhoz, hogy a „belső elhárítás”, ha akarta, szemmel tarthatta volna kapcsolataimat. Ám soha nem kérdezték meg tőlem, hogy mit kerestem nálam Márkus, aki... Ha megkérdezték volna, természetesen a „mester” rangú társadalomkutatóról beszéltem volna, akivel kizárólag a „szakmáról” szoktunk szót váltani. Egy vidéken élő kutatónak ugyanis szüksége van rá, hogy ápolja a kapcsolatot minden olyan fővárosi kollegával, aki „otthon van” a folyóirat-szerkesztőségekben, a könyvkiadókban. Róla pedig *tudtam*, hogy valóban otthon van! A ’60-as években ugyanis Pesten (és Budán, a hegyekben, ahol nyaranta egy – emlékeim szerint – faházacska „nyári lakba” húzódtott el s ott dolgozott) többször is meglátogattam. Ezek az alkalmi együtt-léteink nemcsak arra kínáltak alkalmat, hogy ellessek valamit a munkamódszeréből, hanem éppen nem a szellemi műhelyekből kiszorított, megbélyegzett, sokkal inkább támogatás-megbecsülés övezte író és tudós szerteágazó szakmai kapcsolataiból is engedett meglátni egyet-mást. Mivel az írói és a tudósi létforma nála nagyon is természetes „egybefonódásának” titkát is meg akartam érteni, még azt is hajlamos voltam akkortájt a „szabadúszóként” létezés szükségszerű (mégsem kényszerű!) velejárójának elfogadni, hogy a Móra Könyvkiadó által felkínált lehetőséget kihasználva egy-egy ismeretterjesztő műbe rejtette bele Márkus a magyar (és az egyetemes!) történelemmel kapcsolatos sokrétű ismereteit, sőt: a serdületlenek számára a népmesék szellemiségére vissza-visszaütaló, de „modern” szemléletű meséket is publikált. Ami persze az éppen vállalt (utólag talán úgy tűnhet: muszáj-) feladattal való legteljesebb azonosulást és végsőig feszített munkatempót kívánt tőle!

Amit a munkamódszeréről-munkatempójáról elmondhatok: bár csodáltam és irigyeltem, követni akkor sem, később sem tudtam, ahogyan a magnetofont (már akkor!) az *írás munkaeszközeként* használta. Nemcsak a másokkal folytatott „irányított beszélgetéseket” (azaz: nemcsak az adatgyűjtői szándékú interjúkat) rögzítette ugyanis rigorózus következetességgel a mindig nála lévő magnetofon segítségével, hanem a folyóiratokban, utóbb a könyveiben közölt magvas tanulmányait, illetve az ebben az időben keletkezett, a Móra Könyvkiadónál megjelent gyermekmeséit is magnóra mondvá fogalmazta, és miután (állandó, emlékeim szerint a „szomszédban” lakó) gépírónője legépelte ezt a „nyers-fogalmazványt”, gondosan stilizálta-javította, majd újra leíratta a gépelt szöveget. Persze, nem „megfigyeltem” ezt a módszerét (maga az írás túl „intim” tevékenység ahhoz, hogy meg lehessen figyelni), hanem Márkus ráutaló megjegyzéseiből és a *Valóság* szerkesztőségében tett látogatásunkkor hallottakból rekonstruálom most utólag. Történt pedig egyik Pestenlétem alkalmával, hogy Pistának valamilyen konkrét ügyben mennie kellett a *Valósághoz*, és számára természetes volt, hogy ha már ott vagyok, kísérjem el őt – legalább találkozhatok a főszerkesztő Kőrösi Józseffel, és Lázár Istvánnal, Sükösd Mihállyal. Valóban találkoztam velük, s Pista a figyelmükbe ajánlott – az már rajtam múltott, hogy ez az alkalmi találkozás nem fejlődött rendszeres munkakapcsolattá. Ekkor – és jelenlétemben: korántsem illetéktelenül kihallgatott „titkot” adok most tovább – mondta valamelyikük: „Pista, ilyen hevenyészett stílusú dolgozatot még nem kaptunk tőled.” És Márkus válasza: „Igazad van! Sajnos, miután a gépírónőm leírta a magnóról a szöveget, nem volt időm végigjavítani, mert sürgettetek. Adjátok vissza, így valóban nem jelenhet meg.”

Az eddig felidézettek akár „bensőséges” kapcsolatról: az élet rejtettebb titkaiba való beavatásomról is árulkodhatnak. Ennek ellenére: ’56-ról és a börtön-évekről nekem soha nem beszélt Márkus Pista – igaz, nem is kérdeztem. Csupán érezni lehetett apró gesztusaiból, hogy „valamit” – és nem, vagy elsősorban nem, azt, *amiért* tíz évre elítélték! – szeretne nagyon mélyen eltemetni. Arra következtettem tehát, hogy a börtön-évek alatt történhetett valami... Egyszer utalt is rá, hogy Erdei Ferenc, akit legfőbb mestereként tisztelt, s akihez már-már fiúi szeretettel ragaszkodott, amiatt neheztel rá (és engesztelhetetlenül!), ahogyan öccsével, Sándorral, a hozzá eljutott hírek szerint, a börtönben (vagy a kihallgatáson?) viselkedett. Arra már nem emlékszem, hogy említett-e valami konkrétumot... Az viszont megmaradt az emlékezetemben, hogy minden áron tisztázni szeretne volna a „félreértést” Erdei Ferencsel. Engem is kapacitált, hogy segítsek összehozni egy ilyen tisztázó beszélgetést. Ami teljesen reménytelen vállalkozás lett volna: „hivatalból” ismertem ugyan Erdeit, egyszer-kétszer, mint Népfront-főtítkárt, felkerestük Gyuláról (a kapcsolattartással megbízott tagja voltam a városi Népfront-elnökségnek) és nyaranta azért is találkoztam vele, mert ő volt a Gyulai Várszínház tanácsadó testületének elnöke – emberi közelségbe azonban soha nem kerültünk.

Csak annyit tudok tehát, hogy ’56 egy ki nem beszélhető nagy-nagy titokként tornyosult Márkus Pista mögött. A közvetlen forrásokból alkalmasint kideríthető, hogy mi lehetett az – talán valaki már valószínűsíteni is tudja.

Arra azonban hadd figyelmeztessenek: nem hiszem el a mai és a jövőbeli „valószínűsítőknak”, hogy lehetne olyan titok, amely érvénytelenné tenné a márkusi életmű *lényegi* igazságtartalmát. Tudván tudom ugyanis, hogy nem „vezekelni” akart ’56-ért, hogy ezzel az aktuális hatalom előtt jó pontokat szerezzen, amikor újra meg újra „elkerülhetetlennek, szükségszerűnek” mondotta a kollektivizálást, és a „háztájizással” kiegészülő téesz-gazdálkodást, mint az utó-paraszti létezésforma: a paraszti polgárosulás részben anyagi, részben mentális fedezeteként látta. Mert Márkus mindig is valóság-közeli észleletek alapján általánosított, mást aligha mondhatott! Az *akkori* észleletei nem lehetnek mindenestül érvénytelenek csupán azért, mert *manapság* azt tekintjük nyilvánvaló igazságnak, hogy a téesz-gazdálkodás *nem jelenthette* a magyar agrárium hosszú távú jövőképét. Ha viszont a mába belenyúló fejlemények alapján akarunk ítélkezni erről az „irrealisnak” bizonyult jövőképről, illendő arra is figyelni, amit „történelmi parasztság” végleges múltba tűnéséről: a rendszerváltás utáni „vissza-parasztosodás” esélyének lehetetlen voltáról megfogalmazott Márkus István. „A parasztság – mint tömeges életforma és mint öntörvényű műveltségi állapot” ugyanis valóban nem állott vissza – a téesz-gazdálkodással (és a virágzó háztáji gazdaságokkal) együtt a múltnak-régmúltnak nyomokban is alig-alig fellelhető rekvizitumává lett.

Meggyőződésem, hogy hiteles mestertől tanulhatják meg az utánunk jövők, ha Márkus István „nekünk maradt” életművét alaposan megvallatják, hogy milyen is volt a maga valóságában az a fél-évszázad itt Magyarországon, amikor a történelmi parasztság megszűnt társadalmi tényező lenni. Megszűnt, miközben megszenvedte a politikai hatalom által a fejére olvasott halálos ítéletet: a téeszbe kényszerítést, s miközben ideig-óráig mint ha azt érezhette volna, hogy a téesz-gazdálkodás szél-árnyéka a paraszti ambíciók átmenetiségének, robbanás- szerű újra-aktivizálódásának is felettébb kedvez. ■ ■ ■

■ **Szilágyi Miklós** (1939–2019): etnográfus. Utolsó életében megjelent kötete: *Személyes emlékezet, élettörténet, szépirodalom. Néprajzi tanulmányok* (Kalligram, 2018).

Jegyzet

Szilágyi Miklós emlékezéséhez

A fentebbi írást a szerző, aki nem más, mint az Édesapám, élete utolsó időszakában írta. Hogy pontosan mikor, arra csak következtetni tudok, de így is elég jól behatárolható: nekem 2014-ben küldte el, amikor megmutattam neki egy, a téesszervezés irodalmi ábrázolásáról írott dolgozatomat. Levelében többek között ez olvasható: „Ami Márkus Pista jellemzését illeti: én kissé megértőbb vagyok a bevezetőben idézett «maga-mentségével» kapcsolatban. Hogy milyen volt a személyes viszonyunk, annak szemléltetése kedvéért elküldöm neked a tavaly Merelin (? – mindig elfelejtem, hogy így nevezi-e magát) Kiss Jóska felkérésére írt emlékezésemet (nem tudom, hogy megjelenik-e valamikor).

Majd még telefonon is folytathatjuk a diskurzust.”

Vagyis Édesapám arra utalt, hogy én felhasználtam Márkus István hatvanas évekbéli írásait a téma egykorú szellemi közegének az értékeléséhez, s ő ezt – úgy is, mint Márkus István egykori barátja, úgy is, mint kortárs – másként látta. Ennek szemléltetésére mutat meg hát nekem ezt a szöveget.

Amely aztán – tudtommal – azóta sem jelent meg.

S most, hogy immár Édesapámmal nem folytathatom többé azt a diskurzust, amely egész életemben folyamatosan zajlott, itt maradt nálam ez az elárvult írás. Megítélésem szerint érdemes arra, hogy mások is lássák. Jól jellemzi a szerzőjét, hogy valaki másnak az emlékét idézi föl – nem hiszem, hogy volt más, aki több emlékezést, köszöntést, az egykori, már szinte mindenkitől elfeledett teljesítményt fölidéző és visszaperlő írást írt volna életében, mint Édesapám. (Van ebből az anyagból egy külön könyve: Szilágyi Miklós, *Művek és életművek múlt időnkben: Mesterek, barátok pályatársak*, Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet, 2009. Ezt a könyvet a 70. születésnapjára időzítette, hogy amikor megjelenik, mindenkinek adhasson belőle. Mert ő nem emlékkönyvet várt a szakmától, hanem azt remélte, hogy majd ő adhat valami ajándékot. Azóta sem láttam hasonló gesztust, de előtte sem hallottam ilyenről.) Itt Márkus Istvánról akart beszélni, s fontos dolgokat rögzített róla – most mégis olvassuk úgy, hogy ez róla is szól. ■ ■ ■

Szilágyi Márton

Szilágyi Márton (1965, Gyula): irodalomtörténész, az ELTE Bölcsészkarán a 18–19. Századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék vezetője. Legutóbbi kötete: *Mi vagyok én? – Arany János költészete* (Kalligram, 2017).

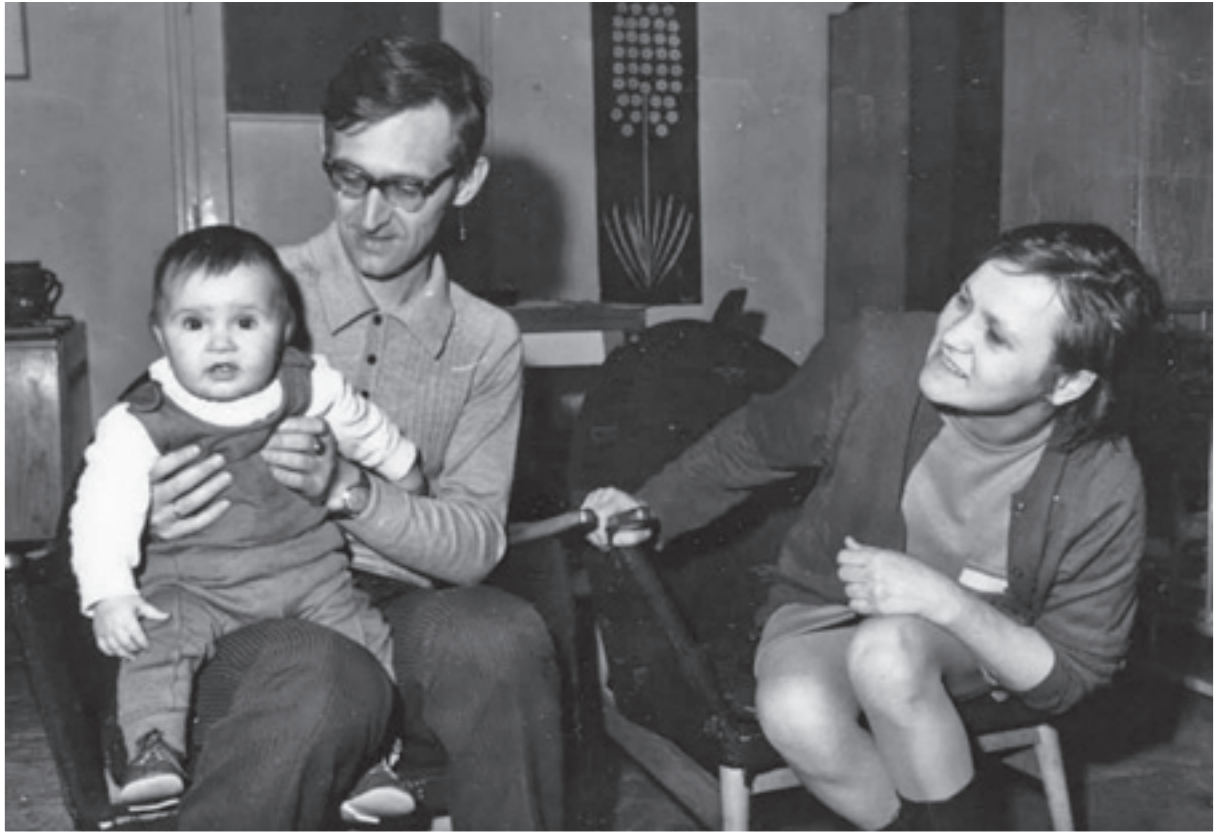
ÉDESAPÁM

(Szilágyi Miklós, Tiszafüred, 1939. február 4. – Budapest, 2019. május 7.)

Az apjáról ne írjon senki búcsúzó szöveget, ne a lánya méltassa, milyen tudós volt, milyen tanár, megteszik ezt majd a kollégái, az őt most szívből gyászoló néprajzosok. Mégis mondatokat fogalmazgattam magamban azokban a nehéz hetekben, amikor látogatni mentem őt, a Korányi Kórház Polcz Alaine-ről elnevezett Hospice Osztályára. Próbáltam elkezdni múlt időben beszélni róla. Nekem ez segített túlélni ezeket az alkalmakat, meg az, hogy arra gondoltam, ő még ott, ezen a végtelenül emberi, minden tiszteletet megérdemlő, de a túlélőket nagyon meggyötrő helyen is teljesen természetesen van jelen. Hiszen a Mészöly-házaspárhoz sok köze volt, szekszárdi múzeumigazgatóként ő szervezte meg Mészöly Miklós hatvanadik születésnapját, ahol ugyan Alaine, legalábbis édesanyám is, bátyám is így emlékeznek, nem volt jelen.

Ha valaki a szüleit szeretné szöveggé is megőrizni, szánjon erre legalább annyi időt, mint ő tette: nekem ezek most csak a gyász első napjaiban születő, egyszer talán majd továbbírható soraim. Ő magnóval beszéltette az édesapját is, az édesanyját is, hosszú órákat töltve el velük, majd évekkel a haláluk után kettejük életút-elbeszéléséből, mellé téve saját bevezető tanulmányát, jegyzetekkel ellátva a mondanójukat, könyvet szerkesztett, ez lett a *Családtörténet két hangra. Személyes vallomások a tiszafüredi paraszti vonásokkal átszőtt kispolgári életvitel és a 20. századi változó hatalmak sorsszerű találkozásáról* (Budapest, MTA BTK Néprajztudomá-

nyi Intézet, 2014). Ezt a könyvet olvasta, egyéb hasonló munkák mellett, Tompa Andrea, amikor az *Omerta* megírására készült, és arra volt kíváncsi, mennyire működik másképp a férfi, illetve a női (szóbeli) szövegalkotás. De édesapám más regények készülését is segítette, így vagy úgy, pedig ez egyáltalán nem tartozott az alapfeladatai közé: Oravecz Imre, az *Okontrít* írva, tőle kapott szakirodalmat forgatott, bár személyesen nem találkoztak soha, rajtam keresztül küldött neki könyveket, válaszolt a kérdéseire. Amikor pedig Mezei Márk regénye, az *Utolsó szombat* készült, és meséltem neki arról a jelenetről (hiszen nagyon érdekelte, hogy az egykori padtársam regényírásba kezdett), amelyben a Lengyelországból menekült rabbi és a magyar zsidó kisfiú találkoznak, feltette a kérdést: de milyen nyelven beszéltek egymással? Ezt megosztottam aztán Márkkal, elbizonytalanodva magam is, aki rájött, ezek szerint nem evidens, hogy jiddisül. Így kerültek be a regénybe a következő mondatok: „A rabbi tagadóan rázta meg a fejét, a fáradtságtól és a kimerültségtől egyáltalán nem tudott az evésre vagy az ivásra gondolni. Érdekesnek találta a gyerek jiddis dialektusát. *Talán galíciai.*”

Pedig a szépirodalom olvasása nála csak úgy melleleg történt, még akkor is, ha egész életében írt irodalomról is. Életében megjelent utolsó könyve (*Személyes emlékezet, élet-történet, szépirodalom, Néprajzi tanulmányok*, Kalligram, 2018), amelyet szerkesztőként én gondoztam, épp ezeket az írásait gyűjtötte össze, a *Puszták népéről*, Csalog Zsoltról, Móra Ferencről. Végig figyelt az irodalomra, amíg tehetett, kiment a Könyvhétre, még ha nem is volt kíváncsi mindenféle íróra és írásmódra: amikor beteg voltam, és azt kértem, adjon nekem olvasnivalót, hozott sok népi író a polcra, eszébe sem jutott, hogy ne lenne jó egy gimnazista lánynak, ha enyhe hőemelkedéssel Veres Pétert vagy Szabó Pált olvas. De nem is tudta a „fárasztó szakmai munka” és a „könnyed szórakozás” ellentétét értelmezni, ő maga és a munkája annyira nem voltak szétválaszthatók. Nyaralni mentünk, szakszervezeti üdülés, Balatonboglár, 1985 nyara. A guruló bőröndöket még nem találták föl, meg egyébként is, nyaralás, ugye, édesanyám tehát határozottan ráparancsolt, hogy néprajzi szakkönyveket nem hozhat olvasnivalóképpen. Meg is ígérte, hogy ugyan már,

ez eszébe sem jutott, majd hősiezen lecipelte a szovjet, bordó műbőr bőrröndöt az üdülőbe. Amikor kicsomagoltunk, hogy, hogyan nem, előkerült a *Kecel története és néprajza* című nagymonográfia – most ellenőriztem, 1984-ben jelent meg, 2000 példányban, tehát akkor ez volt számára a friss könyvszenzáció. A könyv oldalainak száma 1215, a súlyát olyan másfél kilóra saccolom. Azzal védekezett, hogy a bőrröndbe rejtette el, tehát ő hozta. Aztán lejött velünk a strandra, lefeküdt a Kecel-monográfiával a parton, és annyira belemerült az olvasásba, hogy félig piros, félig fehér lett estére, az egyik oldala leégett, mert megfordulni is elfelejtett.

Hiába fogalmazgattam magamban, mi mindent mondanék el róla, most, hogy már papírra kerülnek ezek a mondatok, el is bizonytalanodom: a lányaként hogyan ítélném meg, mennyire igaz, amit a hozzánk érkező részvételekben olvasunk, a klasszikus néprajztudomány pótolhatatlan veszteségéről. De ezt majd úgyis elmondják mások. A mi pótolhatatlan veszteségünk egy olyan apa, akinek a néprajztudománynál semmi nem volt fontosabb – csak mi, a családja, a felesége, a gyerekei, majd az unokái. Aki soha nem mondta azt, hogy nem ér rá játszani velünk, még a Virágparádé című fergeteges társasjáték mellé is leült velem, pedig azt tényleg nagyon unta (nem is értem, miért, pillangókkal kellett virágról virágra lépni, és ha elbódultál valamelyik virág illatától, egyszer kimaradtál a dobásból), aki az unokáival bújócskázott egy háromszobás panellakásban, és, ha azt ígérte, hogy felolvass egy mesét, nekem meg sikerült találnom egy hetvenoldalasat (néprajzos gyerekének könnyű, az autentikus mesemondók néha extrém hosszú szövegeket is képesek produkálni, csak tudni kell, melyik kötetet vegyük le a polcról), akkor azt olvasta fel, akármeddig tartott is. Éveket töltött el úgy, hogy sem saját dolgozószobája, sem íróasztala nem volt, mert már nem jutott: a három szobából az egyik nappali-hálószobaként funkcionált, egy-egy szoba pedig a két gyerekének „járt” szerinte. A tárgyi néprajz, a társadalomnéprajz alpműveinek egy része ebből következőleg egy úgynevezett etetőpulton született, a konyhákban. Csak akkor morgott kicsit, ha a szétpakolt céduláira rámorzsáltam, mikor megéheztem váratlanul, és két étkezés közt kimentem megkenni a vajaskenyeremet. Mindig megvert minket a híreseberes játékban: ha már az összes ötletünkéből kifogytunk, előszedte az önkéntes néprajzi gyűjtőket, és nem fogadta el a tiltakozást, hogy ők talán mégsem számítanak híres embereknek. Nem híres, aki második lett az önkéntes néprajzi gyűjtők 1986-os pályázatán?!

Panaszkodni nem tudott, még akkor sem, amikor kellett volna: élete utolsó hat évét sok betegség tagolta, és hiába mondtuk neki, ha az orvosok kérdezik, mi a panasa, akkor azt nem szégyen elmondani. És nem panaszkodott akkor sem, amikor váltani kellett, újrakezdeni, pedig még negyven fölött is nagy váltást kellett végrehajtania: 42 évesen költözött Budapestre, és szokta meg a fővárost, még ha lelkében nem is

lett pesti soha. De kíváncsisággal vette birtokba Pestet, Budát és Óbudát, minden vasárnap múzeumba mentünk, kirándultunk a Hármashatárhegyre, sétáltunk a Hajógyári szigeten, és megtanultunk közlekedni. De előtte élt Szolnokon, gimnáziumi tanárként és muzeológusként, miután otthagya a debreceni egyetemet, és lelépett arról a pályáról, amelyet evidensen be kellett volna járnia. Szolnok után Gyula következett, 26 évesen lett múzeumigazgató, majd múzeumot igazgatott Cegléden is, 1974-től pedig Szekszárdon. És 1981-ben úgy jött Budapestre, előbb a Néprajzi Múzeumba, majd a Néprajzi Kutatóintézetbe, hogy része volt a szakmának, nem esett ki belőle a vidéki, múzeumi évei alatt sem: mi így érzékeljük legalábbis. Hogy miként volt mindegyike és ereje, tulajdonképpen mikor dolgozott ennyit, nem is értem: hiszen mindig ott volt, ha szükségünk volt rá, pedig közben gyűjtőutakra járt, konferenciákon adott elő, tanított, megírta a kandidátusi, majd a nagydoktori disszertációját.

A háború alatt született, élete első nyolc évében alig látta az édesapját, akit folyton behívtak, és 1947-ben jött meg a hadifogságból aztán. Nagyapa nagyon meghatódott, hogy a kislánya odaszaladt hozzá, mikor hazajött: „az egyetlen volt, akit nem ismertem, tudtam, hogy csak ő lehet az apám”, mesélte. Az ötvenes években végezte a gimnáziumot és kezdte el az egyetemet, a rendszerváltás ötvenévesen érte el: sok mindent furcsának talált az új világban, de igyekezett megérteni, és a kíváncsiságát sosem vesztette el. A számítógép használatát, ha nem is egészen magabiztosan, de elsajátította, de azt már, hogy spamet kap, amelyeket törölni kell azonnal, nem tudtuk neki megmagyarázni: a levél az levél, hogyan lehetne szemét? Mindent gépen írt már, de ha elkészült egy szöveggel, átküldte nekem, és megkért, hogy nyomtassam ki, mert nyomtatója nem volt otthon, és el akarta tenni papíron is.

Van, aki családi örökségként ezüst evőeszköz-készletet kap. A mi örökségünk az, hogy gyerekként tudtuk már, hogyan kell cédulázni (még ha ezt a tudásomat szégyenletesen keveset is használtam aztán), azt láttuk, hogy korrektúrázni – öröm, megtanultuk, hogy pályánk első percétől írni kell minden hivatkozást, mert egyszer szükség lehet rá, és akkor már keserves lenne összegyűjteni. Édesapánknak köszönhetően minket nem ért felkészületlenül az MTMT. Mindezt nem úgy adta át, hogy bármilyen módon kényszerített volna minket a tudományos pályára: viszont aztán állandó örömet okozott neki, hogy a gyerekei szövegeit olvashatja, meghallgathatja, amint egy konferenciáról, osztályülésről, doktori védésről beszélnek, hogy a szakmáról (is) beszélgethet velük, hiszen így a két legfontosabb kapcsolódott számára össze.

A halála másnapján édesanyámmal keresgélni kezdtünk mindenfélét, inkább cél nélkül, mint céllal, hiszen a túléléshez, egyáltalán, az élethez, tevékenykedni kell, ezt megtanultuk tőle. Anyukám édesapám kitüntetéseit akarta egy helyre tenni, a lovagkeresztje, mert tudtuk, hogy az is van neki, nagyon nehezen, egy fiók mélyéről került elő. És azok a füzetek megvannak, ahova a publikációt írta fel, kérdezte édesanyám. Hát persze, az íróasztalán, jól látható helyen, válaszoltam. ■ ■ ■

A kortárs dráma(írás) élvonalában*

A jelenkori magyar színjátszás egyik legkiemelkedőbb, a kortárs dráma(írás) meghatározó alakjának, Pintér Bélának megjelent a második kötete. Az esemény – mert annak nevezhető – azért is bír különös jelentőséggel, mert a szerző és társulata bár már 20 éve, hogy bemutatta első darabját (*Népi Rablét*), s a premierek (ősbemutatók) egymást követték évről évre, nyomtatásban, könyv formájában csak 2013-tól voltak élvezhetőek az alkotások. Amint erre a kiadványt záró tanulmányában Enyedi Éva rámutat: „Ennek számos külső-belső, objektív és szubjektív oka van. A két legfontosabb: a szerző hozzáállása, valamint társulatának sajátos működése.” (359.) A dráma – amint erről hosszan értekeznek a műnem elméletírói – színpadra szánt irodalmi alkotás. Nos, Pintér számára ez a legmeghatározóbb vonása, illetve funkciója a létrehozott/létrehozandó szövegeknek. Az előadás, a szó legnemesebb (egyúttal legelső sorban művész[et]i) értelmében vett teatralitás, a színpadra állítás és annak teljes folyamata minden más egyebet felülíró jelentőséggel bír a szerzői intenciót tekintve. Így Pintér Béla számára drámáinak olvashatóvá tétele, azaz könyvbéli megjelentetése (valószínűsíthetően) korántsem bírt olyan jelentőséggel, mint maga a színrevitel aktusa-folyamata. Ám vélelmezhetjük: annak belátásáig is eljutott a szerző, hogy egyrészt az írott változat révén azok is befogadóivá válhatnak műveinek, akik nem jutnak el az előadásokra (a távolság, az időhiány vagy egyszerűen annak okán, hogy a darabokra alig lehet jegyet szerezni hosszú esztendő(k) óta), másrészt ezáltal az utókor számára is rögzülnek s elérhetővé válnak alkotásai. Így

Pintér Béla: *Újabb drámák*
Saxum, 2018

2018-ban újabb kötetben (ugyancsak a Saxum Kiadónál megjelentetve) olvashatóak Pintér Béla drámái.

Minek köszönhető az a hatalmas elismertség, melyet a szerző és darabjai itthon és külföldön egyaránt magukénak mondhatnak – a szakma és a közönség részéről egyaránt? Ennek nyilvánvalóan két lényegi összetevője van: a megírt szövegek és az előadások. Az utóbbival jelen írás nem kíván foglalkozni. Pedig a rendezés, a színészi játék, a proszkenikus elemek (díszlet, jelmez, világítás, zene, éneklés stb.) nyilvánvalóan hatalmas jelentőséggel bírnak, annál is inkább, mivel a vizualitás (s részben az auditivitás – amibe a színészi orgánium, az éneklés hogyanja, a hangszín és a dikció játéka is beletartoznak) felől helyezik a hangsúlyokat a szöveg akár olyan elemeire, melyek az olvasás során esetleg elsikkad(ná)nak, más megvilágításba helyeződve áll(ná)nak a befogadó előtt. Egyébként is: bármely irodalmi szöveg (legyen az egy rövid vers vagy egy megfilmesített regény) előadva-eljátszva szinte szó szerint életre kel a könyves olvasáshoz képest. Mindennek tudatában, mindezek ellenére is tehát az írott változatra kívánunk a továbbiakban koncentrálni.

Pintér Béla drámáinak abszolút sikeressége talán abból a fentebb már említett dologból (is) következik, hogy mindenféle értelemben és megközelítésben színpadra szánt/teremtett alkotások. Másképpen: a szerzőnek, úgy tűnik, kisujjában van a színház, a drámai előadás minden eleme. Érződik, látszik: kezdettől fogva a teátrum világában él (írónk hosszú esztendőket töltött már korábban is, azaz darabjai írása előtt a legkülönbözőbb alter-

natív illetve klasszikus színházakban), együtt lélegzik, mozog a „világot jelentő deszkák” légkörével, annak atmoszférája, lényegi jegyei, színészi, rendezői, dramaturgiai tapasztalatai felől determinálódnak a drámaírói elmélete és gyakorlata egyaránt. Pintér szövegeit a színrevitel legkülönbözőbb aktusai és eljárásrendje irányítják. Az aktor, de különösen a direktor és a dramaturg előtte járnak az auktornak. Emellett szerzőnk képes a néző fejével/szemével gondolkodva/látva írni darabjait, azaz a befogadás elváráshorizontjai és reakciói szintűgy alakító tényezői (lehetnek) a műveknek s azok hatásmechanizmusainak.

Kezdődik mindez ott, hogy Pintér Béla drámáiban igen nagyfokú a sürítetttség. Alkotónk hozzávetőlegesen legfeljebb 1,5-2 órában előadható darabokban gondolkodik, ami erőteljes koncentrátságot igényel. Ennyi idő alatt kell a dráma cselekményalakításának fázisait végigjárnia a bevezető előkészítéstől a probléma felvezetésén át a kibontás fő- és mellékeseményein keresztül a tetőpontig, illetve a megoldásig. Emellett vannak/kellenek apróbb epizódok is, de igen korlátozottan, ugyanakkor a fő szál történéseit és figuráit új és új oldalról bemutatva és értelmezve.

Mint a drámák többségében, Pintér darabjaiban is meghatározó szereppel bír a konfliktus. Szerzőnk művei többségükben az ún. céldrámák csoportjába tartozva a mű elején tartalmazzák a kollíziót, mely ezután többnyire lineárisan, újabb és újabb aspektusokkal, elemekkel feldúsulva bomlik ki előttünk, s jut el a végkifejletig. Még akkor is így van ez, ha a mű maga paródiába, vígjátékba hajló, így számtalan komikus, nevetséges vagy épp ironikus elem van benne, ám a zárlatban hirtelen (de soha nem előzmény, rejtett előlegzés, előzetes rájátszás nélkül) elénk tárul tragikum, tragikus esemény minden korábbi történést, cselekedetet vagy épp mondatot radikálisan újragondolva, átértelmez, új megvilágításba helyez, s esetenként szinte teljesen letaglózza a befogadót a maga vártalan, de a szerző által igencsak kiszámított hatás(mechanizmus)ával. Már a korai korszak *Parasztoperájában* is feltűnt ez, de a 2017-es *Ascher Tamás*

* A kutatást az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 „Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” című projekt támogatta.

Háromszéken c. alkotásban is ilyesféle darabzárlattal szembesülhetünk.

A pintéri alkotásokban különösen fontos szereppel bír, hogy a viszonylag tömör, szűkre szabott cselekményben is több váratlan fordulat követi egymást, újabb konfliktushelyzeteket generálva, illetve az eredeti alapszituáció kollízióját tovább árnyalva. Ezek az értelmezés, illetve az értelemképződés újabb horizontjainak felnyílását eredményezik. A befogadás-lélektan felől mindez egyúttal a néző/olvasó figyelmének, illetőleg érdeklődésének folyamatos fenntartását eredményezi. Ez pedig a dramaturgia aspektusából is releváns tényezőként képes funkcionálni.

Sajnos nincs hely a könyv minden alkotásáról írni, így elsősorban egyről kívánunk részletesebben szólni, mely tárgyalt kötetünk egyik, ha nem a legjobb darabja, a *Titkaink*. Benne, mint oly sok Pintér-műben, a szocializmusnak nevezett időszak világába lépünk vissza. A főszereplő Bán Balla István, népzene gyűjtő és -kutató, aki (a darab elején) kétégbeesetten konstatálja magán pedofil hajlamait. Rádásul – bár ezt kettejükön kívül senki sem tudja – ezt „gyakorolja” is 7 éves nevelt lányán, Timikén. Pszichológushoz fordul, táncázás kollégája, barátja, Tatár Imre anyjához, Szádeczky Elvirához, s ez lesz a veszte, annak lakását ugyanis „bepoloskálták”. Az önnön tisztaságára, erkölcsi magasrendűségére, közvetetten ellenzéki mivoltára oly büszke férfit fenti „bűnével” megszarolva beszervezi a III/III-as titkosrendőrség. Rádásul összekötője az a Szujó lesz,

aki lelkes, de naiv táncázasként félkőzik csoportjukba, s akire jóindulatú, kétballábás, falsul kornyikáló, szerencsétlen figuraként tekintenek a többiek, ám a pártközpontban a beszervezéskor felfedi valódi énjét, amikor durván, trágárul káromkodva, ironikus cinizmussal tárja Balla Bán elé a lehallgatás felvételét, s írta alá vele a belépési nyilatkozatot. Még később ugyanilyen felsőbbrendűséggel utasítja „beosztottját” megfelelő minőségű tartalommal bíró jelentések írására.

A mindenkori, de különösen a totalitárius diktatúra hatalomgyakorlási technikájának, piszkos kis játékainak jellemző elemeként pedig a beszervezéssel egyidejűleg Kossuth-díjat kap Balla Bán. A fenyítés és jutalmazás, beszerzettség és kitüntetettség kettőségében szenvedve, megalázottan hasonlít meg önmagával az addig magára feddhetetlen erkölcsi normaként tekintő főhősünk, akire ráadásként pedofilijának bűne/átka is mázsás súlylyal nehezedik morális, pszichológiai, emocionális és pőrén testi értelemében egyaránt. Személyisége összeroppan a „közélet” és magánélet szorongató konstellációjában, s kétségbeesettségében, tehetetlenségében, „betegségének” kiszolgáltatottan öngyilkosságot követ el – ambivalenciák szorításában vergődő individuumként vegetálását nem tudva elviselni, többszörösen is már-már az antik tragédiákhoz hasonlatosan, végül véget vet életének.

A darab más figurái is karakteres alakokként állítódnak elének. Tatár Imre, a lelkes, ihletett, elkötelezett népzene gyűjtő és néptáncos, aki e tevékenységével, úgy véli, a fennálló rendszerrel való közvetett opponálását is kifejezi, amellet, hogy a *Vasfüggöny* c. szamizdat lap szerzője és szerkesztője. (Nem melleleg, mert ez is személyiségét árnyaló apró vonásként képes funkcionálni, közepesen gyenge költő, aki úgy véli, egy vers már önmagában attól remek, hogy ellenzéki nézeteket fogalmaz meg erős ironikussággal.) Bea, a barátnője, a rendszer felsőbbrendűségében vakon hívó párttag. Pánczél György, kinek megkomponált figurájában éppúgy benne van Aczél György (lásd akár a két név paralelitását), mint Bacsó Péter örökbecsű *Tanújának* Vi-rág elvtársa.

A mű zárlata (30 évvel később, az az napjainkban, a Magyar Önbecsülés Díjának átadásakor) pedig egyebek mellett azt mutatja: túl sok változás például a hatalomgyakorlási és –technikai eljárásokat illetően nem történt. A személyek azonossága pedig („Szujókám” a miniszterelnök-helyettes, Bea államtitkár, Timike homoszexuális ellenzéki aktivista) közvetett visszautalás, illetve rájátszás a dráma címére, s Pánczél elvtárs egyik korábbi mondatára: „Egyikünk sem tökéletes, és bizony mindannyiunknak vannak titkai.” (31.) Nem véletlen, hogy Pintér darabjának egyik közvetett ihletője, illetve inspirálója a kibeszéltelen múlt, konkrétan a feltáratlan (mert a mindenkori hatalom által feltáratlan) ügyökakták. A *Titkaink* nem hibátlanul tökéletes remekmű. Bár megvan a lényegi funkciója, a zárlat talán művészi-esztétikai értelemében a szükségesnél erőteljesebb módon aktualizáló (ld. a díj, illetve a minisztérium elnevezését). Részben hasonló megoldással más Pintér-művek esetében is szembesülhetünk. A *Fácántánc* minden remek megoldása, sokrétű kidolgozottsága, remekül megformált alakjai ellenére is végső soron egyrészt a totalitárius diktatúra parabolája (s mint ilyen, talán már sokszorosan megírt a magyar irodalomban), másrészt aktualizáló(nak ható) elemei (fácántánc-pávatánc; Szelim orosz akcentusa) rövidre zárják a potenciális jelentéseket. Ugyancsak problematikusnak vélem a *Titkaink*ban Ferike alakját, aki kissé koravén kisfiúként állítódik elének, rádásul korához képest talán kevésbé hihető (zeneelméleti) mindentudással oktatja ki Beát, később Balla Bánt a népzene és műzene különbségeiről, alacsonyabb- vagy felsőbbrendűségéről. Mindezen kifogásaim ellenére is szerzőnk a jelenkori magyar drámaírás megkerülhetetlen, igen jelentős alkotásokat komponáló alakja, mely drámák előadásai rádásul abszolút revelatív hatásúak. S végső soron várhatunk/kaphatunk-e lényegileg többet ennél a színháztól, egy színre vitt mütől? ■ ■ ■

■ **Szentesi Zsolt:** irodalomtörténész, kritikus. Az egri Eszterházy Károly Egyetem Irodalomtudományi tanszékének főiskolai tanára.

Egy másik Magyarország

Ez egy olyan Magyarország, amit én egyáltalán nem ismerek. A Google úgy 130 km-re írja Pesttől Szajlát, kocsival az út nem egészen két óra. Mégis olyan elképesztő távolságban van tőlem, hogy ez nekem egy szinte ismeretlen, másik Magyarország. Ráadásul ezt a másik Magyarországot egy olyan ember mutatja be, aki ízig-vérig amerikai, akinek a vérében van a szabadság, és aki úgy magyar, hogy nem köti őt ez a különös kelet-európai átok, ami nehezíti az élelétét. Oravecz monumentális regénytrilógiája, amelynek harmadik része az *Ókontri*, kísérlet tesz a hazaszeret és a kivándorlás szükségességének a megértésére, az itthoni létezés egyfelől mindenek felett való szépségének, másfelől az ezzel óhatatlanul együtt járó gyötrelmeinek a bemutatására.

A trilógia eposzi terjedelmű munka, féltem is egy kicsit, hogy sok lesz ennyi áradó szöveg, de olvasás közben valahogy elfelejti már az ember, hogy milyen terjedelmes a mű, szükség van erre a nyelvi pompára, erre az áradásra, mert az árnyalt képhez keltenek a részletek.

És az ismétlődő mintázatokhoz pedig kellenek az eposzi méretek. A regénytrilógia egyes alakjainak a sorsa ugyanis bizonyos variációkban ismétlődik. Értelemszerűen nem alakul hajszálra ugyanúgy a sorsuk, ám hasonló vétségeket követnek el, ami aztán hasonló cselekvésre készíti őket. Az elsőként kivándorló idősebb Steve például, azért hagyja el Magyarországot, mert szeretne szabadulni apja zsarnokságától, mert az minden módon beleszól az életébe, nem adja ki a földjét, hogy maga tudjon gazdálkodni. A fiú azt reméli, hogy Amerikában majd a saját lábára tud állni. Aztán amikor az *Ókontri* hőse, ifjabb Steve ugyanazt éli meg, hogy idősebb Steve zsarnokoskodik vele, hogy nem hagyja felnőni, akkor az immár apává lett fiú nem ismeri fel a helyzetet, és erre ifjabb Steve úgy dönt, hogy elhagyja Amerikát, mert

Oravecz Imre: *Ókontri*
Magvető, Budapest, 2018

ott nem tud szabadulni apja gyámködása alól, de majd odahaza boldogulni fog, végtére is annyi jót hallott a szüleitől az óhazáról. De az egyes mellékszereplők sorsában, a gyerekekben, rokonoknál vagy amerikai magyarok életében is megfigyelhető egyfajta ciklikusság vagy ismétlődés, mondjuk, ilyen a kamaszkori beilleszkedés, a nemi érés, a munkavégzés módja, vagy a meszszire induló családtagok búcsúztatása, vagy éppen a gombászás, kirándulás, a modernizálódás kérdése, a párvalasztás lehetőségei, a házépítés (fészkerakás). A regénytrilógia monumentális mérete egyszerűen szükséges ahhoz, hogy ezek a minták kirajzolódjanak. Ez az ismétlődés pedig talán még magasabb, az egyes ember életén túlnyúló törvényszerűségekre utal.

A tájnak, mint a hazaszeretet hordozójának, különösen fontos szerep jut. Érdekes, hogy ez a táj egy-egy jól elhatárolt földrajzi egységre korlátozódik. Az *Ókontri* első része Amerikában játszódik, ott ez a szűkebb pátria amerikai szóhasználatú a ranch, ahol a már idősödő szülők élnek, és a közeli kisváros, ahol Steve élt fiatalon. Ifjabb Steve éppen fordított utat jár be, mint az apja, nem csak földrajzi, hanem társadalmi értelemben is. Amerikai, város-lakó autószerelőből lesz előbb farmer, majd hazavándorolva gazdálkodó. Torokszorító, hogy a magyar történelem ismeretében pontosan tudjuk, hogy mi vár rá, és a baljós előismeret birto-kában szembesülünk Steve vágyaival és terveivel. Az ifjabb Steve amerikai története nem is lehetne amerikaibb. Városi élet, autószerelés az éppen épülő Kaliforniával a háttérben. Szabados szexuális élet, hűtlen feleség, akinek az előző kapcsolatából származó gyereket ifjabb Steve neveli fel végül sajátjaként. Hítel, elbocsátás, gazdasági válság, fi-

zetésképtelenség. A szüleihez költözik, de önállósulni szeretne, és valahogy éppen nem talál semmi normális lehetőséget. Ugyanaz a vágy van benne, mint az összes felmenőjében: gyarapítani a vagyont, valahogy előrébb jutni. És ez az előrébb most nála vissza: vissza Magyarországra, beszélhet neki bárki bármit, ezt ő eldönti magában. Csak megjegyzem, hogy az édesapja éppen ilyen hajthatatlan volt, amikor kitalálta magának Amerikát.

A regény egyébként ezen a ponton válik igazán érdekessé, a döntést megelőző amerikai részek voltaképpen csak ennek a fordulatnak a tükrében érdekesek, Amerika mintegy ellenpontja lesz Magyarországnak. Ifjabb Steve képzeletében Magyarország a korlátlan lehetőségek hazája, ahol nyilván elmaradottabbak a viszonyok, mint Amerikában, de az ügyesen irányított vállalkozás reményei szerint boldogulást fog neki hozni. Hisz magában, a szakértelmében, a képességeiben. Szerencsére nincs egyedül, a hazai rokonok valóban segítőkészen fogadják, és mindenben támogatják. Ez a Magyarországról kialakított kedvező kép fokról fokra eltűnik, mintegy felülírja a valóság, amit kénytelen a maga bőrén megismerni, illetve utóbb elszenvedni.

Ahogy Steve megismeri a magyar viszonyokat, az igazi tanulási folyamat, ebben a tekintetben a könyv egy igazi fejlődésregény. Steve és az olvasó így együtt ismerheti meg Szajlát és Szajla révén 30-as évek magyar fa-

luját. Azt kell mondanom, hogy a regény elolvasása után sokkal többet vélek érteni a jelenkori politikai történeések háttéréből. Steve maga is lassan veszi észre, hogy a szajlai társadalom milyen mélységesen megosztott. Hogy az élet úgy van kialakítva, hogy a kevés módosnak minden, de minden jár, a nincstelének meg semmi. Az amerikai Steve az egyetlen ott helyben, aki úgy gondolja, hogy az államnak bizonyos helyzetekben segíteni kellene a rászorulókat, hogy Imre barátjának járna segítség a hitelének a visszafizetéséhez, beszél az illetékesel, akinek módjában volna kieszközölni az állami támogatást, de az úgy vélekedik, hogy az adósok mindenféleképpen fizetnie kell, ezért inkább elvből nem segít, nem is értik, mi volna a szolidaritás, és miért kellene a szegényeket támogatni. Ugyanez derül ki az informális községi gyűlésen, ahol Steve mindenki csodálkozására módos gazdaként nem igényel a többi módos gazdához hasonlóan községi földet, mert mint mondja, nem akarja elvenni mások elől, akik valóban rászorulnak. Ő ugyanis vesz magának földet, ha akar, megteheti. De ott vannak a föld nélküli nincstelének a faluban, talán inkább nekik kellene földet kapniuk a községtől. Természetesen azonnal kioktatják, és ki más tenné ezt, mint a pap, hogy a szegények gyámolítása egyáltalán nem jelentheti azt, hogy a nincstelének földet kapnak, hiszen azok képtelenek gazdálkodni, csak teher volna nekik a földbérlet (árrenda)... Steve igazságérzetét természetesen bántják ezek az összetűzések. Lassan egyre jobban beszél magyarul, kiderül, hogy a nyelv is szépen tükrözi a feudális viszonyokat, már kapizsgálja, hogy kiből lesz az ön, és ki a maga. Hogy kit hogyan kell szólítani, mert itt nem mindenki csak egyszerűen úr, mint odaát. Érti, ahogy a szolgabíró leereszkedően kezeli, csak azért mert ő a földből él, hogy hiába módos vállalkozó, Magyarországon az uraknak ő csak paraszt marad. Magyarország történetében egymást követték a megrázóbbnál megrázóbb traumák. Steve nem helyesli, amit a nincstelénekkel művelnek, több szolidaritást szeretne. Nagyon nem szereti, hogy a helyi potentátok rákényszerítik a poli-

tikai akaratukat az egész falura, mert olyan a rendszer, hogy ezt megtehetik, fel is emeli a szavát, de amíg őt magát hagyják gyarapodni, amíg az élete nincs veszélyben, addig úgy érzi, hogy maradnia kell. Amikor megbeüt a ménkü, és menekülne, mert a Steve által egyáltalán nem ismert, de az olvasónak nagyon is ismerős kelet-európai átok lesújt, és testi épségében, életében, vagyonában kezdi fenyegetni Steve-t a történelem, akkor már késő: nem lehet elmenni.

És ha már történelem... A regénynek van egy érdekes helytörténeti szála is. Ez amolyan történelem alulnézetből. Milyen volt Szajlán a német megszállás, hogy viselkedett a beszállásolt német tiszta, hogy rejtegették a zsidókat, egyáltalán hogy szembesül a zsidóüldözéssel Steve, hogy él meg az oroszok bevonulását, és hogy nem is az első hullám a veszélyes, hanem a frontot követő martalócok, hogyan ásnak a faluban bunkereket a front közeledésekor, egyáltalán hogyan lehet megpróbálni túlélni ilyen háborús eseményeket. Közben egyébként tájékoztatást kapunk az utakról, a közlekedésről, a kapható traktorokról, a traktorok beindításáról, a természetű növényekről, a házépítésről, a párkeresésről. A regény a teljességre törekszik, lehetőleg mindent be akar mutatni Steve környezetéből. És mivel a nemiség ennek a teljes életnek a része, a könyv egészen meglepő őszinteséggel mutatja be nemcsak Steve, de a kamaszfiúk vagy Steve feleségének szexuális életét is.

A falusi élet ábrázolásának hitelességét a tudatosan használt tájnyelvi elemek biztosítják. Az elbeszélő és leíró részek mindig standard nyelven íródtak, helyenként egy-egy tájnyelvi szóval, amelyeknek a jelentését sokszor megmagyarázza az elbeszélő. A helyi emberekkel folytatott párbeszéd azonban mindig dialektusban íródtak, méghozzá egy egészen archaikus változatban, amelynek talán az a legfőbb jellegzetessége, hogy nincs teljes hasonulás. Ettől a szöveg egészen kifejezővé válik, lebilincselő ez a nyelvi gazdagság. Megjegyzem, hogy magyar irodalmi közegben ez elég szokatlan megoldás, nálunk inkább csak egyfajta stilizálás járja, néhány szó, vagy néhány

fordulat kölcsönöz a szövegnek egyfajta sajátos, tájnyelvi ízt. Ehhez képest ennek a regénynek egy terjedelmében is jelentős része nyelvújításban beszél.

Steve megütöközött a '45 előtti uram-bátyám világon is, abban is kevés volt a demokrácia, és bár sok minden más sem volt az ínyére, egészen a legutolsó időkig tudott gazdálkodni, tudott továbblépni. Felépített egy izlésének megfelelő házat, megnősült, gyereke született. A hadigazdálkodásnak voltak kedvezőtlen hatásai, de megpróbált élni a lehetőségekkel, és valahogy boldogult. Ami a háború után történt, az viszont annyira ellentétben állt mindazzal, amit Steve a világról, a szabadságról gondolt, hogy ettől kezdve nem voltak tervei, reményei, vágyai: egyszerűen csak életben akar maradni. Mikor világossá vált, hogy nem tudja teljesíteni a beszolgáltatást, ő a „földszerző” ember saját maga adta le a földjét, elvették a traktorát, a lovat, az eszközeit. Valahogy kibírta a megverést, a rendőrséget. De ez már csak afféle túlélő-program volt: véletlenül sikerült, jött '56, és végre el tudott innen menekülni a családjával. Különös fintora a sorsnak, hogy a mód, ahogy elment, az már tipikusan kelet-európai finesz, akár Örkény is írhatta volna, csak Steve-ék vödör helyett krumpelit visznek.

Hát, nem is tudom, vegyes érzések vannak bennem, ahogy most viszszagondolok erre a könyvre. Nagyszerű volt olvasni, szóval nem a minősége miatt... Hanem az a kérdés izgat, hogy most mit gondoljak itt erről a helyről, ahol élek. Azon töprengök, hogy a múltban belénk kódolt sorsok ma vagy a jövőben mennyire érvényesek. Hogy mit mondjak erről a gyerekeimnek. ■ ■ ■

■ **Mohácsi Árpád** (1966): magyar–portugál–német szakon végezett az ELTE-n, verseket és színpadi műveket ír, műfordító. A Szépirók Társaságának tagja. Kötetei a Kalligramnál: *Fernando Pessoa: Portugál tenger. Válogatott versek* (2008); *Gottfried Benn: Kígyóból a kanyar* (2013).